TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

II. BULGAR DEVLETİ'NDE KALOYAN DÖNEMİ (1196-1207)

Yüksek Lisans Tezi

Süleyman Abdullah GÜRBÜZ

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

II. BULGAR DEVLETİ'NDE KALOYAN DÖNEMİ (1196-1207)

Yüksek Lisans Tezi

Süleyman Abdullah GÜRBÜZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hatice ORUÇ

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

II. BULGAR DEVLETİ'NDE KALOYAN DÖNEMİ (1196-1207)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hatice ORUÇ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Hatice ORUÇ

Doç. Dr. Mert KOZAN

Doç. Dr. Bilal KOÇ

Tez Sınavı Tarihi: 16/01/2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Hatice ORUÇ danışmanlığında hazırladığım **"II. Bulgar Devleti'nde Kaloyan Dönemi (Ankara 2025)"** adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

20/02/2025

Süleyman Abdullah GÜRBÜZ

ÖNSÖZ

"II. Bulgar Devleti'nde Kaloyan dönemi (1196-1207)" adlı bu yüksek lisans tezi, Bulgar tarihinde önemli bir yeri olan II. Bulgar Devleti hükümdarı Kaloyan'ın hakimiyet dönemini ele almaktadır. Çalışmanın amacı, Kaloyan'ın hüküm sürdüğü 1196-1207 yılları arasında Bulgar topraklarında meydana gelen siyasi, askerî ve kültürel olayları detaylı bir şekilde incelemektir. Bu dönem, İkinci Bulgar Devleti'nin Bizans ve Latin İmparatorlukları ile olan ilişkilerinde kritik bir evreyi temsil etmektedir ve Kaloyan'ın liderliği altında İkinci Bulgar Devleti hem askerî hem de diplomatik alanda önemli başarılar elde etmiştir.

Tezin ilk bölümü olan "Kaloyan'ın Şahsiyeti, Tahta Çıkışı ve İlk Faaliyetleri" kısmında, Kaloyan'ın tahta çıkmadan önceki hayatı ile ilgili bilgiler, adının kökeni, tarihe olan ilgisi, ağabeyi İvan Asen'in ölümü ile tahta çıkışı ve ilk faaliyetleri ele alınmaktadır. Bu bölüm, Kaloyan dönemini daha iyi anlamak için gerekli tarihsel bağlamı ortaya koymaktadır.

"Kaloyan Dönemi Dış İlişkiler" başlıklı İkinci bölümde ise, Kaloyan'ın Kumanlarla, Papayla, Macaristan Krallığıyla, Bizans ve Latin İmparatorlukları ile giriştiği askerî seferleri ve diplomatik ilişkileri detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Bu çalışmada Bizans ve Latin kronikleri gibi birinci elden kaynaklar başta olmak üzere, Türkçe, İngilizce ve diğer dillerdeki telif eserlerden faydalanılmıştır. Kronolojiye özel önem verilmiş, söz konusu dönemde yaşanan olayların ayrıntılı bir kaydının çıkarılmasına gayret edilmiştir.

Nihayet, bu tez Kaloyan'ın hükümdarlığının Bulgar tarihindeki önemini ve bu dönemin genel Ortaçağ Avrupa tarihi içindeki yerini değerlendirme amacı gütmektedir.

Böylece, Bulgar Devleti'nin bu kritik döneminin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı umuyoruz.

Yüksek lisans süresince her zaman yanımda olan, bilgileri ile beni aydınlatan, tez konumu belirlememde ve yazım sürecinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Hatice ORUÇ'a teşekkürü borç bilirim. Tezimde faydalandığım Latince kaynakların çevirisinde yardımlarından dolayı Sait Emre ÇİFTÇİ'ye ve yüksek lisans hayatım boyunca bana maddi manevi her anlamda destek olan aileme teşekkür ederim. Çalışmadaki tüm kusurlar bana, doğru atılmış her adım üzerimde emeği olan kıymetli hocalarıma aittir.

Ankara, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**
İÇİNDEKİLER ..... **iii**
GİRİŞ **1**
KAYNAKLAR **5**
1. Birinci El Kaynaklar 5
1.1. Bizans Kronikleri 5
1.2. Latin Kronikleri 9
1.3. Mektuplar 11
2. Tetkik Eserler 12
I. BÖLÜM **16**
KALOYAN'IN ŞAHSİYETİ, TAHTA ÇIKIŞI VE İLK FAALİYETLERİ **16**
1.1. Tahta Çıkmadan Önce Kaloyan'ın Hayatı 16
1.2. Kaloyan Adı, "Rum Kasabı" ve Tarihe Olan İlgisi 17
1.3. İvanko İsyanı, İvan Asen'in Ölümü ve Kaloyan'ın Tahta Çıkışı 20
1.4. Kaloyan'ın İlk Faaliyetleri 22
1.5. İvanko İsyanının İkinci Safhası 23
II. BÖLÜM **26**
KALOYAN DÖNEMİ DIŞ İLİŞKİLER **26**
2.1. Kumanlarla İlişkiler 26
2.2. Bizans İmparatorluğu ile İlişkiler 27
2.2.1. Kaloyan'ın Konstantia ve Varna Seferi - 1201 27
2.2.2. Bizans ile Barış Anlaşması 29
2.2.3. Bizans ile İlişkilerin Sonuçları 30
2.3. Macaristan ile İlişkiler 30
2.3.1. Sırbistan'da Güç Mücadelesi 31
2.3.2. Sırp Hanedan Çatışmaları ve Bulgar-Macar Çekişmesi 31
2.3.3. Macar Kralı Emeric'in Kardinal Leo'yu Esir Alması 32
2.4. Papa ile İlişkiler 34
2.4.1. Kaloyan'ın Taç Giymesi 34
2.4.2. IV. Haçlı Seferi Sonrası Papa ile İlişkiler 41
2.5. Latin İmparatorluğu ile İlişkiler 43
2.5.1. Hadrianopolis Savaşı – 14 Nisan 1205 45
2.5.2. Serres Savaşı – Haziran 1205 52
2.5.3. Philippopolis'in Ele Geçirilmesi 55
2.5.4. Rousion Savaşı – 31 Ocak/1 Şubat 1206 58
2.5.5. Rodosto Savaşı – Şubat 1206 59

2.5.6. Hadrianopolis ve Dimetoka Kuşatmaları – 1206 60
2.5.7. Latin İmparatorluğu'na Karşı Laskaris-Kaloyan İttifakı- 1207 63
2.5.8. Thessalonike Kuşatması ve Kaloyan'ın Ölümü 65
SONUÇ 68
KAYNAKÇA 71
ÖZET 83
ABSTRACT 84

GİRİŞ

Bizans İmparatoru II. Basil (976-1025), 1018 yılında Birinci Bulgar Devleti'ni yıkarak Bulgarlar üzerinde Bizans hakimiyetini başlatmıştır. Bu süreç içinde Peter Delyan[1] (1040) ve Georgi Voyteh[2] (1072) isyanları çıksa dahi iki isyan da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1185 yılında Bizans İmparatoru II. Issakios Angelos (1185-1195), Macar Kralı III. Béla'nın (1172-1196) kızı ile yapacağı düğünün masraflarını Bizans hazinesinden ödemiş ve bu giderin daha fazla vergi alınarak kapatılmasını istemiştir. 1186'da Kaloyan'ın ağabeyleri olan Peter ve İvan Asen adlı iki kardeş Kypsella'da (İpsala) bulunan Bizans İmparatoru'ndan orduya katılmak ve bunun karşılığında Haimos'da (Koca Balkan Dağları) onlara biraz gelir sağlayacak bir arazi verilmesini istemişlerdi. Fakat bu talepleri reddedilmiş ve İvan Asen, sebastokrator[3] Ioannes'in emriyle tokatlanarak aşağılanmıştır.[4] Bu olayın ardından İvan Asen ve Peter liderliğinde yeni bir isyan başlamıştır. Başlangıçta Bizans birliklerinin karşısında mağlup olan isyancılar Kumanlardan aldıkları askerî destek ile başarılı eylemlerde bulunmuşlardır.[5]

---

[1] 1030'ların sonlarında yaşanan kuraklık, Bulgarların vergilerini ödemelerini zorlaştırmıştır. Bu vergiler aynî vergiden nakdî vergiye dönüştürülmüş ve ardından oranları artırılmıştı. Buna ek olarak Bizans İmparatoru IV. Mikhail'in (1034-1041), Bulgar piskoposlarına danışmadan Ohri'nin Slav Bulgar başpiskoposunun yerine Yunan kökenli birini ataması üzerine Bulgar isyanını tetiklenmiştir. Bulgar hükümdarı Samuil'in soyundan geldiğini iddia eden Peter Delyan, halkın desteğiyle bağımsızlık ilan etmiştir. Alusianos adlı bir başka Bulgar lider, Delyan'a katılmış ancak sonradan onu devre dışı bırakıp isyanın tek lideri olmuştur. Alusianos'un Bizans'a yönelik saldırıları başarısız olunca, IV. Mikhail'e teslim olmuş ve imparatorun desteğini kazanmıştır. Liderlerini kaybeden Bulgar isyancılar bozguna uğrayarak isyan bastırılmıştır. Dennis P. Hupchick, **The Bulgarian-Byzantine Wars for Early Medieval Balkan Hegemony,** Palgrave Macmillan, London, 2017. s. 324, Mikhail Psellos, **Mikhail Psellos'un Khronographia'sı**, Çev.: Işın Demirkent, TTK Yayınları, Ankara, 2020. s. 70-74

[2] Knez Mihailo (yaklaşık 1046-1081) yönetimindeki Doclea (Duklia) Sırp şehir devletinin yeniden ortaya çıkması ve güçlenmesiyle bağlantılı olarak 1072'de ikinci bir Bulgar isyanı başlamıştır. Üsküp kökenli bir Bulgar asilzadesi olan Georgi Voyteh tarafından yönetilen ayaklanma, Bizans'ın bir önceki yıl Malazgirt'te Selçuklu Türklerine ve Bari'de Normanlara karşı aldığı yenilgilerden faydalanmak üzere zamanlanmış ve Mihailo'nun desteğini almıştır. Bizanslılar Üsküp'e saldırarak Voyteh'i ele geçirmiştir. Sırp müttefiklerinin aldığı üç yenilgiden sonra, Bulgarların bu isyanı 1073 yılında Makedonya'daki isyan sona ermiştir. Dennis P. Hupchick, **The Bulgarian-Byzantine Wars,** s. 324-325

[3] Sebastokrator unvanı saygıdeğer anlamına gelen σεβαστός ve hükümdar anlamına gelen αυτοκράτωρ kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Bizans İmparatorluğu'nda, genellikle imparatorun erkek kardeşlerine veya yakın akrabalarına verilen bu unvan, hiyerarşik olarak despot unvanının altında, ancak diğer soylu unvanların üstünde yer alırdı.

[4] Niketas Khoniates, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195) Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri**, Çev. Işın Demirkent, Yay. Hazırlayanlar: Fahameddin Başar ve Bedia Demiriş, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006. s. 168-169

[5] Niketas Khoniates, Komnenos Hanedanının Sonu, s. 172-175

Başarısız olan Peter Delyan ve Georgi Voyteh isyanlarından farklı olarak bu isyan sırasında coğrafyanın sağladığı avantajlar kullanılmış ve böylece Bizans ne zaman isyanı bastırmaya çalışsa dağ geçitlerinden öteye geçememiştir. Bir diğer önemli etken ise İvan Asen ile Peter'in hem savaşçı sayısı anlamında hem de askerî taktikler açısından büyük fark yaratan Kumanlardan destek almasıdır.

Kaloyan'ın ve genel manada Asen Hanedanı'nın kökeni tartışma konusu olmuştur. Bu konudaki tartışmaların asıl sebebi ise kaynaklardaki bilgi yetersizliği ve bu durumun kolayca istenilen yöne çekilebilmesinden kaynaklanmaktadır. 12. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan bu hanedana, Bizans ve Latin kaynakları temel alınarak bir milliyet ya da etnik kimlik atfetmek oldukça zordur. Çünkü bu kaynaklar, bahsettikleri grupların etnik kökenlerini belirleyecek kadar yakın bir gözlemden yoksundur; zira bu bilgiler genellikle uzak mesafelerden, hatta kilometrelerce uzakta yazılmıştır. Ancak, hanedanın Birinci Bulgar Devleti'nin mirasçısı olduğu konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu hanedanın, Ulah olarak anıldığına, Birinci Bulgar Devleti'nin mirasçısı oldukları için bir Bulgar hanedanı olarak kabul edildiğine ve Kumanlarla bir bağlantıları olduğuna dair bilgiler göz ardı edilemez. Ancak kesin olan bir şey varsa, o da bu hanedanın Bulgarların mirasçısı olduğudur. Bu konu daha derinlemesine araştırma gerektirse de çalışma konumuzun dışında kalmaktadır. Bu sebeple de çalışmamızda Kaloyan'dan her zaman Bulgar olarak bahsedilecektir.

Kaloyan dönemi üzerine yapılan akademik çalışmalar, genellikle onun askerî başarılarına ve diplomatik ilişkilerine odaklanmaktadır. Ancak, Kaloyan'ın serbest bırakıldığı tarih ile Kuman prensesi ile evliliğinin gerçekleştiği zaman aralığı gibi konular literatürde sınırlı biçimde ele alınmıştır. Bu çalışma, Kaloyan dönemine dair mevcut literatüre katkı sunmayı hedeflemekte ve onun yalnızca dış ilişkileriyle değil, imparatorluk hedefi ve 'Rum Kasabı' unvanını alışı gibi konular bağlamında da ele alınmasını sağlamaktadır. Ayrıca, literatürde netleşmemiş olan Kaloyan'ın *"Rum Kasabı"*

unvanının ortaya çıkış süreci, Kuman prensesi ile evliliğinin tarihi ve sebebi, imparatorluk arzusunun gelişimi ve oğlunun akıbeti gibi daha önce netleşmemiş konulara dair yeni hipotezler ortaya koyarak literatüre özgün katkılar sunmaktadır.

Bu çalışma, Kaloyan'ın şahsiyetini, dış ilişkilerini ve askerî stratejilerini kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, Asen Hanedanı'nın etnik kökeni üzerine süregelen tartışmalar, Kaloyan'ın ölümünden sonra İkinci Bulgar Devleti'nin siyasi durumu ve Kaloyan'a atfedilen naaşın gerçekliği meseleleri tez konusuyla doğrudan ilgili olmadığı için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Kaloyan dönemi hakkında mevcut birincil kaynakların çoğunluğunu Bizans ve Latin kaynakları oluşturmakta olup doğrudan Bulgar perspektifinden kaynaklar azdır. Mevcut kaynakların taraflı olma ihtimali göz önüne alınarak, diplomatik yazışmalar, kronikler ve ikincil akademik çalışmalar karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca, Kaloyan'ın iç yönetimi, Papa III. Innocentius'tan talep ettiği unvan ve Kumanlarla ilişkileri gibi konulara dair doğrudan birincil kaynak eksikliği sebebiyle bu konular büyük ölçüde dolaylı anlatımlarla ele alınmıştır.

Birinci bölümde, Kaloyan'ın şahsiyeti, tahta çıkış süreci ve erken dönem faaliyetleri ile hanedan içindeki konumu, tahta çıktığı dönemin siyasi dengeleri ve hükümdarlığının ilk yıllarındaki iç gelişmeler konu edilmektedir.

İkinci bölümde, Kaloyan'ın dış politikadaki stratejileri ve askerî-diplomatik faaliyetleri detaylandırılmaktadır. Bu kapsamda, Kaloyan'ın Bizans İmparatorluğu, Kumanlar, Konstantinopolis'teki Latin İmparatorluğu, Macar Krallığı ve Papa III. Innocentius ile olan ilişkileri incelenmiştir. Özellikle, Bizans'a karşı yürüttüğü savaşlar, Kumanlarla kurduğu ittifakın siyasi ve askerî sonuçları, Macar Krallığı ile diplomatik ilişkileri ve Papalık ile yürüttüğü müzakereler ve Latin İmparatorluğu'na karşı giriştiği

mücadele ayrı başlıklar altında ele alınmış ve hem birincil hem de ikincil kaynaklar ışığında analiz edilmiştir.

KAYNAKLAR

Bu bölümde, tez çalışmasında kullanılan temel kaynaklar ele alınmaktadır. Olayların çağdaş tanıkları tarafından yazılmış olup, dönemin zihniyetini ve tarihsel bağlamını anlamada önemli yeri olan kaynaklar Birinci El Kaynaklar ve konuyla ilgili modern tarihçilerin yorum ve analizlerini içeren ve tartışmalı konularda bize perspektif kazandıran çalışmalar Tetkik Eserler başlığı altında ele alınmıştır.

1. Birinci El Kaynaklar

"II. Bulgar Devleti'nde Kaloyan Dönemi (1196-1207)" çalışmamızda konuyla ilgili pek çok birinci el kaynağa başvurulmuş ve tetkik eserlerden faydalanılmıştır. Çağdaş kaynaklarımızın en önemli kısmını şüphesiz ki Bizans ve Latin kronikleri oluşturmaktadır. Kaloyan tahta çıktığında Bizans İmparatorluğu hali hazırda varlığını sürdürmekteydi ve coğrafi olarak da sınır komşusu olan Bizans, birinci el kaynaklarımız içinde bize en önemli bilgileri sağlayan kaynakları sunmaktadır. 1204 yılında IV. Haçlı Seferi sonucunda kurulan Latin İmparatorluğu ise Kaloyan'ın yeni sınır komşusu olacaktı ve bu sebeple Latin kronikleri de çalışmamız için oldukça önemlidir. Bizans ve Latin kronikleri çalışmamız açısından birbirini tamamlayan bir bütün oluşturmaktadır. Her iki taraf da olayları kendi bakış açısı ile anlattığı için birbirlerinin eksik kaldıkları noktaları tamamlamışlar, aynı zamanda olayları farklı yönleri ile de ele almışlardır. Bu eserlerden faydalanırken her iki tarafın da Kaloyan ile ilişkilerinin genellikle düşmanca ilerlemesi dolayısıyla barındırabilecekleri önyargılar ve hatalı bilgilerin mantık süzgecinden geçirilerek kullanılmasına dikkat edilmiştir.

1.1.Bizans Kronikleri

İkinci Bulgar Devleti'nin kurucuları Peter ve İvan Asen'in kardeşi olan Kaloyan, devletin erken bir döneminde tahta çıkmıştır. Devletin bağımsızlığını Bizans İmparatorluğu'ndan almış olması, sınır komşusu olmanın getirdiği doğal ilişkiler ve Kaloyan'ın Bizans üzerine yaptığı akınlar bu dönem hadiselerinin Bizans kroniklerinde

önemli bir yer tutmasını sağlamıştır. Çalışmamızda faydalanılan eserlere aşağıda kısaca değinilecektir.

Georgios Akropolites: Akropolites'in eseri 1203-1261 yıllarını kapsamaktadır. Eser, IV. Haçlı Seferi ile başlar ve Konstantinopolis'in Latinlerin elinden geri alınışı ile biter. Bu sebeple aynı zamanda Nikea (İznik) İmparatorluğu için vazgeçilmez bir kaynaktır. 1217'de Konstantinopolis'te doğan Akropolites, 16 yaşındayken babası tarafından Nikea'ya gönderilmiş ve burada III. Ioannes Vatatzes'in (1222-1254) himayesine girmiştir. Birçok idari ve diplomatik görev almış, elçilik heyetlerinde bulunmuş ve II. Theodoros'un Bulgarlar üzerine seferlerine katılmıştır.[6] Akropolites Nikea İmparatorluğu'nu eserinin odak noktası yapmış olması sebebiyle Kaloyan'a çok yer vermemiştir. Kaloyan'dan bahsettiği kısımlarda ise yazdıkları tecrübelere değil stereotiplere dayanmaktadır. Akropolites, eserini yazarken büyük ihtimalle bugün bizim bilmediğimiz bir kaynaktan yararlanmıştır. Çünkü dönemin bir diğer kaynağı olan Khoniates ile ayrıştığı bazı anlatılar vardır.[7] Akropolites'in eserinin çalışmamız açısından en önemli yanı, özellikle diğer kroniklerde yer almayan bilgilere yer verdiği bölümlerdir. Örneğin, Akropolites, Kaloyan'ın kendisine *Rum kasabı* lakabını takındığını ve Kaloyan'ın Kuman bir eşi olduğunu belirten tek kaynaktır. Bu çalışmada Bilge Umar'ın 2008 yılında yapmış olduğu yayından faydalanılmıştır.[8]

Nikephoros Gregoras: Nikephoros Gregoras'ın Historai Romae'si yani günümüz Türkçe karşılığıyla "Roma Tarihi" eseri 37 kitaptan oluşmaktadır. 1204'teki IV. Haçlı Seferi ve sonunda Konstantinopolis'in Latinler tarafından ele geçirilmesiyle başlayan eser 1359 yılına kadar uzanmaktadır. İlk 7 kitap, daha önce bahsettiğimiz Georgios

[6] Leonora Neville, **Bizans Tarihçileri ve Tarih Yazımı Rehberi**, Çev. Süha Konuk, Selenge Yayınları, İstanbul, 2021. s. 258-259
[7] Ruth Macrides, **George Akropolites: The History, Oxford Studies in Byzantium**, Oxford University Press, Oxford, 2007. s. 91 Örneğin, Akropolites İkinci Bulgar Devleti'nin kurulmasıyla sonuçlanan 1185 yılında çıkan isyanda Ulahların bulunmasından bahsetmemektedir.
[8] Georgios Akropolies, **Vekayinâme**, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, İstanbul.

Akropolites ve bir diğer Bizans tarihçisi Pachymeres'ten alınan 1204-1320 yıllarını kapsar. 1350 yılından sonraki dönemi anlatan 30. ve 35. kitaplar arası bölüm tamamen dinî tartışmalara ayrılmıştır.[9] Müellifin bu konu üzerine yaptığı tartışmaların taraflı bir hal alması bölümün tarihsel malzeme olarak değerini düşürmektedir. Eser, 1307 yılına kadar olan olaylar için Pachymeres'in eserini destekleyen bir kaynak niteliğindedir; 1307-1321 arasındaki dönem için ise tek kaynaktır. 1321'den sonraki dönem için ise VI. Ioannes Kantakuzenos'un eserine tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Nikephoros Gregoras'ın eserinin çalışmamız açısından önem arz eden bölümü 1205 yılında gerçekleşen Hadrianopolis Savaşı'ndan bahsettiği bölümüdür. Eserde bu savaş haricinde Kaloyan hakkında pek bilgi verilmez. Bu çalışmada, 2019 yılında İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak Arslan Kılıç tarafından yapılan çeviriden faydalanılmıştır.[10]

Ephraim: Ainoslu (Enez) Ephraim'in *Khronographia* adlı eseri on ikili hece ölçüsü ile yazılmış olup 9588 mısradan oluşmaktadır. Eser, Gaius Caligula'dan 1261 yılına kadar geçen zamanı kapsamaktadır. Khronographia'nın ilk bölümleri ilerleyen bölümlere göre daha kısadır. Ephraim'e atfedilen 2 adet eser vardır. Bunlardan ilki bahsetmiş olduğumuz Khronographia'dır. İkincisi ise *Konstantinopolis Patriklerinin Listesi*'dir. Bu eserin Isaias (1323-1334) ile bitmesi Ephraim'in 1323'e kadar hayatta kaldığını gösterir.[11] Ephraim, Kaloyan ile aynı dönemde yaşamamıştır ve Kaloyan ile ilgili verdiği bilgiler başka kaynaklara dayanmaktadır. Çalışmada Odysseus Lampsidēs tarafından hazırlanan ve 1985'te yayınlanan Yunanca eser kullanılmıştır.[12]

---

[9] Leonora Neville, s. 277-279

[10] Nikiforos Grigoras, **Nikiforos Grigoras'ın Romaiki İstoria Adlı Eserinin I.-VI. Bölümlerinin Çevirisi ve Değerlendirilmesi**, çev. Arslan Kılıç, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2019.

[11] Leonora Neville, s. 283-284

[12] Ephraim tou Ainiou, **Chronographia**, Cilt B, Kentron Ekdoseos Ergon Hellenon Syngrapheon, Athenai, 1985.

Niketas Khoniates: Niketas Khoniates'in 1150-1160 yılları arasında bir zamanda doğduğu tahmin edilmektedir. Büyüdüğü yer Khonai'dir (Honaz/Denizli). Ağabeyi 1182-1204 yılları arasında Atina metropoliti olan Mikhael'dir. Niketas Khoniates, 9 yaşında Konstantinopolis'e gelmiş ve abisinin himayesinde kalmıştır. Taşrada düşük rütbeli bir memur olarak işe başlasa da 1186'da imparatorluk memurlarından birinin kardeşiyle evlenmiştir. Daha sonra kamu hazinesinden sorumlu başkan olmuştur. Birçok idari ve adli görev almıştır. 1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi'nden sonra Selymbria'ya (Silivri) kaçmıştır. Burada 3 yıl kaldıktan sonra Theodoros Laskaris'e katılmak üzere Nikea'ya geçmiştir. Eserinin iki versiyonu vardır. İlk versiyonu 1205 yılına kadar gelmektedir. İkinci versiyona göre daha kısadır ve daha az eleştiri barındırır. İkinci versiyon Khoniates'in sürgünde olduğu dönemde yazılmıştır ve IV. Haçlı Seferi sonrası Bizans'ın yaşadığı yıkım sebebiyle kötümser bir anlatım tarzı kullanır. Khoniates'in eseri 1118 yılından 1206 yılına kadar geçen dönemi ele almaktadır.[13] Bu eser, çalışmamızda en çok yararlandığımız Bizans kaynağıdır. Müellifin Kaloyan ile aynı dönemde yaşamış olması sebebiyle, eserde diğer kaynaklarda olmayan pek çok bilgi yer almaktadır. Ancak bu bilgiler Kaloyan'ın Bizans ile ilişkilerini içerir, Bizans dışındaki ilişkilerinden bahsedilmez. Kaloyan'ın Papa tarafından gönderilen elçilik heyetinin elinden taç giymesine dahi bu eserde yer verilmemiştir. Ayrıca Kaloyan ile Bizans'ın ilişkileri genellikle çatışmalarla devam ettiği için Khoniates'in Kaloyan'a karşı tutumu da buna göre şekillenmiştir. Yine de Khoniates'in eseri Kaloyan ile ilgili pek çok bilgiyi veren tek, başka eserlerle kesiştiği noktalarda ise çoğu zaman en detaylı bilgiyi sağlayan kaynaktır. Bu çalışmada Işın Demirkent'in çevirdiği ve 2006 yılında Fahameddin Başar ve Bedia Demiris tarafından yayına hazırlanan eserlerden faydalanılmıştır.[14]

[13] Leonora Neville, s. 250-252

[14] Niketas Khoniates, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206) İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması**, Çev. Işın Demirkent, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006. / Niketas Khoniates, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195) Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos**

Mora Kroniği: Mora Kroniği, IV. Haçlı Seferi sonrası Mora yarımadasında kurulan Mora Prensliğini esas alan bir kroniktir. Eserin Fransızca, Yunanca (manzum), İtalyanca ve Aragonca olmak üzere dört versiyonu mevcuttur. Mora Kroniği'nin günümüzde sekiz adet el yazması bulunmaktadır bunların beşi halk dili Yunancası ile yazılmıştır. Eserin orijinal dilinin hangisi olduğuna işaret eden kesin bir kanıt yoktur.[15] Eserin Mora Prensliğini esas almış olması sebebiyle Kaloyan'dan bahseden bölümleri oldukça azdır. 1205 yılında gerçekleşen Hadrianopolis Savaşı ile ilgili diğer kaynaklarda olmayan bazı hususlar hakkında bilgi barındırması eseri çalışmamız açısından önemli kılmaktadır. Bu çalışmada Mora Kroniğinin Harold E. Lurier tarafından Yunanca'dan İngilizceye yapılmış tercümesi kullanılmıştır.[16]

1.2.Latin Kronikleri

IV. Haçlı Seferi sonrası Kaloyan ve Latin İmparatorluğu sınır komşusu olmuş ve taraflar arasında diplomatik ilişkiler ile savaşlar yaşanmıştır. Bu nedenle Latin kaynakları, Kaloyan dönemi için önemli birincil kaynaklar arasında yer almaktadır. Ancak, bu kaynakların birçoğunda Kaloyan düşmanca bir figür olarak resmedilmiş ve anlatımlarında taraflı bir bakış açısı görülmüştür. Yine de, Bizans kronikleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, Latin kaynakları dönemin olaylarını anlamada kritik bir perspektif sunmaktadır. Bu kaynaklarda da Kaloyan, Latinlerle kurduğu ilişkiler kadar yer bulabildiğinden savaş haricindeki durumlar veya Kaloyan'ın başka topluluk veya devletlerle ilişkileri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yine de Latin kaynakları çalışmamız için oldukça önemli yer tutmaktadır.

Robert de Clari: Robert de Clari, IV. Haçlı Seferine bizzat katılan Picardyli bir şövalyedir. Seferde bizzat yer almış olması eserinin en önemli yönüdür. Fakat Robert de

---

Devri, Çev. Işın Demirkent, Yay. Hazırlayanlar: Fahameddin Başar ve Bedia Demiriş, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006.

[15] Leonora Neville, s. 288-289

[16] **The Chronicle of Morea**, İng. çev. Harold E. Lurier, Columbia University Press, New York, 1964.

Clari, vassalı olduğu Pierre de Amiens'in ölümünden sonra bölgede çok kalmamış ve 1205 yılının başlarında bölgeden ayrılmıştır. Bu sebeple 1205 yılında gerçekleşen Hadrianopolis Savaşı'nın ardından 1216'da İmparator Henri'nin ölümüne kadar geçen süre eserin sonunda kısaca özet geçilmiştir.[17] Robert de Clari'nin Kaloyan hakkında verdiği bilgilerin bazılarının hatalı olduğunu düşünsek de dikkate değer kayıtlar içermektedir. Ayrıca siyasi ve diplomatik olayların haricinde de, Kaloyan hakkında naklettiği anekdot -Kaloyan ile Pierre de Bracheux arasında geçen konuşma- da diğer kaynaklarda görmediğimiz bir yön olarak öne çıkmaktadır. Çalışmamızda, eserin Edgar Holmes McNeal tarafından yapılan İngilizce çevirisi kullanılmıştır. [18]

Ernoul Kroniği: Ernoul Kroniği, bir Haçlı kroniği olan, Willermus Tyrensis'in 1184 yılına kadar olan olayları aktardığı *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum* eserine devam niteliğinde yazılmıştır. Daha sonrasında Ernoul Kroniği, başka anonim yazarlar tarafından devam ettirilmiş ve 1291 yılında Akka'nın Memlükler tarafından alınmasına kadar devam etmiştir.[19] Ernoul Kroniği, 1205 Hadrianopolis Savaşı hakkında bilgiler sunması sebebiyle çalışmamız için önem arz etmektedir. Örneğin, Hadrianopolis Savaşı'nın çıkış sebebi konusunda Ernoul Kroniği diğer ana kaynaklardan farklı bir gerekçe sunmaktadır. Bu çalışmada Ahmet Deniz Altunbaş tarafından 2023 yılında yayınlanan Türkçe çevirisinden faydalanılmıştır.[20]

Geoffroi de Villehardouin: Geoffroi de Villehardouin, IV. Haçlı Seferine şahsen katılmış birisidir ve bu sebeple gözlemleri oldukça kıymetlidir. IV. Haçlı Seferi sırasında gerçekleşen olaylarla ilgili gözlemlerinin yanı sıra verdiği bilgilerin 1207'ye kadar

[17] Robert of Clari, **The Conquest of Constantinople**, Çev. Edgar Holmes McNeal, Columbia University Press, New York, 2005. s. 3-7
[18] Robert of Clari, **The Conquest of Constantinople**, çev. Edgar Holmes McNeal, Columbia University Press, New York, 2005.
[19] **Ernoul Kroniği - Haçlı Seferleri Tarihi: Selahaddin Eyyübi ve Kudüs'ün Fethi**, Çev. Ahmet Deniz Altunbaş Editör: Can Uyar, Kronik Yayınları, İstanbul, 2023. s. 17-18
[20] **Ernoul Kroniği - Haçlı Seferleri Tarihi: Selahaddin Eyyübi ve Kudüs'ün Fethi**, çev. Ahmet Deniz Altunbaş Editör: Can Uyar, Kronik Yayınları, İstanbul, 2023.

uzanması çalışmamıza büyük faydalar sağlamıştır. Çalışmanın önemi açısından değerlendirildiğinde, bu eserin Bizans kronikleriyle karşılaştırıldığında, Niketas Khoniates'in eserinin Latin kronikleri bağlamındaki dengi olduğunu söyleyebiliriz. Diğer Latin kroniklerinden daha fazla bilgi içerir. Khoniates ile birlikte bu tez için en önemli eserdir. Kaloyan'ın tahta çıkışıyla ilgili hatalı bilgiler verse de Latin-Bulgar mücadeleleri hakkında oldukça detaylı bilgiler sunar ve bazı bilgiler için tek kaynak konumundadır. Bu çalışmada Ali Berktay tarafından yayınlanan Türkçe çevirisinden faydalanılmıştır[21].

1.3.Mektuplar

Mektuplar tezde en çok kullanılan kaynaklar arasındadır. İmparatorluk naibi Henri'nin Hadrianopolis Savaşı sonrasında Papa III. Innocentius'a gönderdiği yardım mektubu hem Latinlerin düşüncelerini görmemizi sağlayarak perspektif kazandırmış hem de olayları özet geçtiği için çalışmadaki anlatımı kolaylaştırmıştır. Papa III. Innocentius ile Kaloyan arasında gerçekleşen mektuplar ise Kaloyan'ın diplomatik yönünü en net biçimde gösteren verileri sunmaktadır. Kaloyan'ın Batı Kilisesi'ne bağlanarak taç giymek için başlattığı bu iletişim yoluyla iki taraftan da beşer (Kaloyan'ın Papa'ya bağlılık mektubu dahil) mektup gönderildiğini görmekteyiz. Bu mektupları James W. Powell tarafından İngilizce'ye tercüme edilmiş olan *The Deeds of Pope Innocent III* kitabında, yine İngilizce şekilde Kiril Petkov'un *The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh - Fifteenth Century: The Records of a Bygone Culture* kitabında ve Augustin Theiner'in *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Historiam İllustrantia* eserinde Latince olarak görmekteyiz. Kaloyan ile III. Innocentius arasında gerçekleşen yazışmaların hepsi tek bir eserde bulunmamaktadır bu sebeple bu eserlerden topladığımız mektupların bağlamlarını dikkatlice takip ederek çalışmamızda uygun sırada sunduk. Son olarak Rousion Savaşı (1206) sonrası İmparatorluk naibi Henri'nin Papa'ya gönderdiği yardım

[21] Geoffroi de Villehardouin, "Konstantinapolis'in Fethi", **IV. Haçlı Seferi Kronikleri**, Çev. Ali Berktay, İş Bankası Kültür Yayınları, 2021, İstanbul.

talebi içeren mektup ile Papa'nın Kaloyan ile Latinler arasında barışı sağlama girişimleri için yazılmış mektuplar bize konuyla ilgili kıymetli bilgiler sağlamaktadır.

2. Tetkik Eserler

Tez konumuzla ilgili Türkçe basılmış müstakil bir eser bulunmamaktadır. Konuyu araştırmanın odak noktası olarak alan iki makale mevcuttur. Bunlardan ilki Hüseyin Ömer Özdemir'in yazmış olduğu *Bulgar Kralı Kaloyan (1197-1207): Bölgesel Bir Güç Olma Çabaları ve Haçlılara Karşı Mücadeleleri* adlı makalesidir. Makale, Birinci Bulgar Devleti'nin kuruluşundan başlayarak İkinci Bulgar Devleti'nin kuruluşuna kadar kısaca değindikten sonra Kaloyan dönemini genel olarak sunmaktadır. Makalede, 1199'da Kumanların Bizans üzerine yaptığı akınların isyan olarak nitelendirilmesi[22], Kaloyan'ın 1201 yılında Bizans üzerine gerçekleştirdiği seferin yılının 1202 olarak verilmesi[23], Kaloyan'ın Papa III. Innocentius'a gönderdiği hediyelerin, Kaloyan'ın Papa'ya hediyesi olarak değil, Bizans'tan Kaloyan'a gelen hediyeler olduğunun söylenmesi[24] gibi hatalar mevcuttur. Ayrıca Kaloyan'ın İvan Asen'in intikamını almak ve iktidarı İvanko'ya teslim etmemek için Bizans'tan firar ettiği[25] gibi kesin olmayan - Kaloyan'ın Bizans'tan ne zaman ayrıldığına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır- bilgileri yorum olarak değil gerçek bir bilgi gibi aktarmaktadır. Makale başlığında *"Haçlılara Karşı Mücadeleleri"* ibaresinin yer almasına rağmen Hadrianopolis Savaşı'ndan sonra Latinlerle yaşanan Serres, Rousion ve Rodosto muharebelerinin atlanarak direkt Kaloyan'ın Hadrianopolis ve Dimetoka kuşatmalarına geçilmesi konunun eksik anlatılmasına sebep olmuş ve yetersiz kalmıştır.

İkinci makale ise Süleyman Onur Geyik tarafından yazılan *İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Kuruluş Sürecinde II. Bulgar Krallığı ile Mücadelesi (1204-1207)*

[22] Hüseyin Ömer Özdemir, "Bulgar Kralı Kaloyan (1197-1207): Bölgesel Bir Güç Olma Çabaları ve Haçlılara Karşı Mücadeleleri", **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, 14, 2024. s. 47
[23] Hüseyin Ömer Özdemir, s. 47
[24] Hüseyin Ömer Özdemir, s. 51
[25] Hüseyin Ömer Özdemir, s. 46

adlı makaledir. Makale IV. Haçlı Seferi ile Kaloyan'ın ölümüne kadar geçen süreyi ele almakta ve sadece Latinlerle Kaloyan'ın mücadelesine odaklanmaktadır.

Yabancı literatürde Kaloyan ve dönemi üzerine daha kapsamlı çalışmalar mevcuttur. Bu bağlamda aşağıda ele alınan yabancı kaynaklar, tezin temel dayanak noktalarından bazılarını oluşturmaktadır.

James Ross Sweeney'in kaleme aldığı *Innocent III, Hungary and the Bulgarian Coronation: A Study in Medieval Papal Diplomacy* başlıklı makalesi Papa III. Innocentius'un diplomatik hareketlerini ele almaktadır. Çalışma, Kaloyan ile Papa arasındaki diplomatik ilişkileri anlamak açısından önemli bir kaynaktır. Makalede, III. Innocentius'un yazışmaları ve diplomatik hamleleri detaylı bir şekilde incelenerek, Papa'nın doğrudan siyasi güç kullanmadan nasıl bir denge politikası izlediği ortaya konulmaktadır. Ayrıca, Kaloyan'ın Papa ile mektuplaşmaları, Macaristan ve Bulgaristan arasındaki sınır anlaşmazlıkları ve III. Innocentius'un Kaloyan'ı Hristiyan dünyasına entegre etme çabaları ele alınmıştır. Bununla birlikte, makale Kaloyan'ın askerî ve politik hamlelerine daha az yer vermekte, onun Haçlılar ve Bizans'a karşı yürüttüğü savaş stratejilerini yalnızca dolaylı olarak ele almaktadır.

Francesco Dall'Aglio'nun *Rex or Imperator? Kalojan's Royal Title in the Correspondence with Innocent III* başlığını taşıyan makalesi Papa ile Kaloyan arasında geçen yazışmalara odaklanarak Kaloyan'ın talep ettiği unvanın niteliğini tartışan bir çalışmadır. Makale, Papa ile Kaloyan arasında gerçekleşen diplomatik yazışmaları inceleyerek, Kaloyan'ın kendisini "kral" (rex) mı yoksa "imparator" (imperator) olarak mı tanımlamak istediği konusundaki belirsizlikleri ele almaktadır. Bu çalışma, Kaloyan'ın diplomatik manevralarını ve Papa'nın doğrudan siyasi kontrol sağlamadan bölgesel güçleri nasıl yönlendirdiğini anlamak açısından önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte, makale esas olarak diplomatik yazışmalara odaklandığı için Kaloyan'ın askerî

veya iç politika hamleleri hakkında daha az bilgi içermektedir. Buna rağmen, Kaloyan'ın talep ettiği unvanın siyasi anlamı ve Papalık ile ilişkilerinin şekillenme sürecine dair detaylı bir analiz sunması nedeniyle, konuya dair temel akademik kaynaklardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Robert Lee Wolff'un *The 'Second Bulgarian Empire.' Its Origin and History to 1204* başlıklı makalesi İkinci Bulgar Devleti'nin kökenleri ve 1204 yılına kadar olan tarihini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Wolff, bu çalışmasında İkinci Bulgar Devleti'nin kuruluş sürecini, Asen ve Peter kardeşlerin liderliğindeki isyanı ve bu isyanın nedenlerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca, Bizans İmparatorluğu ile olan ilişkiler, bölgedeki siyasi dinamikler ve Bulgar devletinin yeniden doğuşu sürecindeki önemli olaylar da makalede analiz edilmektedir. Kaloyan'ın hükümdarlık dönemi, Wolff'un çalışmasında ayrıntılı olarak ele alınmamaktadır, zira makale 1204 yılına kadar olan döneme odaklanmaktadır. Ancak, Kaloyan'ın tahta geçişi ve erken dönem politikaları hakkında bazı bilgiler sunulmaktadır. Özellikle, Kaloyan'ın Papa III. Innocentius ile olan yazışmaları ve bu yazışmalarda talep ettiği unvanlar üzerine tartışmalar, makalede kısaca değinilen konular arasındadır. Çalışma, İkinci Bulgar Devleti'nin erken dönemine dair derinlemesine bir bakış sunarak, dönemin siyasi ve sosyal dinamiklerini anlamak isteyen araştırmacılar için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Wolff'un titiz araştırması ve kapsamlı analizi, konuyla ilgili literatürde değerli bir katkı sağlamaktadır.

István Vásáry'nin *Kumanlar ve Tatarlar Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)* adlı eseri 12. ve 14. yüzyıllar arasında Balkanlar'da Kumanlar ve Tatarların oynadığı askerî ve siyasi rolleri detaylı bir şekilde incelemektedir. Yazar, özellikle bu iki göçebe halkın Bizans, Bulgar, Macar ve diğer bölgesel güçlerle olan ilişkilerini ve savaş stratejilerini ele alarak, onların Osmanlı öncesi Balkanlar'daki etkilerini ortaya koymaktadır. Kumanların Kaloyan'ın ordusunun da önemli bir parçası

olması sebebiyle Vásáry eserinde bu döneme de yer ayırmıştır. Kaloyan dönemini daha çok askerî ve siyasi olaylar üzerinden ele almıştır.

Alexandru Madgearu tarafından yazılan *The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)* başlıklı eser, Asen Hanedanı'nın siyasi ve askerî tarihini merkeze almakta ve hanedanın çöküşüyle sonlanmaktadır. Madgearu'nun kitabı, Kaloyan dönemine en geniş yer ayıran ve bu dönemi en ayrıntılı şekilde ele alan çalışma olmasıyla çalışmamız için önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu eser, Asen Hanedanı ve Kaloyan dönemi hakkında ayrıntılı bilgiler sunarak, İkinci Bulgar İmparatorluğu'nun siyasi tarihine dair önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Özellikle diplomatik ilişkiler, savaş stratejileri ve Bizans ile Latin İmparatorluğu karşısındaki Bulgar politikaları açısından değerli bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Madgearu, Kaloyan'ın tahta çıkışı, Bizans ve Latinlere karşı yürüttüğü askerî seferleri, Papa III. Innocentius ile mektuplaşmaları ve Bulgar devletinin meşruiyet kazanma sürecini detaylandırmaktadır. Kaloyan'ın 1201 yılında Bizans'a karşı gerçekleştirdiği seferler, 1204'te Latinlerin Konstantinopolis'i ele geçirmesi sonrası gelişen olaylar ve Hadrianopolis Savaşı'ndaki zaferi kitapta geniş yer tutmaktadır. Yazar, Kaloyan'ın Papa ile ilişkilerini ve Batı dünyasında meşruiyet kazanma çabalarını diplomatik belgeler ışığında değerlendirmiştir. Ancak Rumen yazarın Kaloyan'ın etnik kökeni konusunda onun Ulah kökenli olduğuna dair savunmasının taraflı olduğu görüşündeyiz.

Mevcut literatürde Kaloyan üzerine yapılan çalışmalar, genellikle onun Bizans ve Latinlerle mücadelesine ve Papa III. Innocentius ile olan diplomatik ilişkilerine odaklanmaktadır. Ancak, Kaloyan'ın tarih bilinci, entelektüel kimliği ve Kuman prensesi ile evliliğinin etkileri gibi konular büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bu çalışma, yalnızca askerî ve diplomatik süreçleri değil, Kaloyan'ın kişisel yönleri ve döneminin tamamını kapsamlı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır.

I. BÖLÜM

KALOYAN'IN ŞAHSİYETİ, TAHTA ÇIKIŞI VE İLK FAALİYETLERİ

1.1. Tahta Çıkmadan Önce Kaloyan'ın Hayatı

Kaloyan'ın anne ve babasının kim olduğu veya ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Ancak, 1972 yılında Tırnovo'daki Kutsal Kırk Şehitler Kilisesi (Crkva Svetih Četrdeset mučenika) yakınlarında keşfedilen bir mezarda bulunan naaşın Kaloyan'a ait olduğu düşünülmektedir.[26] Söz konusu iskelet 1,90 metre boyunda bir erkeğe aittir ve ölüm yaşı 35-40 olarak tahmin edilmiştir.[27] Bu bulgunun doğruluğu kabul edilirse, 1207 yılında ölen Kaloyan'ın 1167-1172 yılları arasında doğmuş olabileceği sonucuna ulaşılabilir.

İvan Asen ve Peter'in küçük kardeşi olan Kaloyan, onların başlattığı isyan sırasında etkin bir isim değildi. Onu, sadece 1187'de (15-20 yaşlarındayken) ağabeyleri ile Bizans arasında yapılan barış anlaşması kapsamında, rehine olarak Bizans'a gönderilirken görmekteyiz.[28] Bu olay, Kaloyan'ın tarih sahnesine ilk çıkışı olması açısından konumuz açısından önemlidir. Bu esaretin ne kadar sürdüğü ya da Kaloyan'ın Konstantinopolis'te (İstanbul) neler yaşadığı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Her ne kadar daha sonra ülkesine dönmeyi başarmış olsa da Kaloyan'ın Konstantinopolis'ten ne zaman ve nasıl ayrıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Khoniates, onun uzun süre

---

[26] Kaloyan'a ait olduğu düşünülen bu kalıntılar 19 Nisan 2007'de askerî törenle toprağa verilmiştir. Cenaze töreninde dönemin Bulgaristan Cumhurbaşkanı Georgi Parvanov bir konuşma yapmış ve Parvanov, Kaloyan'ın Bulgaristan'ın Doğu ve Batı arasındaki diyalogda aktif bir arabulucu olmaktan kazançlı çıkacağını fark ettiğini söylemiştir. Parvanov, Bulgaristan'ın 180 yıl Bizans egemenliği altında kaldıktan sonra Kaloyan döneminde hızla toparlanarak süper bir güce dönüşmeyi başardığını hatırlatmıştır. Kıpkırmızı kefene sarılı kemiklerinin bulunduğu tabut, Kırk Kutsal Şehit avlusuna gömülmüştür. Kutsal emanetler, ikinci defin hazırlıkları kapsamında 18 Nisan 2008 günü Veliko Tırnovo Metropoliti Piskopos Grigoriy tarafından khrism (kutsanmış yağ) ve şarapla kutsandı. Piskopos Grogoriy ayrıca bir bağışlama duası okudu ve üzerlerine Bulgar Aziz Ivan Rilski'nin bir ikonasını yerleştirdi. Ayrıca kemiklerin 1972 yılında arkeolog Valo Valov tarafından bulunmadan önce içinde yattığı topraktan bir avuç toprak atıldı. Novinite, "Legendary Bulgarian King Buried again 800 Years after Death", Erişim: 27 Ekim 2023, novinite.com/articles/79532/Legendary+Bulgarian+King+Buried+again+800+Years+after+Death

[27] Alexandru Madgearu, s. 172

[28] Niketas Khoniates, **Komnenos Hanedanının Sonu**, s. 202

Konstantinopolis'te kaldığını fakat sonra kaçıp kendi ülkesine döndüğünü belirtmektedir.[29] Rehine olarak alınan birinin fark edilmeden yaya olarak kaçması, üstelik rehber olmadan günlerce güvenli bir şekilde yol alması pek olası görünmemektedir. Bu kaçışın İvan Asen ve Peter tarafından organize edilmiş olması da pek olası değildir. Bizans'ın Kaloyan'ı serbest bırakmış olması en mantıklı açıklamadır. Bunun gerçekleştiği dönem için en uygun zaman ise III. Aleksios Angelos'un (1195-1203) tahta çıkışının ilk yıllarına rastlamaktadır. Khoniates, III. Aleksios'un tahta çıktığı dönemde imparator olarak konumunu sağlamlaştırmak için bolca para dağıttığını ve ordusundaki askerlerin eve dönmelerine izin verdiğini aktarır.[30] III. Aleksios'un ordusun dağıtması ve Bulgarlara karşı koyabilecek gücün ortadan kalkması sonucunda çatışmaların devam etmesini istemediğini ve onlara karşı koyacak gücü de kalmadığından bir iyi niyet göstergesi olarak veya fidye karşılığında Kaloyan'ı serbest bıraktığı kanaatindeyiz. Bu nedenlerle Kaloyan'ın serbest bırakılmasının III. Aleksios'un tahta çıkışının ardından, yani 1195-1196 civarında gerçekleştiğini ve Konstantinopolis'te yaklaşık sekiz yıl geçirdiğini ileri sürüyoruz. Bu süre zarfı aynı zamanda Khoniates'in vermiş olduğu, Kaloyan'ın "uzun süre" Konstantinopolis'te kaldığı ve ülkesine döner dönmez tahta çıktığı bilgileri ile zaman olarak örtüşmektedir.

1.2. Kaloyan Adı, "Rum Kasabı" ve Tarihe Olan İlgisi

Kaloyan, aslında İvan/İoannes adını taşımaktadır. Kaloyan, kendisiyle aynı vaftiz adını taşıyan abisi İvan Asen ile karıştırılmaması için kaynaklarda Ioannitza[31], Iohannitius, Johanisse, Ioanica gibi, yani 'Küçük İvan' anlamına gelen adlarla anılmıştır. İki kardeş arasındaki farkı belirginleştirmek için Kaloyan'ın küçük kardeş olması sebebiyle gençliğine atıfta bulunulmuştur. Fakat bu isimlendirme 1200'lerin başlarında

[29] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, Çev. Işın Demirkent, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006. s. 23-24

[30] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 3-4

[31] Yunanca'da -itsa (-ίτσα) eki küçültme ekidir. Türkçe'deki -cık -cik eki gibi düşünebiliriz. Kaynaklardaki Ioannitsa yazımı Türkçe'ye "İvancık/İoannescik" olarak çevrilebilir.

geçersiz kalmıştı çünkü Kaloyan, İvan Asen'in küçük kardeşi olmaktan çok daha önemli bir konuma erişmişti. Kaloyan'ın, bu adı benimsemesi, küçük kardeşin artık katlanmak zorunda olmadığı bir lakaba tepkisi olabilir.[32] Caloiohannes adı yani Kaloyan, Yunanca Kalos Ioannes (Κάλος Ιωάννης) kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiş olabilir. Bu kelime birleşiminin anlamı İyi İvan anlamına gelmektedir. Ayrıca Kaloyan, bu adı Konstantinopolis'te esir olarak geçirdiği sırada edinmiş ve sahiplenmiş olabilir.

Budaev, Kaloyan ile Kuman kökenli Memlûk Sultanı Kalavun'un isimlerinin kökünün aynı olduğunu savunmuştur. Buna göre Kala kökünün kale kelimesinden geldiğini ileri sürmüştür.[33]

Akropolites, 1018'de Birinci Bulgar Devletini yıkan II. Basil'in aldığı Bulgar Kasabı unvanına ithafen Kaloyan'ın kendisine *Rum kasabı* lakabını takındığını belirtir. Bunun sebebi olarak ise Kaloyan'ın II. Basil'in yaptıklarının intikamını aldığını savunduğunu söyler. Bizanslılar ona Köpek İoannes anlamına gelen Skyloioannis demiştir. Skylo kelimesinin köpek anlamına gelmesiyle oluşturulan bu lakabın bir diğer arka planı da Kaloyan'ın Kumanlar ile kurduğu yakınlığa ithafen Skylo ile İskit[34] kelimelerinin benzerliğidir.[35] Bu tabiri Dragalevtsi Manastırı[36] ve Suceviţa Manastırı[37]'ndaki Kaloyan'ın ölümünü tasvir eden fresklerde Çar Skaloyan (Τσαρ Σκαλογιάν) ve Scaluian (Σκαλουιάν) olarak görmekteyiz.[38]

---

[32] Ian Mladjov, "Monarchs' Names and Numbering in the Second Bulgarian State." **Studia Ceranea**, Vol. 5, 2015. s. 285

[33] Budaev, https://buday.narod.ru/gl3.htm (kitabın tamamı: https://buday.narod.ru/index.html)

[34] Bizans'ta İskit sözcüğü kuzeyden gelen her kavim için kullanıldığından burada da bunun bir sonucu olarak Kumanlardan İskit diye bahsedilmiştir. Bizanslıların buna benzer yaptığı bir diğer genelleme de doğudan gelen milletlere Pers denilmesidir ki Selçuklulardan Pers diye bahsedilmesi Bizans kroniklerinde sık rastlanan bir durumdur.

[35] Georgios Akropolies, s. 35

[36] Dragalevtsi Manastırı, günümüzde Batı Bulgaristan'da başkent Sofya'nın dışında Vitoşa dağının alt yamaçlarında yer alan bir Bulgar Ortodoks manastırıdır.

[37] Suceviţa Manastırı, günümüzde Romanya'nın Kuzeydoğu kesiminde yer alan bir Doğu Ortodoks manastırıdır.

[38] Alexandru Madgearu, **The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)**, Brill, 2017. s. 170-171

Bizanslıların Kaloyan'a taktığı hakaret içeren lakaplar, iki taraf arasındaki gergin ilişkilerin bir yansımasıdır. Ancak Kaloyan'ın kendisine taktığı *Rum Kasabı* unvanı, onun tarihsel olaylara bilinçli bir şekilde yaklaştığını ve geçmişe duyduğu derin bağlılığı göstermektedir. Bu unvan, sadece II. Basil'in Bulgar Kasabı olarak bilinen eylemlerine bir gönderme değil, aynı zamanda Birinci Bulgar Devleti'nin yaşadığı acıları yeniden gündeme getirerek bu olayların intikamını alma arzusunun bir ifadesidir. Bu da üstünden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen kültürel hafızanın hala kuvvetli olduğunu ortaya koyar. Ayrıca bu lakap, Kaloyan'ın sadece zaferler kazanmanın yanı sıra düşmanlarına korku salmak için şiddeti de etkin şekilde kullandığına işaret eder. Kaloyan, kendisine *Rum Kasabı* diyerek aslında korkutucu imajını pekiştirmek ve kendisine karşı gelenleri caydırmayı amaçlamış olmalıdır.

Kaloyan'ın, bu lakabı alması, onun tarihe hâkim olduğunu göstermektedir. Onun tarih konusuna ilgili olduğuna dair bir diğer örnek ise Robert de Clari'nin eserinde geçmektedir. Kaloyan, Latin ordusunda yer alan Pierre de Bracheux adlı kişiyle bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede birçok konu ele alındıktan sonra Kaloyan ona neden servet ve toprak için uzaklardan kalkıp buraya kadar geldiklerini sormuştur. Pierre ise ona Truva Savaşı'nı bilip bilmediğini sorduğunda Kaloyan bu savaşı bildiğini söylemiştir. Pierre ona Truvalıların kendilerinin atası olduğunu ve bu sebeple bölgeye geldikleri gerekçesini sunmuştur.[39] Kaloyan'ın Truva savaşından haberdar oluşu onun Bulgar tarihi dışında da tarih alanına genel bir ilgi duyduğunu göstermektedir. Ayrıca Kaloyan'ın önüne çıkan herkesi düşman olarak gören birisi olmadığını, savaştığı tarafa karşı merak duyan ve bilgi edinmeye çalışan bir lider olduğunu ortaya koymaktadır. Kaloyan'ın Truva Savaşı gibi eski olaylar hakkında bilgi sahibi olması, onun tarihsel bilgiye olan yatkınlığını ve farklı kültürlerle olan etkileşimlere açık bir lider olduğunu

[39] Robert of Clari, s. 122

göstermektedir. Tüm bu bilgiler Kaloyan'ın sadece askerî bir komutan değil, aynı zamanda entelektüel bir ilgi alanına sahip bir figür olduğunu da gösterir.

1.3. İvanko İsyanı, İvan Asen'in Ölümü ve Kaloyan'ın Tahta Çıkışı

İvan Asen, en büyük kuzeni olan İvanko tarafından 1196 yılında öldürülmüştü.[40] Bu olayın ayrıntılarına Khoniates'in yazılarından ulaşmaktayız. Buna göre, olaylar, İvan Asen'in elinde esir olarak bulunan Sebastokrator Issakios Komnenos Vatatzes'in, Asen'i öldürmesi için kızı Theodora'yı İvanko ile evlendirmeyi teklif etmesiyle tetiklenmiş olabilir. Ancak, isyanın, Issakios Komnenos Vatatzes'in bu teklifi olmadan da başlamış olması da mümkündür. Çünkü Khoniates, bu olaydan bir söylenti olarak bahsetmektedir.[41] Ostrogorsky de İmparator III. Aleksios'un isyanla (İvan Asen ve Peter'in isyanı) başa çıkamadığı için İvan Asen'i öldürmesi için muhalifleri, yani İvanko'yu desteklediği görüşündedir.[42]

Khoniates'in diğer anlatısına göre İvan Asen, İvanko'nun, kendi eşinin kız kardeşi ile gizlice beraber olduğunu öğrenmiş ve çok öfkelenmiştir. Bu olaydan sorumlu tuttuğu karısını idama mahkûm etmişti. Fakat karısının yalvarışlarından sonra fikrini değiştiren İvan Asen tüm öfkesini İvanko'ya yöneltmiş ve gece geç bir saatte onu öldürtmek için yanına çağırtmıştır. Bu zamansız çağırılmanın iyiye işaret olmadığını düşünen İvanko, arkadaşları ve akrabaları ile ne yapması gerektiğini tartışmıştı. Sonuç olarak, İvanko, İvan Asen kendisine saldırmadığı sürece susup hatasını kabul etmeye ve özür dilemeye karar vermiştir. Ancak, Asen'in saldırması ihtimaline karşı, onun karşısına pelerininin altında gizleyeceği bir kılıçla gitmeye karar kılmıştı. İvanko, Asen'in karşısına çıktığında Asen ona hemen saldırmış fakat İvanko, sakladığı kılıcıyla Asen'i kasıklarından yaralayıp

---

[40] Georgios Akropolies, s. 33

[41] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 22 Burada bahsi geçen İsaakios, dönemin Bizans İmparatoru III. İsaakios Angelos ile karıştırılmamalıdır. Sebastokrator Issakios Komnenos Vatatzes, komutan Theodore Vatatzes'in oğlu Alexios Vatatzes ile İmparator II. İoannis Komninos ve Maria Pegonitissa'nın kızı prenses Eudokia Komnene'nin en küçük oğluydu. Isaakios Komnenos, III. Isaakios Angelos'un kızı Anna Komnene Angelos ile evlidir ve bahsi geçen kızı Theodora bu ilişkiden doğmuştur.

[42] Georg Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2017. s. 380

öldürmüştür. Oradan kaçıp yakın çevresinin yanına gitmiş ve onlarla, tek kurtuluş çaresinin isyan etmek olduğuna karar kılmıştır. Çünkü bu olayın kan davasına dönüşmesi halinde asla sonunun gelmeyeceği düşünmüşlerdi. Ayrıca eğer İvanko'nun isyanı başarılı olursa ülkenin tamamını ele geçireceklerdi ve böylece ülke *"daha adil ve hukuka uygun"*[43] yönetilecekti. Plan başarısız olduğu takdirde ise Bizans'tan yardım istenecekti. Başkalarını da kendilerine destek olmaları için çağırmış ve böylece Asen'in kardeşi Peter'e karşı koyabileceklerini düşünmüşlerdi. İvanko, Peter'i kolayca saf dışı bırakamayacağını anlayınca Bizans'tan destek istemiştir.[44]

İvanko, Bizans'tan Tırnovo'yu ele geçirmek üzere bir ordu gönderilmesini ve kendisi için tüm bölgenin ele geçirilmesini talep etmiştir. Bizans İmparatoru bunun üzerine Manuel Kamytzes komutasında bir orduyu Philippopolis'den (Filibe) yola çıkartarak bölgeye göndermişti. Fakat ordu bölgeye giderken pusuya düşecekleri korkusuna kapılarak Bulgarlarla savaşmak istemediklerini söylemiş ve bunun üzerine Bizans ordusu geri çekilmiştir. Bu olayın ardından imparator daha büyük bir ordu göndermeye karar vermiş fakat ordu, yıllardır isyanını bastırmaya çalıştıkları ve başarısız oldukları Bulgarlara karşı savaşma konusunda isteksiz davranmıştı. Peter'in iyice güçlenmesi üzerine İvanko şehirden kaçmış ve böylece Peter yönetimi tamamen eline geçirmiştir.[45] İvanko ise Bizans'a sığınmıştır. İmparator, İvanko'yu 1197 yılında Sebastokrator Issakios Komnenos Vatatzes ile Anna Komnene Angelos'un kızı Theodora ile evlendirmiştir.[46] İvanko, 1197-1200 yıllarında Philippopolis civarında Bizans ile

[43] Paul Stephenson, Khoniates'in kroniğinde geçen *"daha adil ve hukuka uygun"* ifadesinden yola çıkarak Asen'in Kuman paralı askerlerinin yardımıyla tebaasını korkutarak "terör saltanatı" başlattığını gösterdiğini ileri sürmektedir. Paul Stephenson, **Byzantium's Balkan Frontier: A Political Study of the Northern Balkans, 900–1204**. Cambridge University Press, 2000. s. 305

[44] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 20-22

[45] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 22-23

[46] İvan Asen'in İvanko tarafından öldürülmesiyle sonuçlanan olayların gelişimiyle ilgili Khoniates'in ileri sürdüğü iki ihtimalin benzer noktaları bulunmaktadır. İvanko'nun Theodora ile evliliği isyanı başlatması için teklif edilmesinin bir sonucu mu yoksa doğal olarak gelişen bir sürecin bir sonucu olduğu konusunda kesin bir sonuca varılamamıştır.

Kumanlar üzerine yağma akınları yapacaktı.[47] Böylece İvanko'nun İkinci Bulgar Devleti tahtı için başlattığı isyan duraklamış oldu.

Peter ise iktidarı ele aldığında Kaloyan'ı iktidar ortağı yapmıştı fakat kısa süre içinde Peter de İvan Asen'e benzer şekilde bir suikast ile öldürülmüştü. Bunun sonucunda Kaloyan tek başına tahta geçmişti.[48]

1.4. Kaloyan'ın İlk Faaliyetleri

Kaloyan'ın ilk dönemleri hakkında çok az şey bilmekteyiz. Bunun sebebi onun adının kaynaklarda daha çok savaş durumlarında geçmesinden kaynaklanır. Robert de Clari, onun ilk dönemleri hakkında bilgiler vermektedir fakat bu bilgiler oldukça hatalıdır. Bu eserde Kaloyan'ın imparatorluk harasına bakan bir asker olduğu ve Bizans imparatoruna at tedarik ettiği ileri sürülür. Kaloyan, saraya geldiğinde bir gün hadım ağasının ona hakaret edip yüzüne kayışla vurması üzerine onun, ülkesine dönüp ülkenin önemli kimselerini, boyarları kendi tarafına çekmiş ve onlara sözler vermeye başlamıştı. Kaloyan böylece ülkenin lideri olmuş ve Kumanları da kendisine tabii hale getirmişti.[49]

Robert de Clari'nin anlattığı bu olay İvan Asen ile Peter'in Bizans imparatorundan toprak talep etmesi üzerine İvan Asen'in tokat yediği anlatıya oldukça benzemektedir. Büyük ihtimalle Robert de Clari'nin verdiği bilgiler bu hadisenin değiştirilerek anlatılmış halidir. Bu sebeple bahsi geçen bilgiler pek güvenilir bilgi sağlamamaktadır fakat boyarlar ile ilgili anlatı, İkinci Bulgar Devleti'nin merkeziyetçi bir yapı yerine Bizans modelinde, boyar beylerinden oluşan feodal devlet teşkilatı oluşturduğunu destekler niteliktedir.[50] Elimizdeki bilgiler şüpheli olsa da, Robert de Clari'nin anlatıları, Kaloyan'ın

[47] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 25
[48] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 23-24
[49] Robert of Clari, s. 87
[50] David Nicolle, **Haçlılar Çağı'nda Bizans, Balkan ve Macar Orduları 1100-1568**, çev. Emir Yener, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2013. s. 24

hükümdarlığının ilk yıllarında yerel beylerin desteklerini almaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu yönünde çıkarımlara imkan tanımaktadır.

Geoffroi de Villehardouin, Kaloyan'ın kendi babasına ve amcasına isyan edip onlara karşı yirmi yıl savaşıp onlardan aldığı topraklar sayesinde kral olduğunu yazmıştır.[51] Bu bilgiler hatalıdır, çünkü Kaloyan'ın babası ve amcası bilinmemekte, ayrıca onlara karşı bir mücadele yürüttüğüne dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Dahası, Kaloyan, yirmi yıl boyunca böyle bir savaşı yürütecek yaşta değil, oldukça genç biriydi.

Tahta çıktığı ilk dönemde Kaloyan'ın önünde duran en önemli sorun meşruiyet sağlamakla ilgiliydi. Çünkü Kaloyan, iktidarı eline aldığında resmi olarak taç giymiş birisi değildi. Sadece Doğu ve Batı kiliselerinin resmi olarak taç giydirmeye hakkı vardı ve İkinci Bulgar Devleti henüz bu hakkı elde edememişti. Kaloyan, diğer devletlerin nezdinde bir hükümdar değil, abilerinin başlattığı isyanın yeni lideri olarak görülüyordu. Bu sorunu çözmek ve Batı kilisesi tarafından taç giymek için Kaloyan, Papa III. Innocentius'a 1197 yılında bir mektup göndermiştir.[52] Bu konu "Papa ile İlişkiler" başlığı altında detaylıca incelenecektir.

1.5. İvanko İsyanının İkinci Safhası

Yukarıda bahsettiğimiz İvanko, Theodora ile evlendikten sonra adını Aleksis olarak değiştirmiştir. Philippopolis şehrinin komutanı olarak atanmış ve Haimos'un karşısındaki dağlara kaleler inşa ettirerek burada gücünü arttırmıştı. Bu bölgedeki güzel yerlere yeni yerleşim yerleri kurdurup Bizanslıları azaltarak Ulahları buraya yerleştirmiştir. Bizans'tan ayrılarak bağımsız bir devlet kurmayı amaçlamaktaydı.[53] İvanko-Aleksis, 1198 yılında Bizans'a isyan etmiş ve Kaloyan ile bir barış imzalayarak

[51] Geoffroi de Villehardouin, s. 59
[52] 1203 yılında Papa'ya gönderdiği mektupta Kaloyan, ilk mektubunu göndermesinin üzerinden 6 yıl geçtiğini belirtir bu da 1197 yılına isabet eder. *"Kutsal Efendimiz'e bildirmek isterim ki, size bir kez, iki kez ve üçüncü kez haberci göndermemin üzerinden altı yıl geçti"*, Kiril Petkov, **The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh - Fifteenth Century: The Records of a Bygone Culture**, Brill, 2008. s. 222
[53] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 70-71

Bizans'a karşı mücadelesinde ona katılmayı taahhüt etmişti.[54] Bu durum Kaloyan'ın pragmatik bir lider olduğunu da göstermektedir.

Bizans İmparatoru III. Aleksios, İvanko-Aleksis ile yaptığı anlaşmayı ona hatırlatarak isyanı bitirmeye çalışmış ve bunun için İvanko-Aleksis'e hadım ağasını[55] göndermiştir. Fakat bu çabaların sonuç vermemesi üzerine 1199 yılında III. Aleksios, İvanko-Aleksis'in üzerine birkaç yıl önce ona destek için gönderdiği Kamytzes'i göndermişti. İvanko-Aleksis ise dağlara çekilerek beklemeye başlamıştır. Bizans ordusu ise dezavantajlı bir yerde savaşmak istemedikleri için dağlara doğru saldırmak yerine İvanko-Aleksis'in en güçlü kalesini ele geçirmek üzere harekete geçmiştir. Bunun üzerine Kamytzes, Kritzimos'u (Kriçim) ele geçirse de İvanko-Aleksis Bizans ordusunu pusuya düşürmeyi başarmış ve Kamytzes'i rehin almıştır. Bu gelişmeyle beraber İvanko-Aleksis'in isyanı büyümüştür.[56] 1200 yılında barış görüşmesi için İvanko-Aleksis bir toplantıya davet edilmiştir. İvanko-Aleksis, ele geçirdiği tüm yerlerin kendisinde kalmasına izin verilirse yeniden Bizans boyunduruğuna girmeyi kabul etmiş ve III. Aleksios tarafından bu teklifi kabul edilmişti. Fakat yine de İvanko-Aleksis tutuklanarak elindeki tüm topraklara Bizans tarafından el konulmuştur.[57]

Bu bölümde İvan Asen ve Peter'ın öldürülmesi ve ardından Kaloyan'ın tek başına hükümdar olarak başa çıkmasına ve bu iktidar boşluğu sırasında bağımsız devlet kurmaya çalışan başka beylerin olduğunu gördük. Bu sırada Asen'in katili olan ve Bizans bayrağı altında Kumanlar ile mücadele etmeye devam eden İvanko ve onun Bizans'a karşı

[54] Alexandru Madgearu, s. 114
[55] Robert of Clari'nin Kaloyan'ın ilk dönemlerinden bahsetmesinden sonra hadım ağasını ikinci kez görüyoruz. Charles M. Brand bu hadım ağasının muhtemelen Georgios Oinaiotes olduğunu söyler. Charles M. Brand, **Byzantium Confronts The West 1180-1204**, Harvard University Press, Cambridge, 1968. s. 130
[56] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 71-73
[57] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 78-79

hareketini de inceledik. Böylece Kaloyan'ın hükümdarlığının erken yıllarında bölge coğrafyasında yaşanan olayları da incelemiş olduk.

II. BÖLÜM

KALOYAN DÖNEMİ DIŞ İLİŞKİLER

2.1. Kumanlarla İlişkiler

Devletin kuruluşunda önemli bir rol oynayan Kumanlar, Kaloyan döneminde de oldukça etkinlerdi. Kaloyan ile bir Kuman prensesi arasında evlilik gerçekleştiği bilinmektedir.[58] 1199 yılında Bizans'a yönelik iki Kuman akını gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki 23 Nisan 1199'da gerçekleşen akındır. Kumanların yaptığı ikinci akın ise 1199 yılının sonbaharında gerçekleşmiştir.[59] Ancak, Khoniates'in kroniğinde 1199'daki seferlerde Kaloyan'dan hiç bahsedilmezken, 1201 yılında yapılan Kuman seferinde Kaloyan'ın lider olarak yer aldığının belirtilmesi dikkat çekicidir.[60] Bu durum, 1199'daki seferlerin Kumanlar tarafından bağımsız olarak gerçekleştirildiği, ancak 1201'de Kaloyan'ın Kumanlarla ittifakı güçlendirdiği ve seferlere bizzat liderlik ettiği fikrini desteklemektedir.

Kaloyan'ın bu dönemde Kuman desteğini artırmasında, Kuman prensesi ile evliliğinin önemli bir rol oynadığı düşünüyoruz. Bu Kuman prensesin, büyük ihtimalle Ölberli/Börlü/Barlı, Kay, Burçoğlu, İtoba/İtoğlu ve Durut/Terteroba gibi büyük Kuman hanedanlarından birine, özellikle Burçoğlu veya İtoba/İtoğlu'na mensup olduğu düşünülmektedir.[61] Bu evliliğin tarihi kesin olarak bilinmemektedir fakat 1201 yılındaki seferlerde Kumanların Kaloyan'ın liderliğinde hareket etmesi sebebiyle, bu evliliğin seferin hemen öncesinde, 1199-1200 yılları arasında gerçekleşmiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Kaloyan'ın, bu evlilik sayesinde büyük bir Kuman askerî desteği sağladığı açıktır. Ayrıca, Kaloyan'dan sonra tahta çıkan Boril'in, Kuman kökenli eşinden ayrılıp Latin İmparatoru Henri'nin kızıyla evlenmesi, Kumanlar ile Boril arasında

[58] Akropolites, Kaloyan'dan sonra başa geçen Boril'in Kuman kökenli yengesi ile evlendiğini yazmıştır. Georgios Akropolies, s. 35

[59] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 60 ve 68

[60] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 98-99

[61] Plamen Pavlov, **Buntari i Avantyuristi v Srednovekovna Bılgariya** https://liternet.bg/publish13/p_pavlov/buntari/voenachalnici.htm (17/11/2024)

hoşnutsuzluğa yol açmıştır.[62] Bu durum, Kaloyan'ın Kumanlarla yaptığı evliliğin, siyasi ve askerî destek sağlamadaki önemini daha da açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu ittifak, Kumanların tamamen Kaloyan'ın emrine girdiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Her ne kadar Kumanlar, Kaloyan'ın ordusunun önemli bir parçası haline gelse de tamamen onun kontrolü altında değildiler. Özellikle 1207 yılında Hadrianopolis kuşatması sırasında, kendi iradeleriyle bölgeyi terk etmeleri, ittifakın sınırlılıklarını açıkça göstermektedir.[63]

Sonuç olarak, Kumanlarla yapılan bu ittifak, Kaloyan'ın Bizans'a karşı askerî başarısında ve İkinci Bulgar Devleti'nin güçlenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Ancak Kumanların bağımsız yapısı, bu ittifakın sınırlarını da ortaya koymuştur. Kaloyan'ın askerî liderliği, Kumanlarla kurduğu ilişkiler sayesinde daha etkili hale gelmiş, ancak bu ittifak, iki tarafın çıkarları doğrultusunda dinamik bir şekilde şekillenmiştir.

2.2.Bizans İmparatorluğu ile İlişkiler

Kaloyan, tahta çıktığında Bizans ile doğrudan sınırı olan bir devleti devralmıştır. Bizans İmparatorluğu, iç isyanlar ve dış tehditlerle zayıflamış durumda ancak İkinci Bulgar Devleti'nin güçlenmesini engellemeye yönelik çabalarını sürdürmekteydi. Kaloyan, ağabeylerinin başlattığı isyanı devralarak Bizans'a karşı askerî ve diplomatik bir mücadele yürütmeye devam etmiştir. Bu bağlamda, Kaloyan'ın Bizans ile ilk büyük etkileşimi, 1201 yılında gerçekleşen Konstantia ve Varna seferleri olmuştur.

2.2.1. Kaloyan'ın Konstantia ve Varna Seferi - 1201

Kaloyan'ın Bizans ile ilişkileri, genellikle düşmanca bir çerçevede gelişmiş ve bu durum onun Kuman desteğini elde ettikten hemen sonra hemen Bizans'a karşı sefere girişmesine zemin hazırlamıştır.

---

[62] Haşim Özel, **Kıpçak Uruk ve Boyları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020. s. 44
[63] Geoffroi de Villehardouin, s. 142

Kaloyan, büyük bir orduyla Konstantia (Simeonovgrad[64]) şehrini zorlanmadan ele geçirmiştir. Şehir surlarını yıktıktan sonra Varna'ya doğru ilermiş ve 23 Mart 1201'de şehri kuşatmıştır. Varna'nın savunmasında Latin paralı askerler de yer almaktaydı. Kaloyan, dört taraflı bir kuşatma kulesi inşa ettirmiş ve bu kuleyi şehir surlarının dışındaki hendeğin yanına yerleştirip tekerlekler üzerine oturtmuştur. Böylece kule devrildiğinde hendeği doldurarak her iki tarafa da uzanmıştı. Bu sayede Kaloyan'ın birlikleri, bu kuleyi hem hendeğin üzerinde bir köprü hem de şehrin yüksekliğine ulaşan bir merdiven olarak kullanmıştı. Bu düzenlemelerden sonra Kaloyan, 3 gün içinde Varna'yı ele geçirmiştir. Esir aldığı herkesi çukura gömerek burayı bir mezar yeri haline getirmiştir. Ardından da başkenti Tırnovo'ya dönerek sefere son vermiştir. Khoniates, Kaloyan'ın kutsal Sebt günü şehre saldırmasını eleştirir ve bu davranışının onun Hristiyan inancına yeterince bağlı olmadığını gösterdiğini iddia eder.[65] Kaloyan'ın Haimos'un kuzeydoğusundaki son Bizans kalelerini, Konstantia'nın Karadeniz limanları ve Varna'yı ele geçirmiş olmasıyla Bizans'ın Paristrion'un[66] kontrolünü yeniden ele geçirme ihtimalini büyük ölçüde zayıflamıştı. Bunun da ötesinde, Konstantinopolis ile aşağı Tuna'daki şehirler arasındaki deniz yolu da kesilmişti. Bu durum Bizans donanmasının Haimos'un kuzeyindeki seferlerde kullanılmasını engellemekle kalmıyor, aynı zamanda merkez ile çevre arasındaki ticaretin kontrolünü de tehdit eder hale getiriyordu ki bununla birlikte kuzey halklarının izlenmesi ve kontrolü de zora girmiştir.[67]

Bu sırada bir başka Ulah lideri olan Dobromir Khrysos, Bizans İmparatoru III. Aleksios'a karşı isyan etmiştir. Fakat bu isyan uzun sürememiş ve III. Aleksios,

[64] Bahsi geçen yer günümüzde Bulgaristan'ın Haskovo ilinde, Meriç Nehri'nin her iki kıyısında yer alan Simeonovgrad adlı kasabadır. Buranın eski adı Konstantia'dır. Yunanistan'da, Selanik'te yer alan Konstantia (Gustulüp) ile karıştırılmamalıdır.
[65] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 98-99
[66] Paristrion eyaleti, Aşağı Tuna'nın güney kıyısını kapsayan bir Bizans eyaletidir.
[67] Paul Stephenson, s. 310

Dobromir Khrysos'un sadakatini sağlamak amacıyla Manuel Kamytzes'in kızıyla evlendirimiştir.[68]

2.2.2. Bizans ile Barış Anlaşması

Mayıs 1200'de Konstantinopolis'e, Volinya ve Galiçya hükümdarı Roman Mstislavich'ten, aşağı Tuna'daki Kuman toprakları üzerinden Bizans'a giden yolu yeniden açmak isteyen bir elçilik heyeti gelmişti. Bu görüşme sırasında Bizans ile bir anlaşma yapılmış ve Kumanlar kuzeyden saldırıya uğraşmıştı.[69] Bu saldırı sebebiyle Kaloyan elindeki Kuman desteğini kaybetmiştir. Hem Bizans İmparatoru III. Aleksios'un İvanko-Aleksis ve Dobromir Khrysos'a karşı başarı sağlamış olması hem de Kuman desteğinin eksikliği üzerine Kaloyan, III. Aleksios ile barış yapmış ve 1201'de anlaşma yapılmıştır.[70] Khoniates bu anlaşmanın şartlarını vermese de Robert Lee Wolff, Kaloyan'a imparatorluk unvanının verilmesini ve Bulgar patrikliğinin kurulmasını içeren bir ateşkes imzalandığını tahmin eder.[71] Charles M. Brand ise Kaloyan'ın Bizans'ın Orta Trakya'daki hakimiyetini kabul ederek dağlarına çekildiğini, ayrıca Bizans topraklarını muhtemelen Kumanlar olmak üzere diğer saldırganlara karşı savunacağına söz verdiğini ve karşılığında, kilisesinin başına geçmesi için Konstantinopolis'ten bir patrik aldığını ve Konstantinopolis'e gelirse kendisine imparatorluk tacı verileceği vaadini aldığını düşünmektedir.[72]

Alexandru Madgearu'ya göre yapılan barış ile Bizans, İkinci Bulgar Devletini tanıyacaktı ve Kaloyan da daha önce Trakya'da işgal ettiği toprakları Bizans'a geri verecekti. Bu, Bulgaristan ile Bizans arasında istikrarlı bir sınır sağlamıştır. III. Aleksios'un İvanko-Aleksis ve Dobromir Khrysos'a karşı başarı sağlamış olması

---

[68] Alexandru Madgearu, s. 117

[69] Dennis P. Hupchick, **The Balkans from Constantinople to Communism**, USA, 2004. s. 68-69 Charles M. Brand, s. 132. 1201 ve 1203 yıllarında Roman Mstislavich'in bu Kuman topraklarını yağmalaması Rus kroniklerinde de mevcuttur. Alexandru Madgearu, s. 116

[70] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 101-102

[71] Robert Lee Wolff, "The 'Second Bulgarian Empire.' Its Origin and History to 1204", **Speculum**, Volume 24, Issue 2 (Apr., 1949), s. 189, 167-206

[72] Charles M. Brand, s. 134

sayesinde Bizans, Trakya ve Makedonya'yı pasifize ederken, Kaloyan da özgürlüğünü güvence altına almış ve başka bir yöne doğru harekete geçme şansı elde etmişti.[73] Bu anlaşma iki tarafın ilişkilerinin olumsuz ilerlemesini engellemeyecekti. IV. Haçlı Seferi sırasında tahta çıkarılan IV. Aleksios'a bağlılığını bildiren insanlar gelmiştir. Geoffroi de Villehardouin'ün aktardığına göre bunu sadece Kaloyan yapmamıştır. Müellife göre Kaloyan ne aman dilemiş ne de onun iradesine girmiştir.[74]

2.2.3. Bizans ile İlişkilerin Sonuçları

Kaloyan'ın Bizans ile ilişkileri hem düşmanlık hem de pragmatik diplomasiyle şekillenmiştir. Konstantia ve Varna gibi stratejik noktaları ele geçirerek Bizans'ın kuzeydeki kontrolünü büyük ölçüde zayıflatan Kaloyan, aynı zamanda 1201'de yapılan barış anlaşmasıyla bölgesel gücünü pekiştirmiştir. Bu süreçte, Bizans'ın iç zayıflıkları Kaloyan'ın Bulgar Devleti'ni güçlendirmesine zemin hazırlamış, Bizans'ın ticarî ve askerî hatları üzerindeki etkisini azaltmıştır.

Ayrıca Bizans üzerine yapılan bu başarılı seferler tahta çıktığında ülke içinde karışıklıklar ile uğraşmak zorunda kalan Kaloyan'a olan bağlılığı arttırmış ve ayrıca seferlerin başarısı sonraki seferlerine katılan asker sayısını da olumlu yönde etkilemiş olmalıdır. Ayrıca, Varna kuşatmasındaki başarısı, Kaloyan'ın diğer asi liderlerden farklı olarak iyi bir kuşatma komutanı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.3. Macaristan ile İlişkiler

Kaloyan ile Macaristan ilişkileri düşmanca ilerlemiştir. Kaloyan, Papa III. Innocentius'a gönderdiği mektuplarda ağabeylerinin Papa'ya daha önce mektuplar gönderse de bu mektupların ulaşmadığını iletmiştir.[75] Bu mektuplar muhtemelen Macaristan sınırlarında takılmışlardır. Macarlar ve Bulgarlar, Balkanlarda hakimiyet

[73] Alexandru Madgearu, s. 118
[74] Geoffroi de Villehardouin, s. 59
[75] *"Ve şimdi huzur içinde yatan kardeşlerim uzun zaman önce Papa Hazretlerine elçiler göndermek istemiş olsalar da birçok düşmanımız yüzünden size ulaşamadılar. Biz de aynı çabayı gösterdik ve bir, iki, hatta üç kez size elçiler gönderdik; fakat arzu ettiğimiz sonucu alamadık."*, Kiril Petkov, s. 219-221

alanlarını genişletmek için birbirleri ile karşı karşıya gelmişlerdir. Çatışma alanı olarak ortaya çıkan en önemli mücadele ise Sırbistan toprakları üzerinde gerçekleşmiştir.

2.3.1. Sırbistan'da Güç Mücadelesi

1202'de Kaloyan kuzeye ilerlemiş ve Tuna ile Morava sınırında Macarlarla savaşmış fakat Braniçeevo'yu alamamıştı. 1203 yılında Papa'ya gönderdiği mektupta Kaloyan, Macaristan'ın kendisine saldırarak beş piskoposluğunu ele geçirdiğini belirtmiştir. Fine'a göre Kaloyan'ın bahsettiği bölge Srem, Beograd ve Braniçeevo idi.[76] Madgearu'ya göre bunlardan dördü Braniçeevo, Niş, Belgrad ve Sirmium olmalıdır, beşincisi ise Vidin olabilir.[77] Bunlar Birinci Bulgar Devleti'ne ait topraklardı ki Kaloyan kendisini Birinci Bulgar Devleti'nin mirasçısı olarak konumluyor ve bu topraklarda sınırlarında hak iddia ediyordu. Macaristan'da çıkan iç karışıklığı[78] fırsat bilip bu bölgeleri almış olsa gerek çünkü 1204'te bu bölgeler Kaloyan'ın hakimiyeti altına girmişti.

2.3.2. Sırp Hanedan Çatışmaları ve Bulgar-Macar Çekişmesi

Bu iki güç her zaman kendi orduları ile karşı karşıya gelmemiş bazen de yine Sırbistan'da hanedan kavgasında taraf alarak karşı karşıya gelmişlerdir. Sırbistan'ın Orta Çağ'daki en güçlü hanedanı olarak kabul edilen Nemanja Hanedanı'nın gerçek kurucusu, Nemanja'nın oğlu ve halefi II. Stefan Nemanja'dır (1196-1227). Nemanja, Stefan lehine tahttan feragat edip onu hükümdar yapmıştı. Fakat Stefan'ın saltanatı, abisi olan Zeta Prensi Vukan ile çatışmalar ile başlamıştı. Macarların yardımıyla Vukan, Zeta'yı ayrı bir krallık olarak kurmaya çalışmıştı. Vukan'ın 1202'de Raşka'yı işgal etmiştir.[79]

Sırbistan'ın Bulgaristan'a sınırı bulunuyordu ve Kaloyan, sınırında düşmanı olan Macaristan'dan rahatsız olmuş ve Sırbistan tahtı için Macarların desteklediği Vukan'a

[76] John V. A. Fine, s. 54-55
[77] Alexandru Madgearu, s. 131
[78] Macaristan'daki bahsi geçen iç karışıklık Duke Andrew'un Emeric'e isyan etmesidir.
[79] Dennis P. Hupchick, **The Balkans from Constantinople to Communism**, s. 83

karşılık Stefan'ı desteklemiştir. Böylece bu iki devlet Sırbistan üzerinden birbiri üzerine hakimiyet kurmaya çalışmıştır.

Mart 1203'te Papa III. Innocentius, Katolik inancını güçlendirmek için Macaristan'daki Kalocsa Başpiskoposunu Sırbistan'a göndermiştir. Vukan'ın yardımıyla Raşka'yı Katolik Kilisesi'ne kazandırmayı amaçlamıştır. Yani bu mücadelede Papa, desteğini Kaloyan'ın tarafını tuttuğu Stefan'a değil Vukan'a vermiştir. 1203 yılının yaz aylarında Kaloyan, Vukan'ın yönetimindeki Sırbistan'a saldırarak Raşka'yı yağmalamış ve Niş bölgesini ilhak etmiştir. Eylül 1203'te, Papa, Kaloyan'a Vukan ile barış yapmasını söylemiş olsa da bunun bir etkisi olmamıştır.[80]

Stefan ise Sırbistan tacını geri almayı başarmıştır ama bunun ne zaman olduğu ve nasıl olduğu kesin değildir. Yukarıda bahsettiğimiz Kaloyan'ın yapmış olduğu sefer ile Stefan'ın bunu başarması oldukça olası görünse de 1204 yılının başlarında Papa, Macaristan Kralı Emeric'e Vukan için taç giyme töreni düzenleme talebinde bulunmuştur. Bu da Vukan'ın henüz bertaraf edilmediğini gösterir. Stefan'ın yeniden tahta geçmesi kolaylıkla Bulgar yardımının bir sonucu olabilir, ancak tahtını Bosnalıların yardımıyla ya da hatta yerel Raşkalıların desteğiyle de geri kazanmış olabilir. Stefan'ın hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız dönüşü de bu tarihi takip etmiş, muhtemelen 1204'ün sonlarında ya da 1205'in başlarında gerçekleşmiş olmalıdır.[81] Stefan tahtı geri alsa bile Kaloyan gücünün zirvesindeydi ve Raşka, Kaloyan ölene kadar Bulgarların elinde kalacaktı.[82]

2.3.3. Macar Kralı Emeric'in Kardinal Leo'yu Esir Alması

1204 yılında Kardinal Leo, Papa III. Innocentius tarafından Kaloyan'a taç giydirmek üzere gönderilmiştir. Ancak, Leo'nun Macaristan'dan geçişi sırasında Macar

[80] Augustin Theiner, **Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Historiam İllustrantia**, Cilt I, Roma ve Zagreb, 1863. s. 21 Metnin Latinceden Türkçeye çevirisini yapan Sait Emre Çiftçi'ye teşekkür ederim.
[81] John V. A. Fine, s. 48-49
[82] John V. A. Fine, s. 54

Kralı Emeric ile yaşadığı gerilim, bu diplomatik görevin beklenmedik bir krize dönüşmesine neden olmuştur.

1204 yılının yaz aylarında Macaristan kralı Emeric, Kaloyan'ın ilhak ettiği Sırbistan topraklarının intikamını almak için bir ordu toplamaktaydı. Kardinal Leo, Kaloyan'ın yanına gitmek üzere Macaristan'a ulaştığında Emeric onu sıcak karşıladı ve ordusunu dağıtıp Kaloyan ile barış girişimlerinde bulunacağına söz verdi. Leo harekete geçtikten sonra, Keve sınır kalesinde, peşinden hızla gelen kralın elçileri, Leo'nun ve yanındaki Bulgar piskoposunun Tuna'yı geçmesini engellemiştir. Emeric'in ajanları Kardinal Leo'nun sadece üç gün önce terk ettiği kraliyet mülklerinden birine dönmesini talep ettiler. Oradan, iki hükümdar arasındaki anlaşmazlığı dile getirmek ve resmi bir anlaşmayla sonlandırmak için Kaloyan'ı Tuna'daki bir adada görüşmeye çağırması önerildi. Kardinal buna uymayı reddederse daha ileri gitmesine izin verilmeyecekti. Elçi, bu şekilde hareket etmekte özgür değildi çünkü Kaloyan Roma kilisesine özel bağlarla (per vinculum speciale) bağlanana kadar onu bir şey yapmaya zorlayamazdı. Kardinal Leo, Kaloyan'ı çağırmayı ya da kraliyet mülküne dönmeyi reddettiği için, o ve yanındaki Bulgar piskoposu Keve kontu tarafından hapsedilmiştir. Kardinal Leo hapsedildiği yerden Innocentius'a mektup yazmış ve olanları anlatmıştır.[83]

Papa III. Innocentius, Emeric'e ılımlı ama üstü kapalı şekilde Emeric'in oğlu Laszlo'nun taç törenini ertelemeye yönelik bir tehditle cevap verdi. Fakat bu mektup daha ulaşmadan Emeric, Kardinal Leo'yu serbest bırakacaktı. Leo serbest bırakılmasa bile Papa'nın yaptığı bu üstü kapalı tehdit sonuçsuz kalabilirdi. Çünkü Laszlo zaten 26 Ağustos 1204'te taç giymişti. Fakat aslında taç giyme töreni, Estergon'un boş makamına aday olan Kalocsa başpiskoposu tarafından, teknik olarak kusurlu şekilde gerçekleştirilmişti. Papalık bu gerekçelerle taç giyme töreninin kusurlu olduğuna itiraz

[83] James Ross Sweeney, "Innocent III, Hungary and the Bulgarian Coronation: A Study in Medieval Papal Diplomacy" **Church History**, 42, 1973. s. 324-325

edebilirdi.[84] Fakat bu karmaşaya gerek kalmadan Emeric, Kardinal Leo'yu serbest bırakmıştı.

Bu olay, sadece askerî çatışmaların değil, diplomatik yolların da tıkanmasıyla Bulgaristan ve Macaristan arasındaki ilişkilerde sık sık gerilim yaşandığını göstermektedir. Kardinal Leo'nun yaşadığı kriz, iki ülke arasındaki güvensizlik ve çıkar çatışmalarının ne kadar gergin olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.4. Papa ile İlişkiler

Sadece Doğu ve Batı kiliselerinin resmi olarak taç giydirmeye hakkı olduğundan ve Kaloyan'ın düşmanca ilişkileri olduğu Bizans yerine Papa ile ilişkilerini geliştirme niyeti sayesinde Papa-Kaloyan ilişkileri başlamıştır. Kaloyan'ın Papa ile ilişkileri diplomatik düzeyde kalmıştır. Bu ilişkileri Kaloyan'ın taç giyene kadarki süreci ve IV. Haçlı Seferi sonrası süreç olarak ikiye ayırabiliriz.

2.4.1. Kaloyan'ın Taç Giymesi

Papa III. Innocentius'tan gelen ilk mektup 1199 tarihindedir. Papa, bu mektupta Kaloyan'a *"asil"* olarak seslenmiştir.[85] Innocentius, bu unvanı kral ya da imparator olarak taç giymemiş ya da statüleri belirsiz olan önemli şahsiyetlere hitap ederken sürekli olarak kullanmıştır.[86] Mektupta dikkat çeken bir diğer nokta Kaloyan'ın Papalık Makamı'na olan içten bağlılığına vurgu yapılmasıdır.[87] İlk mektupta böyle bir vurgu olması, Kaloyan'ın Papa'ya daha önce gönderdiği fakat elimizde bulunmayan bir başka mektubun varlığına işaret etmektedir. Bu da muhtemelen Kaloyan'ın Papa'ya 1197 yılında gönderdiği mektup olmalıdır. Papa'nın mektubundaki ifadelerden söz konusu mektubunda Kaloyan'ın kendisinde karşı oldukça olumlu bir tavır takındığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Kaloyan'ın mektubunda kendisinin "*Roma şehrinin asil soyundan"* geldiğini belirttiğini de yine

[84] Sweeney, s. 328-330
[85] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, Çev.: James W. Powell, Catholic University of America Press, 2004. s. 95
[86] Francesco Dall'Aglio, "Rex or Imperator? Kalojan's Royal Title in the Correspondence with Innocent III", **Studia Ceranea** 9, 2019, s. 173
[87] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 96

Papanın söz konusu ilk mektubunda görüyoruz.[88] İlgili cümle Rumen tarihçi Alexandru Madgearu tarafından Kaloyan'ın Ulah olduğunun doğrulanması olarak yorumlanmıştır.[89]

Papa'nın mektubun gerçek amacı Kaloyan ve halkını Katolik mezhebine geçirmektir. Başarılı olması haline Roma Kilisesi, rekabet halinde olduğu Konstantinopolis Patrikliği'ne karşı Balkanlarda nüfuz alanını genişletmiş olacaktı.

Kaloyan'ın cevabının ise geciktiğini görüyoruz. 1202 yılında Papa'ya cevap veren Kaloyan, bunun sebebini elçinin güvenilirliği konusunda yaşanan şüphelerle açıklamıştır. Bir daha böyle bir sıkıntı yaşanmaması için Papa'nın daha yüksek rütbeli elçiler göndermesini önermiştir.[90]

Papa III. Innocentius'un mektubunda Romalı olmasıyla ilgili ifadelerine Kaloyan "*bize kökenimizi ve geldiği vatanı hatırlatan Yüce Tanrı'ya çok teşekkür ettik"*[91] diyerek cevap vermiştir. Bu konu aslında temelsiz olsa da büyük ihtimalle Kaloyan, Papa'nın kendisine verdiği soylu ve asil geçmişi bir fırsat olarak görüp kabul etmiştir.

Mektubun en önemli noktası Kaloyan'ın İmparator unvanını kullanması ve Papa'ya imparatorluk tacıyla şereflendirilmek istediğini söylemesidir.[92] Kaloyan'ın Papa'ya gönderdiği mektupların bazıları Eski Kilise Slavcası ile yazılmıştır. Bu mektuplar önce Yunanca'ya sonra Latinceye çevrilmişti. Bu sebeple çeviri konusunda bir karmaşa yaşanmış olması muhtemeldir.[93] Kaloyan'ın kullandığı unvan aslında *Basileus* olabilir. Kaloyan kendisini Birinci Bulgar Devleti'nin meşru devamı olarak görmekteydi.

---

[88] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 96
[89] Alexandru Madgearu, s. 136-137
[90] *"Elçinizin size neden daha erken dönmediğini merak etmeyin. Onun hakkında bazı şüphelerimiz vardı, çünkü çarlığımıza bizi kandırmayı planlayan birçok kişi gelmişti. Ancak kendimizi bu tür kişilerden nasıl koruyacağımızı iyi biliyoruz. Bununla birlikte, elçinizin güvenilirliğine dair tanıklık aldık ve şüphelerimiz giderildi. Ama siz, Kutsal Eğer Kutsal Babamız uygun görürse, mektubunuzda belirttiğiniz gibi bize yüksek rütbeli elçiler gönderiniz. Onlarla birlikte bu elçinizi de gönderiniz ki hem birinci hem de ikinci heyet hakkında içimiz rahat olsun."* Kiril Petkov, s. 221
[91] Kiril Petkov, s. 220
[92] Kiril Petkov, s. 220-221
[93] Florin Curta, **Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250**, Cambridge University Press, 2006. s. 13

Birinci Bulgar Devleti hükümdarı Simeon'un Basileus unvanını almasıyla birlikte, bu unvan hükümdarın otoritesinin devlet sınırları içinde herhangi bir dış güç tarafından kısıtlanmadığını ve tam bağımsız bir yönetici olduğunu ifade etmekteydi. Ancak bu durum, Bizans toprakları üzerinde herhangi bir hakka sahip olduğu ya da Konstantinopolis tahtına aday olarak görüldüğü ya da otoritesinin sözde Roma soyundan geldiği anlamına gelmiyordu. Onun mutlak yönetme yetkisi, sadece kendisine meşru şekilde ait olan topraklarla sınırlıydı. Nasıl ki Bizans İmparatoru βασιλεύς τῶν Ῥωμαίων (Romalıların imparatoru) unvanını taşıyorsa, Kaloyan da βασιλεύς τῶν Βουλγάρων (Bulgarların imparatoru) olarak anılmaktaydı. Bu nedenle, papalık kayıtlarında yer alan "imperator" kelimesinin varlığı, muhtemelen Bulgar siyasi geleneğindeki anlamı göz önünde bulundurulmadan yapılmış bir çeviri hatasından kaynaklanıyordu. Bir çevirmen, Bulgar Çarı için kullanılan βασιλεύς kelimesini, doğrudan Latinceye çevirmeye çalışmış olabilir. Ancak bu, Kaloyan'ın Romalıların imparatoru unvanını talep ettiği ya da Avrupa'da üçüncü bir imparatorluk kurma amacında olduğu anlamına gelmemektedir. Asıl hedefi, Papa ve özellikle Bizanslılar, Latinler veya Macarlar gibi komşuları tarafından, kendi topraklarının meşru ve bağımsız hükümdarı olarak tanınmaktı. Aslında, bu tür terminolojik karışıklıkların önüne geçilebilirdi: Bu özel bağlamda, rex kelimesi, βασιλεύς'in uygun bir karşılığı olabilirdi. Çünkü Batılı bir kralın yetkileri, özellikle dış müdahalelerden bağımsız olarak topraklarını yönetme hakkı açısından, otokratik bir hükümdarın sahip olduğu yetkilerle büyük ölçüde örtüşmekteydi.[94]

Kaloyan'ın tacı talep ederken kullandığı "*eski imparatorlarımızın sahip olduğu gibi […] Çünkü kitaplarımızda bunlardan birinin Petrus[95], diğerinin Samuil[96] olduğu ve onlardan önce başkalarının da olduğu yazılıdır.*"[97] cümlesi ilgi çekicidir. Kaloyan'ın

[94] Francesco Dall'Aglio, s. 177
[95] İmparator I. Petr, ilk Bulgar İmparatoru Simeon'un oğludur ve 927–969 yılları arasında hüküm sürmüştür.
[96] İmparator Samuil, 997–1014 yılları arası hüküm sürmüştür.
[97] Kiril Petkov, s. 220-221

bahsettiği bu kitaplar, büyük ihtimalle Bizans hakimiyeti altındaki Bulgarlar arasında derlenen apokrif kitaplarıydı. Bu kitaplar genellikle dinî konuları temel alsa da içinde Bulgar tarihi ile ilgili bilgiler veren eserler de yer alıyordu. Asparuh, Boris, Simeon vs. gibi Bulgar liderleri hakkında bilgiler, hatalı ve efsanevi açıklamalar bulunmaktaydı. Bu çalışmalarda Bulgar yazı ve edebiyatının korunmasıyla kollektif hafıza canlı tutulmuştur.[98] Kaloyan'ın bu kitapları kullanması ve yeni kurulmaya çalışılan devletin Birinci Bulgar Devleti'nin mirasını üstlendiğini çok net biçimde göstermektedir.

Mektubun asıl metin ise III. Innocentius'un üstü kapalı şekilde Katolik inancına geçmeyi teklif etmesine cevaben Kaloyan'ın, kendisine taç giydirilmesi halinde Papalığın istediği her şeyin Roma Kilisesi'nin yüceliği adına yapılacağını yani Katolik inancına geçeceğini taahhüt etmesi ile ilgilidir.[99]

Papa III. Innocentius, Kasım 1202'de gönderdiği mektupta Kaloyan'a *"Bulgar ve Ulahların Efendisi"* şeklinde başka bir tarafsız hitap kullanmış ve onun Bulgaristan ve Ulahya'yı yönettiğini kabul etmiş fakat ona Kral veya İmparator demeyerek Kaloyan'ın kullandığı unvanının gerçek meşruiyeti hakkında yorum yapmamıştır.[100]

Buna ek olarak Kaloyan'ın taç giymesi karşılığında Katolik inanca geçeceğini belirtmiş olması III. Innocentius tarafından ihtiyatla karşılanmıştır. Papa, buna gerekçe olarak ise Birinci Bulgar Devleti'nin hükümdarı I. Boris -vaftiz olduktan sonraki adıyla Mihail- Hristiyanlığa geçerken Roma kilisesini benimseme teşebbüsü gösterse de

---

[98] Fatma Rodoplu Yıldırım, **Bulgaristan'da Kuman Hanlar Dönemi II. Bulgar Devleti'nin Kuruluşu ve Bulgar Tarihyazımında Kuman/Kıpçaklar**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021. s. 173-174

[99] *"Kutsal Babamız, mektubunuzda bizden Roma Kilisesi'nden ne dilediğimizi bildirmenizi istemiştiniz. Çarlığımız, Papalık tarafından Roma Kilisesi'nin bir anne şefkatiyle onaylanmasını talep etmektedir […] Eğer Papa Hazretleri bu dileğimizi yerine getirmeye layık görürse, çarlığımızda gerçekleştirmeyi uygun bulduğunuz her şey, Tanrı'nın ve Roma Kilisesi'nin yüceliği için yapılacaktır."* Kiril Petkov, s. 220-221

[100] Francesco Dall'Aglio, s. 173

sonrasında Bizans İmparatorluğu'nun hediyeleriyle Doğu kilisesi geleneklerini benimsemiş olmasını gösterir.[101]

Aslına bakılırsa I. Boris'in Ortodoks inanca geçişi hediyeler sayesinde gerçekleşmiş bir hadise değildi. Ortodoks olmasının dinî açıdan kendisini Bizans'a bağlı hale getireceğini ve Birinci Bulgar Devleti'nin Bizans etkisi altında kalacağını gören I. Boris, Franklara elçi göndermiş ve Batı kilisesine bağlanmayı istemişti. Bunu önlemek isteyen Bizans, karadan ve denizden Bulgar sınırında görünerek baskı altına almaya çalışmıştı. 864 yılında yapılan barış ile I. Boris, Hristiyanlıkta doğu geleneklerini benimseyerek vaftiz olmuş ve Mihail adını almıştır.[102]

III. Innocentius mektupta bu olayı referans vererek Kaloyan'a Roma Kilisesi'nin üstünlüğünü kabul etmediği sürece kendisine taç giydirmeyeceğini belirtmiş oluyordu. Mektupta vurgulanan ana nokta Papa'nın Kaloyan'ın talebini dikkate aldığı ve bu konuda araştırmalar yapıldığı fakat Bulgarların Hristiyanlığa geçerken Ortodoks inancını kabul etmesi ve Kaloyan'ın hedefine Katolik inancı kabul etmeden ulaşamayacağını belirtmesidir.

Bu noktaya kadar iki taraf da karşı tarafın da isteğini gerçekleştirmemiş ve dikkatli şekilde ilk adımı diğer taraftan beklemişlerdir. Fakat, Kaloyan'ın Mayıs 1203'te gönderdiği mektupla bu durum değişecektir. Bu mektupta ilk olarak Kaloyan, ilk mektubunu göndermesinin üzerinden 6 yıl geçtiğini belirtir.[103] Buradan Kaloyan ilk

---

[101] *"Araştırmalarımızda, size tabi olan topraklarda birçok kralın taç giydiğini gördük. Buna ek olarak, selefimiz Nicholas'ın (Papa I. Nicholas, 858–867) tüm krallığıyla birlikte vaftiz edildiğini ve bir başpiskopos talep ettiğini tespit ettik. Aynı şekilde, Bulgar Kralı Mihail'in (Bahsi geçen Mihail, Birinci Bulgar İmparatorluğu'nun Hristiyanlığa geçen hükümdar I. Boris'tir. Vaftiz olduktan sona Mihail adını almıştır.) elçisi, selefimiz Papa Hadrianus'a (Papa II. Hadrianus, 867–872) kraliyet hediyeleri içeren kraliyet mektupları sunmuş ve ondan bir başpiskopos seçmesi için kardinallerden birini göndermesini ve onların onayından sonra Papalık Makamı'na döndüğünde onu kutsamasını istemişti. Hadrianus piskoposlar eşliğinde ona bir yardımcı diyakoz gönderdiğinde, Yunanlıların (Bizans İmparatorluğu) hediyeleri ve vaatleriyle yozlaşmış olan Bulgarlar, Romalılar tarafından seçilenler yerine Yunanlı rahipleri kabul ettiler."* Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 99

[102] Georg Ostrogorsky, s. 215

[103] *"Kutsal Efendimiz'e bildirmek isterim ki, size bir kez, iki kez ve üçüncü kez haberci göndermemin üzerinden altı yıl geçti"*, Kiril Petkov, s. 222

mektubunu 1197'de gönderdiği anlaşılmaktadır. Bu tarih tek başına tahta çıktığı zamana denk gelmektedir.

Kaloyan, kendisine İmparatorluk tacını göndermek için Katolik olma şartı sunan Papa III. Innocentius'a Bizans'ın kendisine aynı teklifi yaptığını söylemiştir.[104] Bu iddianın gerçekten yaşanıp yaşanmadığını bilmiyoruz. Kaloyan'ın Katolik inancına geçmesini istemeyen Bizans İmparatorluğu, III. Mihail döneminde Bulgar kralı I. Boris'e yaptığı gibi müdahale etmek istemiş fakat askerî gücü artık bunu başaramayacak durumda olduğundan Kaloyan'a çarlık, yani imparatorluk -ki yukarıda bahsettiğimiz üzere bu unvan Basileus unvanı olmalı- tacı vermeyi teklif etmiş olabilir. Diğer yandan ise Kaloyan ile Papa III. Innocentius arasında birkaç kez mektuplar gidip gelmiş, yaklaşık 3,5 yıl geçmişti ve Kaloyan taç giyme konusunda hala net bir sonuç elde edebilmiş değildi. Kaloyan, Papa'yı daha hızlı harekete geçmek zorunda bırakmak için Bizans'ın da kendi taleplerini karşılamayı teklif ettiği ile ilgili aldatıcı bir anlatı sunmuş olabilir. Olay gerçek olsun ya da olmasın bir sonraki mektupta göreceğimiz üzere bu olay Papa'yı harekete geçmesinde etkili olmuş olabilir.

Papa III. Innocentius, Eylül 1203'te gönderdiği mektupta, Kaloyan'a gönderdiği elçi heyetine bağlılığını bildirmesi halinde kendisinin Papalık tarafından onaylanacağını, yani resmen tanıyarak taç giydireceğini bildirmiştir.[105] Bunun üzerine Kaloyan aynı yıl içinde Katolik inancını benimsediğini ve Papa'ya bağlılığını bildiren bir yemin imzalamıştır.[106] Bu yemine ek olarak Kaloyan bir Papa'ya bir mektup daha göndermiştir.

---

[104] *"Rumlar bunu (Kaloyan'ın Papa ile iletişime geçtiğini) öğrendikten sonra patrik ve imparator bana haber gönderdiler: "Bize gel, seni çar olarak taçlandıralım ve senin için bir patrik atayalım, çünkü patriklik olmadan çarlık olmaz." Ama ben bunu yapmak istemedim. Aksine, size döndüm, çünkü sizin ve Aziz Petrus'un hizmetkârı olmak istiyorum."* Kiril Petkov, s. 222

[105] *"[...] sizi Katolik inancında onaylayacağımızı, Apostolik Makam'ın bağlılığına kök salacağımızı ve Kilise'nin özel bir oğlu olarak kişiliğinizi onurlandıracağımızı umuyoruz."* Augustin Theiner, s. 21 Metnin Latinceden Türkçeye çevirisini yapan Sait Emre Çiftçi'ye teşekkür ederim.

[106] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 102-103

Bu mektupta ise taç giymeyi talep etmiştir. Ayrıca Bulgar Kilisesi'nin Patriklik haline getirilmesi talebini yinelemiş bunun için gerekçelerini sunmuştur.[107]

Bunun üzerine Papa III. Innocentius, Kaloyan'a kral olarak hitap etmiş yani Çar veya İmparator olarak değil Kral unvanı tanınmıştır.[108] Roma'dan gönderilen mektuplar açıkça Latince yazılmıştı ve kesin hiyerarşisiyle Batı Avrupa siyasi düşüncesinin ilkelerini takip ediyordu. Doğu ve Batı olmak üzere Roma'nın otoritesini temsil eden iki imparator olabilirdi. Geri kalan bağımsız yönetimlerin hükümdarları kendi topraklarında egemen olsalar da imparatordan daha düşük statüde olan krallıklar halinde düzenlenmişti. Yani Kaloyan'ın imparator olarak görülmeye hakkı yoktu ve Kaloyan'ın gönderdiği mektuplar her ne olursa olsun Papa ona kral olarak hitap etti.[109] Bunun yanında Papa, kraliyet tacı giydirmesi için Kardinal Leo'yu ve onun yanında noter olarak Ioannes'i gönderdiğini belirtmiştir. Bunun dışında Kaloyan'a adına para basma hakkı vermiştir. Ayrıca Kaloyan Patriklik talep etse de başpiskoposluk alabilmiştir.[110]

Bunun dışında mektupta çokça vurgulanan nokta Papa'nın Bulgar ve Ulahların kendisine bağlı olduğudur. Örneğin, *"Sevgili oğlumuz Santa Croce'nin kardinali unvanlı rahip Leo aracılığıyla sizi onlara kral olarak atamayı arzulayarak, ruhani ve geçici konularda babalık bakımı sağlamak istiyoruz."*[111] ve "*Tüm Bulgar ve Ulah halklarını*

---

[107] *"[...] mevcut başpiskoposu, Bulgaristan'ın ilk şehri olan Tırnovo'un bu kutsal ve büyük Kilisesi'nin patriği olarak yükseltin, böylece Papa Hazretlerinin emriyle bu Kilise, mevcut patriğin ölümünden sonra bile sonsuza dek bir patriğe sahip olsun. Büyük mesafeler ve halklar arasındaki savaşlar nedeniyle, bir patriğin ölümünden sonra Roma Kilisesi'ne ulaşmak çok zor olacağından, Tırnovo Kilisesi'ne patriğini seçme ve atama hakkı verilsin ki, bu topraklar bir patriğin yokluğu nedeniyle kutsamadan mahrum kalmasın ve bu nedenle Papa Hazretleri'nin atanması eksik kalmasın."* Kiril Petkov, s. 225-226

[108] *"Bulgarların ve Ulahların şanlı Kralı Kaloyan'a"* Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 107

[109] Francesco Dall'Aglio, s. 174-175

[110] *"[...] krallığınızda üzerinde resminizin bulunduğu kamu parası basma hakkını size veriyoruz."*, *"Tırnovo Başpiskoposu Basil'e yönettiğiniz tüm topraklar üzerinde başpiskoposluk ayrıcalığı veriyoruz ve Papalık Makamı'nın yetkisiyle, yemin ettikten sonra hem onun hem de sizin haleflerinize taç giydirebilirler."* Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 109-110

[111] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 109

beslememiz gerektiğinden...”[112] cümlelerinden anlaşılacağı üzere Papa III. Innocentius, bölge halkını ruhani anlamda kendi otoritesi altında görmekteydi.

Papa III. Innocentius'un göndermiş olduğu Kardinal Leo, Macaristan sınırından geçerken sorun yaşasa da Kaloyan Kasım 1204'te kral tacını giymiştir. Böylece Kaloyan çok önemli bir diplomatik başarıya imza atarak meşruiyet sağlamıştır. Ağabeyleri İvan Asen ve Peter'in başlattığı isyan her ne kadar önemli olsa da, Kaloyan bu başarısıyla ile adeta devletin gerçek kurucusu olmuştur.

2.4.2. IV. Haçlı Seferi Sonrası Papa ile İlişkiler

Kaloyan'ın taç giymesinden sonra da Papa ile ilişkiler yoğunluğu azalsa da devam etmiştir. Kasım 1204'te taç giymesinin ardından Papa III. Innocentius'a mektup gönderen Kaloyan eğitim almak üzere iki çocuğu Roma'ya göndermiştir.[113] Bunun sebebi, artık Katolik inanca geçildiği için ibadetlerde Latince kullanılması gerekecek olmasıydı ve Kaloyan'ın elinde Latince bilen pek az kişi vardı. Gönderilen bu çocukların kim oldukları hakkında bir bilgi olmasa da içlerinden birisinin Kaloyan'ın oğlu olması ihtimali olduğu düşüncesindeyiz. Böyle bir olaya örnek olarak Birinci Bulgar Devleti'nde de Ortodoks inancı kabul eden I. Boris, oğlu Simeon'u dinî eğitim alması için Bizans'a göndermesi verilebilir. Kaloyan döneminde de Boris'in yaptığına benzer bir şey yaparak oğlunu Roma'ya göndermiş olabilir. Yine de herhangi bir kanıtı olmadığı için bu düşünce hipotezden öteye geçememektedir. Genealogy.EU'da yapılan aile ağacına göre Kaloyan'ın Betlehem adında bir oğlu bulunmaktadır.[114] Bu kişinin herhangi bir politik

---

[112] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 109

[113] *“Kutsal Efendimiz'e, birinin adı Basil, diğerinin adı Betlehem olan iki çocuk gönderdim. Kutsal Efendimiz, Latin harflerini öğrenmeleri için okula gönderilmeleri emrini versin, çünkü burada bize gönderdiğiniz mektupları tercüme edebilecek gramercilerimiz (Greko-Romen dünyasında gramerci (Latince: grammaticus), bir çocuğa Yunanca ve Latince öğretiminde, özellikle antik şairler ve doğru konuşma konusunda eğitim veren kişiydi.) yok. Eğitimlerini tamamladıklarında çarlığıma geri gönderilsinler.”* Kiril Petkov, s. 229

[114] Genealogy.EU. "Balkan Royal Genealogy." https://genealogy.euweb.cz/balkan/balkan9.html. (10/12/2024)

olayda görünmemesi ve mektupta adı geçen çocuklardan birinin adının da Betlehem olması, onun dinî eğitim alması için Roma'ya gönderildiği fikrimizi destekler niteliktedir.

Buna ek olarak, 1204'te yaşanan IV. Haçlı Seferi ile Latinlerin Konstantinopolis'i ele geçirmesi ile ilgili durumu da bildirmiştir:

"Ayrıca, Konstantinopolis'e giren Latinler hakkında. Papa Hazretlerine, çarlığımdan uzak durmalarını ve çarlığımın onlara herhangi bir zarar vermemesi için bize saygısızlık etmemelerini yazmanızı [rica etmek] için yazıyorum. Çarlığıma karşı bir şey başlatırlarsa, bize saygısızlık ederlerse ve bize tabi olan insanlardan bazılarını öldürürlerse, Papa Hazretleri çarlığımdan şüphelenmesin, ama her şey [suçsuz] olsun."[115]

Bu satırlarla beraber Kaloyan, dünyevi işlerde Papa'ya bağlılığını göstermiş oluyordu. Latinlerin Bulgar topraklarına müdahale etmemesi gerektiğini vurguluyor. Eğer Latinler bir saldırı başlatırsa, Bulgarların meşru müdafaa yapacağını ima ediyor. Bu ifadeler, Kaloyan'ın Papa'yı Bulgaristan'ın tarafsız bir pozisyonda olduğuna ikna etme çabasını gösteriyor. Haçlıları kendi topraklarından uzak tutmayı hedeflemiş aynı zamanda, Papa ile ilişkilerini bozmadan bölgesel çıkarlarını korumaya çalışmıştır.

Kaloyan'ın dünyevi konularda Papa'ya bağlılığı ise sürekli olmayacaktı. 1205 yılında Hadrianpolis Savaşı sonrasında I. Baudouin'in Kaloyan tarafından esir alınmasının ardından, Papa III. Innocentius, Latinler ile Kaloyan arasındaki ilişkileri toparlamaya çalışmış, hatta iki tarafın dost olmasını istemiştir.[116] Papa III. Innocentius, Kaloyan'a Papalığın dinî gücünü kullanarak onu arzu ettiği şekilde yönlendirebileceğini umuyordu. Papa, Kaloyan'a gönderdiği mektupta I. Baudouin'in serbest bırakılmasını

[115] Kiril Petkov, s. 228

[116] "[…] *Kaloyan ile gerçek ve sağlam bir barış kurmanı, böylece Bulgarlar ve Latinler arasında sadık ve istikrarlı bir dostluk kurulmasını emrediyoruz. Her iki tarafta da çok verimli bir dostluk olabilir."* Augustin Theiner, s. 42 Metnin Latinceden Türkçeye çevirisini yapan Sait Emre Çiftçi'ye teşekkür ederim.

talep etmişti.[117] Kaloyan ise 1205 yılı sonlarında ya da 1206 yılının başlarında verdiği cevapta Latinlerle barış yapılması tavsiyesini reddetmiş ve I. Baudouin'in hapishanedeyken öldüğünü iletmiştir.[118] 1207 yılında Papa III. Innocentius, yeni bir mektup göndermiş ve bu mektupta Kaloyan'ın barış çağrısını reddetmesini diplomatik nezakete aykırı ve kraliyet onuruyla bağdaşmayan bir tavır olarak nitelemiştir.[119] Kaloyan'ın bu mektuba bir cevabı yoktur çünkü Kaloyan, Mayıs 1207'de yazılan bu mektuptan yaklaşık 5 ay sonra vefat edecekti.

2.5.Latin İmparatorluğu ile İlişkiler

1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferi sonrasında Kaloyan'ın sınır komşusu Latin İmparatorluğu olmuştur. İki tarafın ilk etkileşiminin nasıl olduğu konusunda farklı anlatılar bulunmaktadır. Robert de Clari, bunun Latinler Konstantinopolis'e saldırmadan evvel gerçekleştiğini aktarır. Buna göre Kaloyan, kral olarak tanınması halinde Haçlılara tabi olup Konstantinopolis'in zaptı için 100.000 kişiyle yardım edeceğini bildirmiştir. Haçlı ordusunun baronları ise Kaloyan'a ne kendisine ne de yardımına ihtiyaçları olduğu bildirmişlerdi.[120] Khoniates'in aktardığına göre Latinler, 1205 yılının başlarında Kaloyan'a elçi göndermiş ve ona bir kral gibi değil, bir hizmetkâr gibi davranmasını önermişlerdir, aksi halde Kaloyan'ın ülkesini tahrip etmekle tehdit etmişlerdir. Bu sebeple de Kaloyan, Latinleri sevmemiş ve onları 'küstah' bulmuştu.[121] Kaloyan'ın Papa III. Innocentius'a ilettiği bilgiler ise bu konuda bize en önemli bilgileri içermektedir. Buna göre Kaloyan, dostluk kurmak amacıyla Latinlere elçi gönderse de olumsuz bir cevap almıştı. Latinlerin, ona gasp ettiği toprakları geri verene kadar kendisiyle barış

---

[117] "*Konstantinopolis İmparatoru Baudoin'i esir tuttuğunuz söylendiğine göre, onun serbest bırakılmasıyla Latinlerle gerçek ve sağlam bir barış yapabilesiniz, böylece onlar da sizinle ve ülkenizle barışı sürdüreceklerdir. Aynı imparatorun kardeşi olan ve Latin ordusunun başında bulunan Henri'ye, imparatorun serbest bırakılması karşılığında sizinle barış için çalışmasını ve size yönelik tüm saldırıları durdurmasını Apostolik buyrukla emrediyoruz."* Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III,** s. 201

[118] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III,** s. 201-202

[119] Augustin Theiner, s. 44 Metnin Latinceden Türkçeye çevirisini yapan Sait Emre Çiftçi'ye teşekkür ederim.

[120] Robert of Clari, s. 86-88

[121] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 194

yapılmayacağını söylemeleri üzerine Kaloyan kendisinin atalarının kaybettiği toprakları geri aldığını oysa onların asla kendilerine ait olmayan Konstantinopolis'i ele geçirdikleri cevabını verdi. Yani Kaloyan, Latinlerin varlığını meşru görmemekteydi. Hatta Kaloyan, kendisinin giydiği tacın Papa'dan yasal bir şekilde alındığını I. Baudouin'in ise tacını meşru dayanağı olmadan giydiğini, bu sebeple de imparatorluğun kendisine ait olduğunu düşünmekteydi.[122] Katolik inancına geçen Kaloyan'ın bölgeye gelen Katolik Latinler ile iyi ilişkiler kurması muhtemel iken ilk etkileşimin düşmanca gelişmesi seyri tamamen değiştirmiştir.

Bu olayla ilgili Peter Lock'ın görüşüne göre Kaloyan'ın Latin kültürüne karşı belli bir hayranlığı vardı ve Latin varlığına temelde karşı değildi. Fakat elçi gönderdiğinde karşılaştığı aşağılayıcı tavır fikrini değiştirmiştir. Latinlerin Balkanları ele geçirmeye niyetleri olduğunu tahmin eden Kaloyan, onların Macarlarla bağlantı kurarlarsa kendisi için sıkıntı olacağını düşünmüştü. Boniface ile Macar kralı Emeric'in kardeşi Margaret'in evli olması bir ittifak yapılmasını muhtemel kılıyordu. Kaloyan, Papa'dan müdahale etmesini istese de karşılık alamayacaktı.[123] Margaret, Bizans İmparatoru II. İssakios Angelos ile evlendiğinde, babası III. Béla'dan çeyiz olarak muhtemelen bir yanda Belgrad ve Braniçeevo'yu, diğer yanda ise Niş ve Sardika (Sofya)'yı kapsayan toprakları almıştır. Bu nedenle, Macar Margaret ile evli olan Boniface de Montferrat, muhtemelen bu toprakları geri almak istemiştir.[124] Peter Lock'ın aksine Kaloyan'ın Latin kültürüne hayran olduğu ihtimali bize göre çok yüksek bir olasılık değildir. Kaloyan bu ittifak teklifini, gelen Latin ordusundan çekindiği ve dostane bir imaj oluşturmak için de göndermiş olabilir. Kaloyan'ın Papa ile yakınlaşması ve Latinlere elçi göndermesini politik olarak değil Latin hayranlığı olarak yorumlamak bize göre mantık dışıdır. Ayrıca

[122] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III,** s. 201-202
[123] Peter Lock, **The Franks in the Aegean 1204-1250**, Longman, London, 2013. s. 52
[124] Filip Van Tricht, **The Latin Renovatio of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204–1228)**, Trans. Peter Longbottom, Brill, Leiden, 2011. s. 389

Peter Lock'un iddia ettiği gibi Latinler ile Macarların ittifak kurması Kaloyan'ı korkutmuş olsa bile Macarların kısa bir süre önce Latinler tarafından Zara'da saldırıya uğramış olması iki gücün ittifak kurma ihtimalini azaltmaktadır.

Dördüncü Haçlı Seferi sonucunda oluşan boşluğu değerlendiren Kaloyan, Trakya bölgesini yağmalamaya başlamıştır. Geoffroi de Villehardouin'in verdiği bilgiye göre Hadrianopolis'deki Bizanslılar I. Baudouin'den Kaloyan'ın saldırılarına karşı önlem olarak bölgede asker bırakmasını istemiştir. Baudouin bunun üzerine, Flandreli Eustache de Saubruic'i ve 42 şövalye ve 100 atlı askeri Hadrianopolis'ye göndermiştir.[125] 1204 yılının sonlarında Renier de Trit, Philippopolis şehrine geldiğinde bu şehri Kaloyan'ın bu bölgeye saldırmış olmasından dolayı yardıma muhtaç vaziyette bulmuştu. Villehardouin, Renier de Trit'in Kaloyan ile büyük bir savaşa girdiğini söylese de savaşın sonucuyla ilgili bir bilgi vermez.[126] Eserden bu savaşın sonucu ile ilgili direkt bilgi alamasak da Renier de Trit'in ilerleyen bölümlerde Philippopolis'de bulunmasından[127] ve İmparator'un Philippopolis'i ona vermesinden[128] şehrin Kaloyan'a karşı başarıyla savunulduğunu anlayabiliyoruz.

2.5.1. Hadrianopolis Savaşı – 14 Nisan 1205

Hadrianopolis Savaşı'nın yaşanmasına giden süreci neyin tetiklediği kesin olarak bilinmemektedir. Şehrin hâkimi olan Venediklilerin Hadrianopolis halkına kötü davranması[129], şehir halkının Latin hakimiyetine girmek istememesi sebebiyle Latin İmparatoru I. Baudouin'in bölgeye ordu göndermesi[130] ve Boniface de Montferrat ve I. Baudouin'in ordusunda kendine yer bulamayan Bizanslı asiller ve asker grubunun tepkisi[131] kaynaklarda belirtilmektedir. Gerekçeler konusunda ayrışsalar da Bizans

[125] Geoffroi de Villehardouin, s. 81
[126] Geoffroi de Villehardouin, s. 93
[127] Geoffroi de Villehardouin, s. 103
[128] Geoffroi de Villehardouin, s. 119
[129] Ernoul Kroniği, s. 274-275
[130] Georgios Akropolies, s. 33-34
[131] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 194 Ephraim tou Ainiou, s. 239

kaynakları Bizanslıların yardım istemek için Kaloyan'a başvurduğu konusunda mutabıktır. Kaloyan'dan yardım isteyen grupların yaptıkları teklifler konusunda da kaynaklar ayrılmaktadır. Ernoul Kroniğinde aktarılana göre ise bölge halkı yardım karşılığında topraklarını Kaloyan'a vermeyi teklif etmişlerdi.[132] Latin kronikleri ise bu konuda bilgisiz kalmışlardır. Fakat bu görüşmenin sonuçları sonucunda Kaloyan'ın isyan tetiklediği bilgisi Latin kaynaklarında da aynı döneme denk gelmekte, yani doğrulamaktadır.

Kaloyan'ın kendisine gelenlere isyan çıkarmaları ve Latinlere mümkün olduğu kadar zarar vermelerini söylemiştir. Bununla beraber Trakya'da ve Makedonya'da şehirler ayaklanmaya başlamış, şehirlerde bulunan pek çok Latin öldürülmüş, Anadolu'daki Latin ilerleyişi sekteye uğramış ve Mora yarımadasını zapt eden Latinler daha ılımlı politikalar uygulamak zorunda kalmıştır.[133] Dimetoka'da isyan eden Bizanslılar buradaki Fransızların çoğunu öldürmesi üzerine hayatta kalan Fransızlar, Venediklilerin elindeki Hadrianopolis'ye kaçmıştı. Kısa süre sonra Hadrianopolis halkı da ayaklanmış ve Venedikliler de kaçmak zoruna kalmıştır. Buradan kaçan Venedikliler Tzouroulos'a (Çorlu) geçmiştir.[134]

İsyanın başlamasından sonra Kaloyan da Kumanlar ile harekete geçmiştir. İsyanı haber alan Baudouin, isyanı bastırmak için yola çıkmıştır (23 Şubat 1205). Orduda Enrico Dandolo ve Louis de Blois gibi önemli isimler de yer almaktaydı. Latinler, yol üzerinde Vizye ve Tzouroulos ele geçirilmiş, boş buldukları Arkadiopolis (Lüleburgaz) şehrine yerleşmişlerdir. Bu sırada Bizanslılar, Latinlere karşı saldırıya geçse de disiplinsiz ve savaş düzeninde olmayan bu birlikler kılıçtan geçirilmiştir.[135] Latin ordusu

[132] Ernoul Kroniği, s. 275
[133] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 194-195 Ephraim tou Ainiou, s. 240
[134] Geoffroi de Villehardouin, s. 100-101
[135] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 195-196

Arkadiopolis'ten sonra Orestiada'ya (Kumçiftliği) ulaşıp ve burada kamp kurmuştur.[136] Ordu, 29 Mart 1205'te Hadrianopolis'ye ulaştığında şehirde Kaloyan'ın flama ve bayraklarını yer alıyordu.[137] Kaloyan'ın kalabalık ordusundan çekinen Baudouin Anadolu'daki kardeşi Henri, Paien d'Orliens, Baudouin de Belvoir ve Pieron de Braieceul'a yardıma gelmeleri için mektup göndermiştir.[138] Geoffroi de Villehardouin Kaloyan'ın ordusunda Ulah, Bulgar ve 14.000 Kuman'ın olduğunu söyler.[139] Robert de Clari, Latin askerlerinin postlarını giymiş Kumanları, zırhlarının zayıflığı sebebiyle çok ciddiye almadıklarını belirtir.[140] Robert de Clari'nin aktardığı bilgi, zırhlı şövalye birliklerinin Kaloyan'ın hafif zırhlı ordusu karşısında galibiyetten emin olduklarını göstermektedir. Orduların arasındaki zırh farkını bilen Kaloyan da bu durumun avantaj ve dezavantajlarının farkında bir komutan olduğundan bir meydan savaşına girişmeyecekti.

Latin İmparatoru I. Baudouin Hadrianopolis'e geldiğinde, halk şehri adil yönetim karşılığında teslim etmeyi teklif etmiş ancak Venedik garnizonunu kadın ve çocuklara kötü muamele nedeniyle kovduklarını ve Venedik hakimiyetini reddettiklerini açıklamışlardı. Baudouin, Venedik Doçu Enrico Dandolo'ya Hadrianopolis yerine başka bir şehir vermeyi teklif etse de Dandolo bunu reddederek intikam talep etmişti. Baudouin, Dandolo'ya destek vererek Hadrianopolis'e saldırma kararı aldı.[141] Kuşatma sırasında surların sağlamlığı nedeniyle şehir güçlü bir şekilde savunulmuştur. Latinler, surları yıkamayınca tünel kazmaya yönelmiş ancak Bizanslılar bu girişime karşı önlem almıştır.[142]

[136] Ephraim tou Ainiou, s. 241-242
[137] Geoffroi de Villehardouin, s. 104
[138] Ernoul Kroniği, s. 276
[139] Geoffroi de Villehardouin, s. 105
[140] Robert of Clari, s. 125
[141] Ernoul Kroniği, s. 276
[142] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 196

13 Nisan'da Kaloyan, Latinlerin savaş planını ve ordularının durumunu öğrenmek için Latin ordugahının etrafındaki çayırlardaki koyun ve atlara saldırmıştır. Bu taktik sayesinde Latinler öfkelenip saldırıya geçtiğinde ise Kumanlar geriye doğru ok atarak geri çekilmişlerdir. Latinler onları takip etse de bir şey elde edememişlerdi.[143] Kumanların peşine düşen Latin birlikleri kampa döndüklerinde bir meclis kurulmuş ve hafif silahlı askerleri uzun süre takip ederek yanlış bir karar aldıkları bildirilmiştir. Bir daha böyle bir saldırı olursa Latin askerlerinin dışarı çıkıp kampın önünde saf tutarak harekete geçmemeleri gerektiği duyurulmuştur.[144] Baudouin orduda kimlerin şehre saldıracağını, geride kalacağını, şehrin girişini koruyacağını belirlemiş ve geride kalanların ise tahkimat alanından ayrılmamasını söylemiştir.[145]

Bu sırada Kaloyan, konumunun öğrenilmemesi için tepe ve uçurumlara yerleşerek pusuda beklemiştir. Kaloyan, 14 Nisan 1205'te Kumandanı Kotzas (Koca[146]) ile bir saldırı daha başlatmış ve bu birliğe aynı yoldan dönmelerini tembih etmiştir.[147] Kont Louis de Blois yemek yediği sırada Kaloyan'ın ordusu çığlık atarak ve bağırarak kamp önündeki bölgeye kadar gelmiştir. Kont Louis bu duruma çok öfkelenerek harekete geçmiştir. Zırhını giyip Etienne del Perche, Renaud de Monmiral'in şövalyelerinin peşinden gelmesini emrettikten sonra tahkimat bölgesi dışına çıkmıştır. Kont Louis'in çıktığını gören askerler de onun arkasından harekete geçmiştir. I. Baudouin sesleri duymuş ve Kont Blois'in gittiğini öğrenince onu durdurmak için bir at alıp onun peşinden

[143] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 197
[144] Geoffroi de Villehardouin, s. 106 Mora Kroniği'nde ise bu durumun tersi bir anlatı mevcuttur. Bu kroniğe göre I. Baudouin'in adamlarından birisi onu Kumanların vur kaç taktikleri konusunda uyarmıştır. Buna karşılık I. Baudouin, düşmanlarının topraklarını yağmalayıp geri çekilmesine göz yumamayacağını belirtmiştir. **The Chronicle of Morea**, s. 99-110
[145] Ernoul Kroniği, s. 277
[146] István Vásáry, **Kumanlar ve Tatarlar Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)**, Çev.: Ali Cevat Akkoyunlu Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. s. 62
[147] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 197

gitmiştir. Champagne mareşaline şövalyeler dışında askerlerin gelmemesini, tahkimatın ve kuşatma aletlerinin korunmasını emretmiştir.[148]

Böylece daha hafif silahlı ve daha iyi atlara sahip olmanın avantajını kullanan Kumanlar hiç zorlanmadan geri çekilerek Latin ordusunu tuzağa çekmiştir. Fark etmeden tuzağın içine düşen Latinler tamamen dağılmıştır. Kumanları kovalarken Latin birliğinin atları da yorulmuştu. Pusuda bekleyen diri Kumanlar ordunun çoğunu imha etmiştir. Böylece Latin ordusunun esas kuvveti yok olmuştu ve bunun yanında Louis de Bois de öldürülmüştür. İmparator I. Baudoin esir alınmış ve Tırnovo'ya götürülüp hapse atılmıştır.[149] Latin ordusunun bozgunu ikindi ile akşam duası arasında durdurulabilmiştir. Latin birlikleri sağlıklı biçimde geri çekilmenin yollarını istişare etmiştir. Kampa giderek insanları rahatlatma görevi Dandolo'ya verilmişti. Herkesin sessizce çadırında beklemesi ve gece olunca sessizce kamptan çıkarak geri çekilmesine karar verilmiştir.[150] Gece olduğunda ordunun kalabalık görünmesi için meşaleler yakılmıştır. Dandolo, Rodosto'ya (Tekirdağ) kaçmış ve daha sonra Konstantinopolis'e dönmüş ve kısa sürede ölmüştür.[151]

Kaloyan, Bizanslıların kendisine verdiği söz üzerine Hadrianopolis'nin kendisine bırakılmasını istese de bölge halkı bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine Kaloyan şehri kuşatmaya girişse de başarısız olmuştur. Bunun üzerine Kaloyan ona engel oluşturabilecek herhangi bir gücün kalmadığı Trakya'da yağmalar yapmıştır.[152] Hadrianopolis Savaşı sonrasında içinde şövalyeler ve askerlerin olduğu 7000 kişi 5 büyük Venedik gemisi içinde Konstantinopolis'ten ayrılmıştır.[153] Bu olay da savaşın Latin

[148] Ernoul Kroniği, s. 277
[149] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 197-198
[150] Geoffroi de Villehardouin, s. 108
[151] Khoniates, at üzerinde çok duran Dandolo'nun fıtık olduğunu ve bağırsaklarının şişip fırladığını böylece öldüğünü aktarır. Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 197-198 Nikiforas Grigoras, Dandolo'nun savaşta aldığı yaralar sebebiyle öldüğünü söylemektedir. Nikiforos Grigoras, s. 42 Geoffroi de Villehardouin ölüm sebebi olarak Dandolo'nun hastalanmasını gösterir. Geoffroi de Villehardouin, s. 115
[152] Georgios Akropolies, s. 35
[153] Geoffroi de Villehardouin, s. 112

orduları üzerinde bıraktığı yıkıcı etkiyi göstermesi açısından önemli bir örnektir. Geri çekilen Latin ordusu Venedik kontrolündeki Rodosto'da toplanmıştır.[154]

Savaşın ardından I. Baudouin'in akıbetinin bilinmezliği sebebiyle onun kardeşi Henri imparatorluk naibi olarak başa geçmiştir. Trakya'da Rodosto ve Selymbria haricindeki bölgeler Kaloyan'ın elindeydi. Anadolu tarafında da sadece Pegai[155] şehri Latin hakimiyetinde kalmıştır. Geri kalan yerler Theodoros Laskaris[156] tarafından ele geçirilmiştir. Asker sayısının yetersiz olduğunu gören Latinler Papa'ya, Fransa'ya Flandre'a ve birçok diğer ülkeye yardım çağrısı gönderme kararı almışlardı.[157]

Kaloyan'ın, henüz 1. yılını dolduran Latin İmparatorluğu'na vurduğu darbe çok önemlidir. Muhakkak ki bölgenin kaderini kökünden etkileyen bir olayın belirleyici figürü Kaloyan olmuştur. Latin ordusunun teçhizat açısından üstünlüğü Kaloyan'ın bir meydan muharebesini tercih etmemesinin temel sebebi olmalıdır. Zırhları sebebiyle ağır olan Latin ordusuna karşı zırhı hafif olsa da hareket kabiliyeti yüksek Kumanlar ile üstünlük sağlamıştır. Savaşın ilk etabında yapılan vur-kaç taktiği bunun göstergesidir. Bu durum aslında Latinler tarafından 13 Nisan 1205'teki ilk saldırının ardından analiz edilerek önlenmeye çalışılsa da çok geçmeden, hemen ertesi gün öğlen yapılan saldırıda tuzağa düşmekten kurtulamamışlardır. Bu durumun sebebi Latin birliklerinin Kaloyan'ın birliklerini küçük görmüş olması ve ciddiye almıyor oluşu olabilir ki bu durum Robert de Clari'nin de parmak basma[158] ihtiyacı hissedecek kadar ciddi bir durum olmuştur. Savaşta öldürülen pek çok önemli ismin yanında İmparator I. Baudouin'in de esir alınması oldukça önemlidir. Ayrıca bu savaş Konstanniopolis'in Latinlerin eline geçmesinden sonraki ilk büyük Bulgar-Latin İmparatorluğu karşılaşması olması ve Bulgar zaferiyle

[154] Ernoul Kroniği, s. 279-280
[155] Çanakkale'dedir.
[156] Theodoros Laskaris, İstanbul'u Latinlerin elinden geri alıp Bizans'ı yeniden inşa edecek olan İznik İmparatorluğu'nun kurucusudur.
[157] Geoffroi de Villehardouin, s. 114-115
[158] Bkz. 140 numaralı dipnot.

sonuçlanmasıyla İkinci Bulgar Devleti'nin IV. Haçlı Seferi sonrası oluşan yeni siyasi konjonktürde yerini göstermiştir. Buna ek olarak Hadrianopolis Savaşı, Anadolu'da direnmeye çalışan Bizanslılar için adeta can suyu olmuştu. Latin İmparatorluğu'nun yaşadığı bu boşlukta birçok Bizanslı unsur Nikea İmparatorluğu etrafında birleşti. Nikea İmparatorluğu ise ilerleyen dönemde Latin İmparatorluğu'nu yıkıp Bizans'ı yeniden restore edecek olan devletti. Yani Kaloyan'ın Hadrianopolis zaferi Bizans'ın yeniden dirilme çabaları için çok önemli olmuştu.[159]

Savaşın ardından Henri'nin Papa III. Innocentius'a gönderdiği mektup hem savaş hakkında hem de Latinlerin içinde bulunduğu durumu göstermiştir. Henri, yaşanan mağlubiyeti anlatırken ordularının dağınık olmasının önemli bir etken olduğuna dikkat çekmektedir.[160] Henri, I. Baudouin'in esir alındığı bilse de ona ne olduğunu bilmediğini belirtir.[161] Önemli bir diğer nokta ise Kaloyan'ın Türklerle yani Türkiye Selçukluları Devleti ile bir ittifak girişiminde olduğunu ve oraya elçiler gönderdiğini söylemesidir.[162] Bahsi geçen ittifakın hiçbir zaman gerçekleşmediğini göz önüne alırsak, bu anlatıyı Henri'nin Papa III. Innocentius'u Kaloyan'a karşı kışkırtma çabası olarak değerlendirebiliriz.

Ayrıca Papa'ya Ortodoks Doğu ve Katolik Batı Kiliselerinin birleşmesini, bir kilise reformunu çözüm önerisi olarak Papa'ya sunmuş ve bu gerçekleşmezse bölgede uzun süreli hâkimiyet kurulmasının imkânsız olduğunu belirtmiştir.[163] Henri

---

[159] John V. A. Fine, s. 83

[160] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 197

[161] "*Ne yazık ki Lord İmparator, Lodensis Kontu, Pertico'lu Stephen ve gözyaşı dökmeden adını anamayacağım diğer bazı baronlar ve şövalyeler, böylesine büyük bir kalabalığın karşısında ezilerek esir düştüler, ancak düşmana kayıp verdirmediler. Aslında kimlerin yakalandığını, kimlerin öldürüldüğünü bilmiyoruz, ama casuslarımızdan kesin olarak öğrendiğimize göre, imparatorum sağlam ve canlı olarak [Kaloyan tarafından] ele geçirilmiş ve şu anda Kaloyan tarafından, hala adını veremediğimiz diğer bazı kişilerle birlikte tutulduğu söyleniyor."* Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 198

[162] "*Ama şimdi korktuğumuz başımıza geldi ve Ulah'ın (Kaloyan'ın) Türklerle ve Mesih'in diğer düşmanlarıyla ittifakını içeren ve bizim tarafımızdan ulaklarıyla birlikte ele geçirilen mektuplarından ve halk arasında dolaşan haberlerden neler olduğunu öğrendik."* Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 198

[163] "[…] *özellikle de biz sadece kilisenin birliğinin yeniden tesis edilmesi ve Kutsal Topraklara yardım üzerinde çalıştığımızdan, ki bunlardan biri diğerine bağlıdır, […] Onun [kilisenin birliğinin] gerçekleşmesi*

yaşanabilecek bir birleşme durumunda Ortodoks Yunan halkının tepkisinin azalacağını ve böylece isyanların önüne geçip bölgede daha kalıcı ve uzun vadeli bir Haçlı devleti düşlemiş olabilir. Aksi halde iç çekişmelerden kurtulup doğuda Türkiye Selçukluları Devleti üzerine ilerleyip daha sonra da Kudüs'ü yeniden ele geçirmenin zor olduğunu görmüş olmalıdır. Fakat bu kiliselerin birleşmesi meselesi yıllar boyunca denense de hiç gerçekleşmeyecekti. Hatta karşılıklı olarak birbirlerini aforoz etmiş olan Doğu ve Batı Kiliseleri'nin bu aforozları 1964'te Kudüs'te Papa VI. Paul ve Patrik I. Athenagoras arasında gerçekleşen buluşmada karşılıklı olarak kaldırana kadar devam etti.[164] Ayrıca 1204 Haçlı Seferi ve ardından yaşanan katliamlar Doğu ile Batı Kiliseleri arasındaki uçurumu daha da büyütmüştü ve 1439'da Ferrara-Floransa Konsillerinde girilen birleşme çabası sonucu Bizans halkı isyan edecekti.[165] Bu örnek Henri'nin önerdiği birleşmenin aslında ne kadar uzak bir ihtimal haline geldiğini ve birleşme talebinde bulunan Henri'nin aslında iki taraf arasındaki düşmanlığı arttıran Latin istilası döneminde İmparatorluk naibi -daha sonra da taç giyerek İmparator- olmasındaki çelişkiyi göstermektedir.

2.5.2. Serres Savaşı – Haziran 1205

Yaz aylarında Kumanların bozkırlara geri dönmesiyle onlardan yoksun kalan Kaloyan, Bulgarlar ve Bizanslılardan oluşan ordusuyla Thessalonike'ye (Selanik) doğru harekete geçmiştir.[166] Trakya'daki diğer şehirlerde de Latinlere karşı ayaklanma başlatarak bölgeyi kendisine bağlamayı hedeflemiştir.[167]

Kaloyan da Thessalonike Düklüğü'ne bağlı Serres (Serez) şehrine ilerlemiş ve ağır kayıplar verse de Latinlere karşı galip gelmiştir. Mağlup olan Latinler ise Serres

---

sadece kurtuluşunu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Hristiyanlığın düşmanları olan putperestlerin ve Haç'ın düşmanlarının her yönden yenilmesini de açıkça sağlar. Tersine, onun [kilisenin] yıkılması ki Tanrı bunu önlesin, kaybedilen Kutsal Toprakların bir kısmını geri kazanma ve günümüzde yeniden Hristiyan ibadetine dönüştürme umudunu yalnızca ortadan kaldırmakla kalmaz, aynı zamanda bu toprakları elinde tutma umudunu da şüphesiz yok eder." Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, s. 198-199

[164] "East-West Schism." Encyclopedia Britannica, https://www.britannica.com/event/East-West-Schism-1054. (13/08/2023)

[165] Georg Ostrogorsky, s. 519

[166] Geoffroi de Villehardouin, s. 115-116

[167] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 200

şehrine geri çekilirken şehrin kapılarını kapatmayı başaramadıkları için Kaloyan'ın ordusu çok zorlanmadan şehri ele geçirmiştir.[168] Serres'in korunması için Thessalonike dükü Boniface de Montferrat, Hugues de Colemi ve mareşali Guillaume d'Arles'ı bu kente yerleştirmişti. Kaloyan'ın şehri ele geçirdiği sırada Hugues de Colemi gözünden vurularak öldürülmüştü. Hugues de Colemi'nin ölümünden dolayı paniğe kapılan Latinler şehrin iç kalesine sığınmıştı ve burası Kaloyan tarafından mancınık ve çakaloslar ile dövülmeye başlamıştır.[169] Kaleye sığınan askerler Boniface de Montferrat'ın destek göndermesini beklemekteydi. Kaloyan'ın kalenin karşısındaki tepeye mancınıklar çıkartmayı başarması, savunmacıların Boniface de Montferrat'a haber gönderemeyecek kadar sıkı bir abluka altında olduklarını göstermişti ve böylece kale teslim oldu.[170] Teslim olanların akıbeti ile ilgili kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. Geoffroi de Villehardouin, teslim olarak kaleyi teslim edenler 3 gün sonra Kaloyan tarafından onlara hayatlarını bağışlayacağı söylenmesine rağmen esir alınarak Eflak'a götürüldüğünü iddia eder. Bu iddiaya göre sadece savaşacak durumda olmayanlar Macaristan'a gönderilmiş ve eli silah tutanlar da Eflak'a varıldığında öldürülmüştür.[171] Khoniates'in anlatısına göre bu son kısım farklı gelişmiştir. Macaristan'a geçiş için rehber isteyen Latinlerin teklifi kabul edilmiş ve onlar güvenli geçiş elde etmiştir.[172] Geoffroi de Villehardouin, Latin taraflı biçimde yazdığı için ve Kaloyan'ı merhametsiz birisi olarak gördüğü için Latin esirlerin öldürüldüğü tahminini yapmış olmalıdır.

Serres'de bunlar yaşanırken Thessalonike Dükü Boniface de Montferrat'nun Sguros[173] ile mücadele etmek için Mora'da bulunmasını fırsat bilen Thessalonike halkı

[168] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 200
[169] Geoffroi de Villehardouin, s. 117
[170] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 200
[171] Geoffroi de Villehardouin, s. 117
[172] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 201
[173] Leon Sguros, 13. yüzyılın başlarında yaşamış bir Bizans asilzadesidir. Nauplion şehrinin valisi olarak hizmet etmiş ve IV. Haçlı Seferi ile Bizans İmparatorluğu'nun zayıflamasından faydalanarak kendi gücünü artırmıştır. Ancak, Dördüncü Haçlı Seferi sırasında Latinlerin bölgeye ilerlemesiyle gücü azalmış ve sonunda bir kalede kuşatılarak intihar etmiştir. **The Oxford Dictionary of Byzantium**, Volume 3, Edited by: Alexander P. Kazhdan, Oxford University Press, 1991. s. 1886

isyan etmiş ve şehri ele geçirmiştir. Boniface de Montferrat'nun eşi, Thessalonike'de sorun çıktığını bildiren bir mektup göndermiştir. Kaloyan'a bağlı bir kumandan olan Etzyismenos[174] tarafından şehir işgal edilmiştir. Boniface yaklaşınca Etzyismenos'un geri çekildiği haberi gelmiştir. Boniface, Kaloyan'dan intikam almak için Üsküp'e ilerlemiş fakat yoldayken Hadrianopolis Savaşı'nın sonuçlarını öğrenince geri dönmüştür. Thessalonike'ye döndüğünde ise yaşanan süreçten sorumlu gördüğü Bizans halkını cezalandırmıştır. Daha sonrasında Boniface, Kaloyan'ın Serres'e saldırdığı haberini alınca oraya bir destek birliği göndermiştir. Giden birlik henüz Serres Savaşı'nın sonucundan habersiz bir şekilde yola çıkmıştı. Serres'e giderken savaşın sonucunu öğrenseler de ilerlemeye devam etmiş ve Kaloyan'ın birlileri karşısında mağlup olmuşlardı. Bunun üzerine Boniface da Thessalonike'ye kapanmıştır. Kaloyan ise rahatça Berroia[175] bölgesine gelmiş ve daha öncesinde Boniface'e boyun eğmiş olan şehirleri hakimiyeti altına almıştı.[176]

Serres ele geçirildiği sırada bizzat Henri, ordunun başında sefere çıkıp Tzouroulos, Arkadiopolis, Vize, İnecik, Apros ve birçok şehri tekrardan boyunduruk altına alarak Hadrianopolis Savaşı'nın sonrası oluşan siyasi boşluğu yeniden doldurmaya çalışmıştı.[177] Henri'nin ele geçirdiği bölgelerden uzaklaşmaya çalışan Bizanslılar Hadrianopolis ve Dimetoka'ya kaçmıştır. Henri, Hadrianopolis'yi kuşatmış olsa da surların sağlamlığı sebebiyle şehri ele geçirememiştir, bu kuşatma sadece Latin ordusunun zarar görmesiyle sonuçlanmıştır.[178] Kaloyan'ın birlikleri şehri kuşatan Latin

[174] Kumandan Etzyismenos'un Prosakos'u da idare ettiği belirtilmektedir. Buranın önceki hâkimi Dobromir Chrysos idi. Kendisinin adı bu dönemde hiç geçmemektedir. Dobromir Chrysos muhtemelen ya Kaloyan'a boyun eğdi ya da Kaloyan gelip bu bölgeyi ele geçirdi. John V. A. Fine, s. 86-87

[175] Berroia -günümüzdeki adıyla Karaferye (Βέροια)- Yunanistan sınırları içindedir. Selanik şehrinin batısında yer alır. Metin boyunca başka yerlerde adı geçmiş olan Berroe ile karıştırılmamalıdır.

[176] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 201-203

[177] Geoffroi de Villehardouin, s. 116 Khoniates, Latin ordusunun ilerlerken kendilerine isyan etmiş olan Bizans halkına zulmederek ilerlediğini belirtir. Bu sırada ek olarak Venedikliler de kıyı bölgelerinde yağmalar yapmıştır. Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 203

[178] Geoffroi de Villehardouin, s. 116 ve 118

ordusunun etrafına kamp kurarak ordunun erzak desteğini kesmiş ve bu kuşatmanın başarısız olmasında etken olmuştur.[179]

2.5.3. Philippopolis'in Ele Geçirilmesi

Kaloyan'ın Philippopolis'i ele geçirmesi, onun Bizans halkı ile ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Kaloyan'ın şehre gelişi ile ilgili kaynaklar farklı görüşler içermektedir. Villehardouin, Philippopolis'deki Bogomillerin Kaloyan'a şehri vermeyi teklif ettiklerini ve bu sebeple Philippopolis Dükü Renier de Trit kendisinin Kaloyan'a teslim edileceğinden korkarak Bogomillerin yaşadığı yeri ateşe verip Haziran 1205'te Stenimakon[180] şatosuna kaçtığını aktarır. Bunun üzerine Philippopolis'e giren Kaloyan piskoposu öldürtüp soyluların derisini yüzdürdüğünü ve zenginlerin evini yaktığını ileri sürer.[181] Khoniates'in eserinde Renier de Trit'den ve Bogomillerden hiç bahsedilmezken Kaloyan'ın bu şehri hedef almasının sebebi olarak bölge halkının Kaloyan'ı İmparator olarak selamlamadığı ve Aleksios Aspietes'i liderleri olarak seçtiği öne sürülür.[182] Ayrıca Khoniates, Kaloyan'ın bu olaydan sonra Latinlere çok öfkelendiği için esir almış olduğu I. Baudouin'i bu dönemde öldürdüğünü aktarır.[183]

Kaloyan 1205 yılının ortasında Bizanslıların Latinlere karşı baş kaldırısının destekçisiydi ve Hadrianopolis Savaşı ile Latinlere büyük darbe vurmuştu. Bizans halkının kurtarıcısı rolünde onlara liderlik eden bir isimdi. Ordusunda bulunan Bizanslı unsurlar da adeta bunu kanıtlar niteliktedir. Bu dönemde Kaloyan henüz *"Rum Kasabı"* değil Rumların yani Romalıların lideri belki de Bizans'ı yeniden tesis ederek imparator

---

[179] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 206

[180] Stenimakon, günümüzde Bulgaristan sınırları içindedir ve Asenovgrad (bundan önceki adı İstanimaka'dır) adını almıştır. Filibe şehrine yaklaşık 20 kilometre mesafede yer alır. Asenovgrad kelimesi ise II. İvan Asen'e ithafen verilmiştir ve "Asen'in Şehri" anlamına gelir. Bu isim 1934'te verilmiştir.

[181] Geoffroi de Villehardouin, s. 119-120

[182] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 211 ve 231

[183] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 198 ve 231 I. Baudouin'in bu dönemde öldürülmüş olması oldukça muhtemeldir. Kaloyan, Papa III. Innocentius'a 1205 yılının sonlarında ya da 1206 yılının başlarında gönderdiği bir mektupta, I. Baudouin'in hapishanede öldüğünü bildirmiştir. Dolayısıyla, I. Baudouin'in ölümünün 1205 yılı sonu ile 1206 yılı başı arasında gerçekleştiğini biliyoruz. Bu durum, onun Philippopolis'in ele geçirilmesinden sonra yaşananlar sonucu Kaloyan tarafından ölüm emrinin erilmiş olması oldukça olası olduğunu göstermektedir.

olma ihtimali olan birisiydi. Kaloyan'ın Latin İmparatorluğu'nu meşru bir yönetim olarak görmediğini ve bu nedenle imparatorluğun yönetiminde asıl hak sahibinin kendisi olduğuna inandığını daha önce ifade etmiştik.[184] Kaloyan, muhtemelen Bizanslıların yeni bir lider seçmesinden dolayı büyük bir öfke duymuş ve şehre saldırmasının amacı bu durumu engelleyip Aleksios Aspietes'i saf dışı bırakarak üstlenmiş olduğu Bizanslıların lideri rolünü başkasına kaptırmak istememesi olmuştur. Nitekim Philippopolis'in ele geçirince, Kaloyan'ın bu hedefini gerçekleştirmiştir. Şehrin düşüşüyle birlikte yakalanan Aleksios Aspietes, direğe bileklerinden çivilenerek baş aşağı asılmıştır.[185] Şehirden kaçabilen Aspietes destekçileri ise liderlik etmesi için Theodoros Branas'ı seçmeye çalışacaklardı.[186] Branas, Fransa kralının kız kardeşi ile evliydi ve Latinlere bağlıydı. Apros kenti Henri tarafından Theodoros Branas'a bırakılmıştı.[187] Kaloyan bu durumu tahmin etmiş veya haber almış olmalıydı, çünkü bundan sonra yapacağı seferlerde Theodor Branas'ı hedef alarak ilerleyecekti.

Philippopolis şehrinin düşmesinden sonra Khoniates, Kaloyan'ın ülkesine dönüp asileri idam ettiğini, işleri yoluna koyduğunu ve Bizanslıların kendisine verdiği sözleri tutmamış olmasından dolayı öfkeli olduğunu söyler.[188] Bu isyanın mensupları Kaloyan'ın Philippopolis'de gerçekleştirdiği katliama tepki gösteren Bizanslılar olabilir. Kaloyan'ın bastırdığı -Bizanslıların dahil olduğuna dair kesin bir kanıtın olmadığı- bu isyan onun Bizanslılar ile ilişkilerinde bir kırılma noktasına sebep olmuş olabilir.[189] Kaloyan, ele geçirdiği şehirlerde sert cezalandırmalar uygulamış olsa da 1205 yılında başladığı Trakya'yı ele geçirme girişimi sırasında Bizans halkını Latinlere karşı isyan ettirerek bir strateji izliyordu. Ancak Philippopolis halkının yeni bir lider olarak Aspietes'i seçmesi ve

[184] Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III,** s. 201-202
[185] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 211
[186] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 211
[187] Geoffroi de Villehardouin, s. 120
[188] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 212
[189] John V. A. Fine, s. 85-86

bu süreçte yaşanan olaylar, büyük bir katliama yol açmıştır. Philippopolis'teki olaylardan önce, Bizanslılara yönelik büyük çaplı bir katliamdan söz etmek mümkün değildir. Philippopolis'de Bizans halkına yapılanlardan sonra korkmuş olması mümkün olan Bizanslılar Kaloyan'a isyan etmiş ve Latin hakimiyetini bir seçenek olarak değerlendirmeye başlamış olabilirler. Bizans-Latin yakınlaşması da Kaloyan için hakimiyetini tehdit eden bir risk olarak ortaya çıkmıştı. Bizanslılara karşı öfke duymaya başlaması kendisinin bu noktada bir değişim yaşayıp Rum Kasabı'na dönüşmeye başladığını ileri sürüyoruz. Çünkü Khoniates, Kaloyan'ın Bizanslılara öfke duyduğunu belirtmiştir ve bu sözü geçen isyandan sonra Kaloyan'ın Bizans halkına daha sert davrandığını gözlemleyeceğiz ki bu da Bizanslıların kendisine olan desteğini azaltacağı için Kaloyan, Trakya'daki nüfuzunu git gide kaybedecekti. Bizanslılar henüz Kaloyan için salt düşman konumunda değildi fakat onların Latinlerle anlaşma ihtimalini görmüş olması muhakkak hayal kırıklığı ve öfkeye neden olmuştur. Latinlerden kurtulmak için Kaloyan'dan yardım istemiş ve Kaloyan bunun için savaşa girmişken şimdi de Latinlerle anlaşan Bizanslıların varlığı onu rahatsız etmiş olmalı. Fakat bu noktada Bizanslılar hala onun yanında yer almaya devam ediyordu.

Latinlere karşı yapılan Hadrianopolis ve Serres savaşlarından sonra Philippopolis'deki yaşanan olaylarla Kaloyan'ın 1205 yılındaki seferleri son bulmuştur. Kaloyan, Bizanslıların yardım çağrısı üzerine fırsatı değerlendirerek Trakya'da yayılmaya çalışmıştı. Fakat Latinlerle anlaşarak onların hakimiyetine giren Bizans yerleşimleri, özellikle Philippopolis'de yaşananlar Kaloyan'ın tavırlarını gözle görülür şekilde değiştirmiş belki de Kaloyan'ın kendisine Rum Kasabı demesine sebep olacak öfkeyi körüklemiştir. Philippopolis'teki katliam, Bizans halkının Kaloyan'a yönelik tutumunu değiştirmiş ve Latinlerle barış arayışına yöneltmiştir. Philippopolis'teki olaylar, Kaloyan'ın Bizans halkı üzerindeki otoritesinin kırılmasına ve Latinlerle yakınlaşan

Bizanslılara karşı daha sert politikalar benimsemesine yol açmıştır. Bu süreç, onun 'Rum Kasabı' olarak anılmasına giden yolun başlangıcını oluşturmuştur.

2.5.4. Rousion Savaşı – 31 Ocak/1 Şubat 1206

Kaloyan 1206 yılının başlarında yeniden Latinler üzerine sefere çıkmıştır. 15 Ocak 1206'da Hadrianopolis önlerine geldiğinde ordusundan ayrılan bir grup asker Rousion'a (Keşan) yönelmiştir.[190] Aynı zamanda Latin İmparatorluğu komutanı Thierri de Tenremonde 30 Ocak 1206'da Kaloyan'ın ordusundan ayrılan askerlerin kaldığı köye baskın düzenleyerek, pek çoğunu öldürüp 40 kadar at ele geçirip Rousion'a dönmüştür. Kumanlar, Ulahlar ve Bizanslılardan oluşan yaklaşık 7000 kadar asker intikam almak amacıyla Rousion önlerine gelmişlerdi. Fakat şehrin kapıları kapalıydı ve kuşatma malzemeleri olmadığından dönme kararı almışlardı. Dönüş yolunda Thierri de Tenremonde'in birlikleri ile karşılaşmaları üzerine Latinler Rousion'a kaçmaya çalışmışlardı. Kaloyan'ın birliklerinin saldırısı üzerine büyük bir savaş başlamıştır. Latinler ilerlemeye çalışsa da bu saldırı sonucunda bozguna uğramışlardı.[191]

Latin ordusundaki 120 şövalyenin sadece 10 tanesi kurtulabilmiştir. Kalanı ya öldürülmüş ya da esir alınmıştır. Kumanlar, Ulahlar ve Bizanslılar kaliteli atlar ve iyi zırhlar ele geçirip geri dönmüşlerdi. Geoffroi de Villehardouin bu savaşı en büyük kayıplardan biri olarak nitelemiştir. Komutan Thierri de Tenremonde, şövalye Orri de l'Ilse ve Jean de Pompone, André d'Urboise, Jean de Choisy, Gui de Conflans, Charles du Fréne ve birçoğu bu savaşta ölen Fransızlar arasında yer almıştır. Rousion'a kaçmayı başarabilenler gece burayı geçirdikten sonra Rousion'u terk edip Rodosto'ya geçmişlerdir.[192] Savaşın gününü Geoffroi de Villehardouin 31 Ocak olarak verirken Niketas Khoniates 1 Şubat olarak verir.[193]

---

[190] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 212
[191] Geoffroi de Villehardouin, s. 121
[192] Geoffroi de Villehardouin, s. 122
[193] Geoffroi de Villehardouin, s. 122, Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 212

Venediklilerin Rousion'da olanları haber alınca Arkadiopolis'i terk etmeleri üzerine Kaloyan da Apros'a kadar rahatça ilerlemiştir. Kaloyan burayı zorla ele geçirmiş ve eli silah tutan herkesi ve Bégue de Fransures'i öldürtmüştür. Kalan insanlar Eflak'a esir olarak götürülmüştü. Bu olay vesilesiyle Apros tamamen yok olmuştur.[194]

Rousion'da büyük bir zafer kazanılmış olsa da bu seferin dikkate değer bölümü Kaloyan'ın Apros üzerine yaptığı saldırıdır. Bu şehir Henri tarafından Branas'a verilmişti ve Kaloyan'ın Philippopolis'de yaşananlardan sonra Latinlerle uyum içinde olan Bizanslıları ortadan kaldırmaya odaklandığını vurgulamıştık. Kaloyan'ın Apros'a saldırısı ve şehrin yakılması Philippopolis'e yapılanların bir benzeri niteliğindeydi. Kaloyan, kendi tarafında olmayan Bizanslılara adeta uyarı vermeye çalışmıştır. Ayrıca Branas yakın zamanda Latin İmparatoruna sadık Bizanslıları hakimiyetine alan bir lider olarak Bizans-Latin barışının sembol ismi olacaktı. Kaloyan'ın bu olacakları tahmin ettiğini düşünmek için bir kanıtımız olmasa da saldırabileceği birçok şehir arasından burayı seçmiş olmasında Branas'ı ortadan kaldırmayı amaçladığını düşünmekteyiz.

2.5.5. Rodosto Savaşı – Şubat 1206

Apros'a 70 km mesafede Venedik kontrol edilen, büyük bir şehir olan Rodosto bulunuyordu. Rodosto'nun savunması için destek olarak da 2000 kadar atlı gelmişti fakat henüz bir muharebe yaşanmadan, Kaloyan'ın Apros'u aldığını öğrenen Latinler paniğe kapılıp ve bozguna uğramıştır. Geoffroi de Villehardouin'a göre kent iyi korunduğu için Kaloyan buraya saldırmayı aslında göze alamamış fakat şehirden kaçanlar olduğunu haber alınca Rodosto'ya ilerlemişti. Kentte kalan Bizanslılar ona teslim olmuştu ve Kaloyan, herkesi esir alıp Eflak'a göndermiştir.[195]

Khoniates'in anlatımında ufak da olsa farklar görmekteyiz. Venedik veya Fransız askerlerden bahsetmez. Kaloyan'ın ilerleyişinin Orestias'a doğru ilerleyen ve Latin

[194] Geoffroi de Villehardouin, s. 123 Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 213
[195] Geoffroi de Villehardouin, s. 124

birliklerini kumanda eden Theodoros Branas'ın ordusunun kaçmasına sebep olduğunu söyler.[196] Yani Khoniates'in anlatısına göre Kaloyan Rodosto'ya ilerleyerek Latin-Bizans barışının adeta sembolü olan Branas'ı takip etme amacı gütmüştür.

Rodosto'dan sonra Traianoupoli ile Konstantinopolis arasında kalan Panedor ve Daonion (Silivri yakınlarındaki Kınalıköprü) adlı bir başka şehirler de teslim olmuş ve o kentler de yıkılmıştır. Herakleia (Ereğli) ve ardından Tzouroulos da Kaloyan'ın eline geçmesiyle Konstantninopolis'e kadar önünde kayda değer bir engel kalmamıştı. Kaloyan, Athyras'a (Büyükçekmece) kadar ilerlemiş ve burayı da yağmalamıştır.[197]

Görüldüğü üzere Rodosto Savaşı sonrasında Kaloyan'ı durdurabilecek bir kuvvet bulunmamaktaydı. Latin İmparatorluğu, Konstantinopolis haricinde sadece Selembyra ve Vizye'yi kontrol altında tutabilmiştir. Vizye'de Anseau de Cayeux ile 120, Selymbria'da Macaire de Sainte-Menehould ile 50 şövalye bu şehirleri korumak için yer almıştır.[198]

2.5.6. Hadrianopolis ve Dimetoka Kuşatmaları – 1206

Kaloyan'ın Philippopolis ve Apros şehrinde kendilerine Aspietes ve Branas'ı lider olarak gören Bizanslılara düşmanca tavrı ordusundaki Bizanslı unsurları korkutmuştur. Bu sebeple Bizanslılar Konstantinopolis'teki Theodoros Branas'a gizlice elçiler göndererek, ondan Latinlerle anlaşıp Hadrianopolis ve Dimetoka'yı almasını, Bizanslılarla Latinlerin bir arada yaşamasını talep etmesini istemişlerdi. Bir meclis toplanarak bu talep kabul edilmişti. Bu anlaşmaya göre Branas da Latin İmparatoruna

[196] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 213

[197] Villehardouin'in aktardığına göre burası Payen d'Orléans'ın hakimiyeti altındaydı ve tüm bölge halkı buraya sığındığı için nüfusu çok artmıştı ve bu sebeple de burada diğer tüm kentlerdekinden daha çok insan ölmüştür. Geoffroi de Villehardouin, s. 124-125, Öte yandan, Khoniates olayları farklı bir şekilde anlatmaktadır. Ona göre, kent halkı saldırıya uğramamak için Kumanlara para teklif etmiş, bunun üzerine birkaç Kuman, ödemeyi almak üzere şehre gelmiştir. Ancak bu sırada Rodosto'dan gelen Branas'ın emrindeki Latin birliklerini gören halk, onların kendilerini korumak için geldiklerini sanarak sevinmiştir. Latinler ise şehirde fazla kalmadan kaçmış ve Kumanlardan gizlenerek geçmeye çalışmışlardır. Ancak Kumanlar tarafından yakalanarak neredeyse tamamı öldürülmüştür. Şehirde kalan ve para toplamak için gelen Kumanlar, Latinlerin ayrıldığını fark edince surlara tırmanarak kapıları açmış ve kenti yağmalamışlardır. Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 215-216

[198] Geoffroi de Villehardouin, s. 126

sadık kalmayı kabul etmiştir. Böylece Bizanslılarla Latinler arasında barış sağlanmıştı.[199] Kaloyan'ın yarattığı korku en başında düşman olan bu iki zıt grubu birleşmek zorunda bırakmıştı.

Bunun üzerine 1206 Şubat sonu Kaloyan Hadrianopolis ve Dimetoka'yı almak için yola çıkmış ve aynı yılın haziran başında Dimetoka'yı kuşatmaya başladı.[200] Hadrianopolis'ye giderken Kaloyan'ın ordusundaki Bizanslılar ordunun Hadrianopolis yönünde ilerlediğini görünce yavaş yavaş ayrılmaya başlamışlardı. Kaloyan Dimetoka'nın teslim olmasını istemişti fakat bu talep reddedilmişti. Bunun üzerine Kaloyan 16 büyük mancınık kurdurup şehri kuşatma altına almıştır.[201] Şehrin girişi dik yamaçlarla çevrili ve ulaşılması zor bir bölgeydi. Bu sebeple kurdurduğu mancınıklar surlardan uzak kalmış ve etkisiz olmuştur. Kaloyan şehri ele geçirmek için Dimetoka'ya giden Hebros (Meriç) nehrinin yatağını değiştirmeye karar vermiştir. Dimetoka halkı onun hakimiyetine girmeyi teklif etmiş ve bunun karşılığında şehre girmemesini istemişlerdi. Kaloyan bu teklifleri kabul etmemiş ve savaşa devam edip kulelerin köşelerini yıkmayı başarmıştır.[202]

Hadrianopolis ve Dimetoka halkı Henri'ye ve Branas'a elçiler göndererek yardım istemiştir. Elindeki asker sayısı az olsa da Henri, askerleriyle Silivri'ye doğru ilerlemişti. Henri, 23 Haziran 1206'da Vizye kentine ulaşmıştır. Buradayken gelen elçiler ona Dimetoka'ya gelmesinin çok elzem olduğunu, eğer gelmezse şehrin 8 günden fazla dayanmasının mümkün olmadığını, Kaloyan'ın mancınıklarının suru 4 noktada yıktığını ve adamlarının iki kez surların üzerine çıktığını söylemişlerdi. Dimetoka'ya yardım için harekete geçen Henri'nin yanında yaklaşık 400 şövalyeleri yer almıştı. Buna karşılık gelen elçilerin verdikleri bilgiye göre Kaloyan'ın en az 40.000 silahlı adamla şehri

[199] Geoffroi de Villehardouin, s. 126
[200] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 217
[201] Geoffroi de Villehardouin, s. 127
[202] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 217

kuşatmıştır. Henri, 25 Haziran'da Vizye'den Dimetoka'ya yola çıksa da Bizanslıların ihanetine uğrayabileceğinden korkmaktaydı. Kaloyan ise Haçlıların geldiğini haber alınca geri çekilmişti. 28 Haziran'da Henri Hadrianopolis yakınındaki Hebros nehri kenarına yerleşmiştir. Şehirdekiler de kurtuldukları için kutlama yapmıştır. Kaloyan Rodestuic kalesine (Dimetoka kuzeyinde bir şato) yerleşmiştir. Latinler bunu haber aldığında harekete geçmiş ve bunun üzerine Kaloyan ülkesine dönmek üzere yola çıkmıştır.[203]

Latinler 5 gün boyunca takip etse de Kaloyan yakalanamamıştı. Temmuz 1206'da Mayıs 1205'ten beri Stenimakon'a kapanmış olan Renier de Trit'in yardımına gitmişlerdi. Burada Renier de Trit onlara I. Baudouin'in öldüğünü söylemiştir. Bu haber üzerine Henri, Theodoros Branas'ın yanına destek olarak 40 şövalye bırakıp Konstantinopolis'e dönmüş ve 20 Ağustos 1206'da Ayasofya'da taç giyerek imparator olmuştur. Kaloyan da bu sırada Dimetoka'ya tekrar dönmüş ve Branas'ın henüz tamamen tamir ettiremediği surlar sebebiyle şehir ele geçirmiş ve yağmalamıştı. Bu sırada Hadrianopolis halkı Henri'den yardım istemişti çünkü Dimetoka ile Hadrianopolis oldukça yakın şehirlerdi. Henri harekete geçince Kaloyan geri çekilmiştir. Henri, Kaloyan'ın aldığı esirleri kurtarmak için Kaloyan'ı takip etmiş ve Berroe (Eski Zağra) adlı kente gelmişti. Kenttekiler Henri'nin geldiğini duyunca kaçmıştı. Şehirde bolca erzak bulan Henri burada 2 gün kalmıştır. Daha sonra Blisme[204] (Trakya'nın kuzeyinde bir kent) şehrine gitmiştir. O sırada Kaloyan'ın götürdüğü esirlerin yakında olduğu haberi gelmişti. Henri bunun üzerine arama ekibi göndermiştir. Esirlerin yeri teyit edildikten sonra Latinler saldırıya geçti ve iki taraf da kayıplar verse de Latinler burada galip gelmişti ve Geoffroi de Villehardouin'ün verdiği sayılara göre burada en az 20.000 insan ve eşya dolu 3.000 araba kurtarılmıştı. Henri, aldığı ganimeti güvenli bir yere götürdükten sonra Kaloyan

[203] Geoffroi de Villehardouin, s. 127-129
[204] Blisme büyük ihtimalle eski adı Bizye olan Kırklareli'nin ilçesi Vize'dir.

topraklarına doğru hareket etmiştir. Arkadiopolis'e ulaşmıştı ve burayı da ele geçirip ganimet toplamışlardı. Akilo[205] (Aquile) adında bir kenti yakılmıştı. Henri de Arkadiopolis'i yıktırmıştır. Sonrasın Henri Hadrianopolis'ye dönmüş 1 Kasım 1206'ya kadar orda kalmıştı. Sonra da kış geldiği için savaşamamışlardı ve Henri Konstantinopolis'e dönmüştü.[206]

2.5.7. Latin İmparatorluğu'na Karşı Laskaris-Kaloyan İttifakı- 1207

1207 yılında Nikea İmparatoru Theodoros Laskaris, Henri ile yaptığı ateşkes anlaşmasını bozması üzerine Henri, 140 kadar şövalye göndermiş ve Laskaris'in topraklarına büyük zararlar veren bir savaş başlatmıştır. Latinlerin akınları üzerine Theodoros Laskaris, Kaloyan'a elçi göndermiş ve Henri'nin tüm adamlarının Anadolu yakasında olduğunu, İmparator Henri'nin çok az adamla Konstantinopolis'te olduğunu ve iki koldan saldırırlarsa Henri'nin karşı koyma şansının olmadığını iletmiştir. Kaloyan bu teklifi kabul ederek yeniden Hadrianopolis'i kuşatmıştır. Hadrianopolis kuşatması için 33 büyük çakalos kurmuştu. Hadrianopolis'den Henri'ye yardım talebi gönderilmiştir. Elinde çok fazla asker bulunmayan Henri, Hadrianopolis'e yardım gönderememiştir. Adamlarının çoğunun bulunduğu Kizikos'a[207] haber göndermiş ve yanına gelmelerini istemişti onlar da deniz yoluyla gelmeye başlamıştı. Henri'nin kardeşi Eustache ve Anseau de Cayeux ve adamlarının çoğu Konstantinopolis'e gelmiştir. Laskaris, Kizikos'taki askerlerin çoğunun çekildiğini öğrenince bu bölgeye saldırmıştır. Laskaris'in, 31 Mart 1207'de Kios[208] şatosunu karadan ve denizden kuşatması üzerine bu sefer de Kios'tan Henri'ye yardım talebi gelmiştir. 1207 Nisan'ı boyunca Kaloyan

[205] Akilo, Trakya'da Karadeniz kıyısında bir kenttir. Fakat günümüzde tam olarak nereye denk geldiğini bilmiyoruz. Anlatının tamamına bakarak olayların gerçekleştiği bölgeyi dikkate alarak yorum yapabiliriz. Bu kent, Trakya'da Karadeniz kıyısındaki İğneada veya Kıyıköy'e denk geliyor olabilir. Fakat bu yerleşim yeri günümüze kadar ayakta kalamamış olduğu için bugün nerede olduğunu bilememe ihtimalimiz de yüksektir.

[206] Geoffroi de Villehardouin, s. 130-135

[207] Kizikos (Kyzikos), günümüzde Balıkesir ilinin Erdek ilçesi yakınlarında, Marmara Denizi kıyısında yer alan bir yerleşim yeridir.

[208] Kios antik kenti Bursa ili Gemlik ilçe merkezinin yakınlarında kalan bir antik kenttir.

Hadrianopolis'i kuşatmaya devam etmiştir. Öyle ki şehri kuşatanlarla yakın savaşa girecek kadar yaklaşmışlardı. Civar bölgeden çok fazla ganimet toplayan Kumanlar kendi topraklarına dönmek istediklerini söylemişlerdi. Kaloyan ise onlar olmadan şehri alamayacağını bildiğinden kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmıştır.[209]

Khoniates'in anlatısında ise Kaloyan'ın yola çıkışındaki motivasyonunun Hadrianopolis'in Latinlerle anlaşmasına tahammül edememesi ve bunu kendine karşı bir hareket olarak gördüğünü belirtmiştir. Theodoros Laskaris ile kurulan bir ittifaktan söz etmez. 1207 yılının bahar aylarının başında kuşatmanın başladığını, mayıs ayında nehirden bir sisin yükselip şehre doğru aktığını ve düşman birliklerini karanlığa soktuğunu bunun üzerine Kaloyan'ın toparlanıp ayrıldığını söyler.[210]

Bizans ile Latinler arasında ateşkes yapılmasının ardından Henri Hadrianopolis'ye doğru yola çıkmıştır. Henri, Kaloyan'ın Hadrianopolis'e verdiği zararı gözleriyle görmüş ve ertesi gün Kaloyan'ın topraklarına doğru ilerlemişti. Eului (Eflak'ta bir şehir) adlı kente ilerlemiş fakat dağlara çekilen savaşçılar Latinleri sıkıştırmayı başarmıştır. Bu savaşta Latinlerin şövalyeleri bozguna uğrama tehlikesi geçirmiş ve atlarından inip yaya dövüşmüşlerdi. Latinler pek çok kayıp vererek kampa geri dönmüş, ardından bu bölgeden ayrılıp Hadrianopolis'e dönmüşlerdi.[211]

Boniface de Montferrat, Mosynopolis dağına (Komotini yakınları) bir akın düzenlediği sırada bölgedeki Bulgarlar ona saldırmış ve bu saldırıda Boniface omzunun altına yediği bir okla yaralanmıştır. Boniface kan kaybından ölmüş ve kafası kesilip Kaloyan'a götürülmüştü[212] Khoniates, zalim birisi olduğu için Boniface'in ölümünün Bizanslılar arasında sevince sebep olduğunu söyler.[213] Boniface de Montferrat, Latin

[209] Geoffroi de Villehardouin, s. 136-142
[210] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 221-222
[211] Geoffroi de Villehardouin, s. 146-148
[212] Geoffroi de Villehardouin, s. 148-150
[213] Niketas Khoniates, **İstanbul'un Haçlılar…**, s. 222

İmparatorluğu için çok önemli bir isimdi. Kendisi IV. Haçlı Seferi'nin lideriydi ve İmparator Henri onun kızıyla evliydi.[214] Kaloyan, 1204'te kurulan Latin İmparatorluğu'nun liderliğinin iki adayı olan Boniface de Montferrat ve I. Boudouin'i öldürmeyi başarmıştır. Villehardouin'un IV. Haçlı Seferini anlattığı eserini bu noktada bitirmesi Boniface de Montferrat'ın ölümünün yarattığı yıkımı göstermektedir.[215] Ayrıca Thessalonike Boniface de Montferrat'ın elindeydi ve onun ölümü sonrası Kaloyan bu şehri ele geçirmenin kolay olacağını düşünmüş olmalıdır ki çok kısa süre içerisinde Thessalonike kuşatmasına başlamıştı.

2.5.8. Thessalonike Kuşatması ve Kaloyan'ın Ölümü

Kaloyan, 1207 yılının Ekim ayında Thessalonike kuşatması sırasında muhtemelen bir Kuman savaşçı tarafından öldürülmüştür. Robert de Clari'nin anlatımına göre olay mistik bir şekilde gerçekleşmiştir. Thessalonike'de Aziz Demetrios'un mezarı vardı ve inanışa göre Aziz Demetrios, Thessalonike şehrinin koruyucusuydu. Kaloyan, bir sabah çadırında yatarken Aziz Demetrius onun yanına gelmiş ve bir mızrakla vücuduna vurup onu öldürmüştür. Onun öldüğünü gören ordusu ise kuşatmayı kaldırıp gitmişti.[216]

Bu mucizeden Stefan Nemanjić'in 1216'da babası Stefan Nemanja'nın hayatını anlattığı eserinde de bahsedilmektedir. 1241 yılına kadar dünyada olanları anlatan Albericus Trium Fontium da Kaloyan'ın Aziz Demetrius tarafından öldürüldüğünü bildirmiştir. Ioannes Staurakios da mucize temasını daha da geliştirmiştir. Anlatıya göre Kaloyan'ın niyeti şehri ele geçirdikten sonra Aziz Demeterius kilisesini yıkmak ve daha büyük bir kilise inşa etmekti. Saldırıdan önceki gece ise beyaz bir ata binen Aziz Demetrius gelmişti. Beyaz bir ata binen Aziz Demetrius, kendisi gibi beyaz bir atı olan Manastras'ı Kaloyan'a saldırması için seçmişti ve Manastras, Kaloyan'a mızrakla saldırmıştı. Kaloyan'ı öldürmekle suçlandığında ise Manastras ordusuyla birlikte

[214] Geoffroi de Villehardouin, s. 137
[215] Peter Lock, s. 54
[216] Robert of Clari, s. 127

kaçmıştı ve Kaloyan birkaç saat sonra yaralarından dolayı ölmüştü. Şehir böylece Aziz Demetrius'un müdahalesi sayesinde tehlikeden kurtulmuştu. Hilandarlı Theodosie tarafından 1292 yılında yazılan Sırbistanlı Aziz Sava'nın hayatını anlatan esere göre, Kaloyan'ın mumyalanmış bedeni Tărnovo'ya götürülmüştür. Domentian tarafından 1254 yılında yazılan daha eski versiyonunda böyle bir şey yoktur ve sadece Aziz Demeterius'un Kaloyan'ı öldürdüğünden bahseder.[217]

Akropolites, Kaloyan'ın ölümüne ilişkin olarak onun göğüs zarı iltihabından (plörezi) hayatını kaybettiğini belirtmiş, ayrıca iddiaya göre uykusunda silahlı bir adam tarafından mızrakla ciğerinden vurulduğunu aktarmıştır.[218] Akropolites'in verdiği bilgi her ne kadar daha gerçekçi dursa da Aziz Demetrius efsanesi ile paralellikler göstermektedir. Ephraim de göğüs zarı iltihabından ya da Thessalonike şehrinin koruyucusu Aziz Demetrius tarafından öldürüldüğünü yazmıştır.[219]

Ayrıca bu efsaneyi besleyen önemli bir arka plan da bulunmaktaydı. 1185'te İkinci Bulgar İmparatorluğu kuruluş aşamasındayken Aziz Demetrius'un Bizanslıların günahları yüzünden Thessalonike'yi terk ettiği ve isyancıları desteklemek için Tırnovo'ya taşındığı söylenmişti. Aziz Demetrius, şimdi bu isyancıların kardeşine karşı şehri Thessalonike'yi savunmak için geri dönmüştü. Hiçbir kaynak tam ölüm tarihini vermese de birçok kişi Kaloyan'ın Aziz Demetrius'un yortusu[220] günü olan 26 Ekim'de öldürüldüğüne inanmaktadır.

Kaloyan'ın öldürülmesinin sebebini tam olarak bilerek kanıtlarla sunmamız imkansızdır. Fakat bu suikastın kimler tarafından planlanmış olabileceğine dair birkaç ihtimal vardır. Ordu içerisinde onun yönetiminden bıkmış beyler, onun katliam ve yağmalarından bıkan Bizanslılar ve Kaloyan'dan sonra tahta geçmesiyle doğal şüpheli

[217] Alexandru Madgearu, s. 169-170
[218] Georgios Akropolies, s. 35
[219] Ephraim tou Ainiou, s. 255
[220] Alexandru Madgearu, s. 170

olan Boril bu suikastı planlanmış olabilir. Ülke içinde Kaloyan'a karşı bir tepki olduğu Philippopolis'in yağmalanmasından sonra ülkede detaylarına hâkim olmadığımız bir isyanın çıkmış olmasıyla doğrulanmış sayılır. Boril'in ise Thessalonike kuşatmasında bulunduğuna dair bir kanıtımız yok fakat kuşatmada yer almasa da Kaloyan'a karşı komplo kurmuş olma ihtimali hala vardır. Durum her ne olursa olsun Boril, Kaloyan'ın ölümüyle doğan krizi fırsata çevirerek hükümdar olmayı başarmıştır. Boril ise başa geçtiğinde Kaloyan'ın eşi olan Kuman prenses ile evlenmiştir. Boril döneminde çok fazla isyan çıkmıştır ki bu da Kaloyan döneminde merkezi bir sistem kurulmadığını gösterir. Ülke genelde beyler tarafından yönetilmiştir.[221] Ayrıca Kaloyan'ın kızı ise ilerleyen süreçte Boril tarafından Latin İmparatoru Henri ile evlendirilmiştir.[222]

[221] John V. A. Fine, s. 91-92
[222] John V. A. Fine, s. 101

SONUÇ

II. Bulgar Devleti'nde Kaloyan Dönemi (1196-1207) başlıklı bu tez, Kaloyan'ın hükümdarlık dönemini kronolojik bağlamda ele alarak onun şahsiyetini, diplomatik girişimlerini, askerî başarılarını ve siyasi kararlarını incelemeyi amaçlamıştır. Mevcut literatürde Kaloyan'ı doğrudan ele alan müstakil bir çalışmanın bulunmaması, bu dönemin detaylı bir şekilde incelenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Çalışmada kroniklerden ve çağdaş kaynaklardan yararlanılarak, Kaloyan'ın yönetimi sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Kaloyan'ın bir Kuman prensesiyle evliliğinin kesin tarihi bilinmemekle birlikte, çalışmamızda bu evliliğin 1199 sonbaharı ile 1200 yılı başlarında gerçekleştiği fikri geliştirilmiştir. Bu değerlendirme, 1199 yılında Kumanların Bizans'a düzenlediği akınlar ve hemen ardından 1201'de Kaloyan'ın Kuman desteğiyle gerçekleştirdiği Bizans seferi göz önüne alınarak yapılmıştır. Buna ek olarak, Kaloyan'ın ölümünden sonra yerine geçen Boril'in Kuman kökenli eşini terk edip Latin İmparatoru Henri'nin kız kardeşiyle evlenmesi, Kumanlarla ilişkilerin bozulmasına neden olmuş ve onların Boril'e karşı tavır almasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, Kaloyan'ın Kumanlarla ittifakını güçlendirmek için bu evliliği gerçekleştirdiği düşüncesini desteklemektedir.

Mevcut literatürde Kaloyan'ın hükümdarlık dönemi genellikle 1197 yılına tarihlendirilse de, çalışmamızda 1196'dan itibaren başladığı kabul edilmiştir. Bu değerlendirme, I. İvan Asen'in 1196'daki suikastının ardından Kaloyan'ın II. Peter tarafından ortak hükümdar ilan edilmesi göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Ayrıca, Kaloyan'ın tarih bilinci ve entelektüel kişiliği üzerine doğrudan bilgi az olsa da, Papa III. Innocentius ile yazışmalarında Bulgar geçmişine yaptığı göndermeler, Truva Savaşı'ndan haberdar olduğunu belirten anekdot ve "Rum Kasabı" unvanını kullanarak II. Basil'in Bulgarlarla olan mücadelesine atıfta bulunması, onun yalnızca askerî bir lider değil,

tarihsel meşruiyetini bilinçli bir şekilde şekillendiren bir hükümdar olduğunu gösterdiği ortaya koyulmuştur.

Peter ve İvan Asen'in II. Bulgar Devleti'ni yeniden inşa eden isyanının ardından Kaloyan, başlangıçta diğer devletlerin gözünde bir asi lider olarak görülse de Kasım 1204'te resmen taç giyerek devletin gerçek kurucusu konumuna gelmiştir. Onun Papa III. Innocentius ile yürüttüğü diplomatik yazışmalar, yalnızca meşruiyetini güçlendirme çabasını değil, aynı zamanda diplomasiye verdiği önemi de ortaya koymaktadır. Kaloyan'ın Katolik inancına geçişi uzun vadede Bulgaristan üzerinde köklü bir etki yaratmamış olsa da, bu süreçte Roma'ya dinî eğitim alması için iki erkek çocuk göndermesi dikkat çekicidir. Bu çocuklardan birinin Kaloyan'ın oğlu olduğu düşüncesindeyiz. Birinci Bulgar Devleti'nde Hristiyanlığı kabul eden I. Boris'in, oğlu Simeon'u Konstantinopolis'e dinî eğitim alması için göndermesi göz önünde bulundurulduğunda, Kaloyan'ın da oğlunu benzer bir amaçla Roma'ya göndermiş olması güçlü bir olasılıktır.

Kaloyan'ın "Rum Kasabı" unvanını aldığı bilinmekle birlikte, mevcut çalışmalarda bu unvanı hangi olaydan sonra ve ne sebeple üstlendiğine dair bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bizans halkının Latinlere karşı Kaloyan'dan yardım istemesiyle birlikte, Kaloyan bir kurtarıcı olarak görülmüş ve Latinlere karşı önemli zaferler elde etmiştir. Ancak, 1205 yılında Philippopolis'te Bizans halkının kendisine alternatif bir lider seçmesi üzerine şehri yağmalaması, ona duyulan desteğin zayıflamasına neden olmuştur. Bu olay, Kaloyan'ın Bizanslılar tarafından kurtarıcı olarak görülme sürecinin sona ermeye başladığı an olarak değerlendirilebilir. Daha sonra Branas'ın lider seçilip Latinlerle barış konusunda aracı olması üzerine Kaloyan, seferlerini bu bölgeye yöneltmiş ve sonunda Bizans halkının desteğini tamamen kaybetmiştir. Bu gelişmeler göz önüne alındığında, Kaloyan'ın başlangıçta bir kurtarıcı olarak görülmesine rağmen, süreç içinde Bizanslıların gözünde "Rum Kasabı" kimliğine

büründüğü şeklinde açıklanabilir. Bu bağlamda, Kaloyan'ın bu unvanı üstlenme sürecinin, Bizans halkının ona duyduğu desteğin azalmaya başlamasından itibaren şekillendiğini ve bu dönemin bu şekilde ayrılması gerektiğini düşünüyoruz.

Kaloyan ile ilgili en büyük tartışmalardan biri imparatorluk tacı meselesidir. Papa III. Innocentius ile yaptığı yazışmalarda imparator tacı talep ettiği görülse de, Papa ona yalnızca kral tacı vermiştir. Eğer Kaloyan gerçekten imparatorluk tacı istediyse, yalnızca krallık unvanı almasına tepki göstermemesi tutarsız görünmektedir. Bu noktada, Kaloyan'ın asıl talebinin basileus unvanı olduğu, ancak çeviri hatalarının bu tartışmayı ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Öte yandan, IV. Haçlı Seferi sonrası Bizans'ın dağılmasıyla birlikte Kaloyan'ın, Bizans'ı yeniden tesis etme ve kendisini onun meşru devamı olarak görme fikrini benimsemiş olması mümkündür. Ancak, Konstantinopolis'i ele geçirmeye yönelik somut bir hamlesinin olmaması bu fikri zayıflatmaktadır. Buna rağmen, Bizanslıların desteğini aldığı dönemde böyle bir imparatorluk iddiasını düşünmeye başlamış olması muhtemeldir. Bu bağlamda, Kaloyan'ın Papa'dan taç giymeyi talep ettiği dönemde imparatorluk tacı değil, basileus unvanını istediği, ancak Bizans'ın çöküşü sonrası imparatorluk fikrine yöneldiği görüşündeyiz.

Sonuç olarak, Kaloyan'ın hükümdarlık dönemi, İkinci Bulgar Devleti'nin güçlenme sürecinde belirleyici bir evreyi temsil etmektedir. Latin İmparatorluğu ve Bizans'a karşı yürüttüğü savaşlar, İkinci Bulgar Devleti'ni bölgedeki etkin bir askerî güç haline getirirken, Papa III. Innocentius ile yürüttüğü diplomatik süreç ise devletin uluslararası meşruiyetini sağlamıştır. Kaloyan, aynı zamanda tarihi olaylara karşı entelektüel bir ilgi besleyen ve kendisini Bizans'ın mirasını devralmayı amaçlayan bir lider olarak da öne çıkmaktadır. Bu yönleriyle onun hükümdarlık dönemi, İkinci Bulgar Devleti'nin siyasi, askerî ve diplomatik gelişiminde bir dönüm noktası niteliğindedir.

KAYNAKÇA

Birinci El Kaynaklar

Anonim, **The Deeds of Pope Innocent III**, İng. çev. James W. Powell, Catholic University of America Press, 2004.

Ephraim tou Ainiou, **Chronographia**, Cilt B, Kentron Ekdoseos Ergon Hellenon Syngrapheon, Athenai, 1985.

Ernoul Kroniği - Haçlı Seferleri Tarihi: Selahaddin Eyyübi ve Kudüs'ün Fethi, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Ed. Can Uyar, Kronik Yayınları, İstanbul, 2023.

Geoffroi de Villehardouin, "Konstantinapolis'in Fethi", **IV. Haçlı Seferi Kronikleri**, çev. Ali Berktay, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Georgios Akropolies, **Vekayinâme**, çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008.

Mikhail Psellos, **Mikhail Psellos'un Khronographia'sı**, çev. Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

Niketas Khoniates, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195) Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri**, çev. Işın Demirkent, Yay. Hazırlayanlar: Fahameddin Başar ve Bedia Demiriş, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Niketas Khoniates, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206) İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması**, çev. Işın Demirkent, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Nikiforos Grigoras, **Nikiforos Grigoras'ın Romaiki İstoria Adlı Eserinin I.-VI. Bölümlerinin Çevirisi ve Değerlendirilmesi**, çev. Arslan Kılıç, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2019.

Robert of Clari, **The Conquest of Constantinople**, çev. Edgar Holmes McNeal, Columbia University Press, New York, 2005.

The Chronicle of Morea, İng. çev. Harold E. Lurier, Columbia University Press, New York, 1964.

Tetkik Eserler

"East-West Schism." Encyclopedia Britannica, https://www.britannica.com/event/East-West-Schism- 1054. (13/08/2023)

BRAND, Charles M., **Byzantium Confronts The West 1180-1204**, Harvard University Press, Cambridge, 1968.

BUDAEV, N, **Zapadniye Tyurki v Stranah Vostoka Liçnie İmena Mamlyukov**, https://buday.narod.ru/gl3.htm (kitabın tamamı: https://buday.narod.ru/index.html)

CURTA, Florin, **Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250**, Cambridge University Press, 2006.

DALL'AGLIO, Francesco, "Rex or Imperator? Kalojan's Royal Title in the Correspondence with Innocent III", **Studia Ceranea** 9, 2019, s. 171-185.

FINE, John V. A., **The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest**, The University of Michigan Press, 2009.

GEYİK, Süleyman Onur. "İstanbul Latin İmparatorluğu'nun Kuruluş Sürecinde II. Bulgar Krallığı Ile Mücadelesi (1204-1207)". **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, sy. 38 (Nisan 2023), s. 17-37.

HEATH, Ian, **Bizans Orduları 900-1461**, çev. Buket Bayrı, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

HUPCHICK, Dennis P., **The Balkans from Constantinople to Communism**, USA, 2004.

————————, Dennis P., **The Bulgarian-Byzantine Wars for Early Medieval Balkan Hegemony**, Palgrave Macmillan, London, 2017.

LOCK, Peter, **The Franks in the Aegean 1204-1250**, Longman, London, 2013.

MACRIDES, Ruth, **George Akropolites: The History, Oxford Studies in Byzantium**, Oxford University Press, Oxford, 2007.

MADGEARU, Alexandru, **The Asanids: The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)**, Brill, 2017.

MLAJDOV, Ian, "Monarchs' Names and Numbering in the Second Bulgarian State." **Studia Ceranea**, Vol. 5, 2015, s. 267-310.

NEVILLE, Leonora, **Bizans Tarihçileri ve Tarih Yazımı Rehberi**, çev. Süha Konuk, Selenge Yayınları, İstanbul, 2021.

NICOLLE, David, **Haçlılar Çağı'nda Bizans, Balkan ve Macar Orduları 1100-1568**, çev. Emir Yener, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2013.

OSTROGORSKY, Georg, **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2017.

ÖZDEMİR, Hüseyin Ömer, "Bulgar Kralı Kaloyan (1197-1207): Bölgesel Bir Güç Olma Çabaları ve Haçlılara Karşı Mücadeleleri", **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, 14, 2024, s. 43-60.

ÖZEL, Haşim, **Kıpçak Uruk ve Boyları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

PAVLOV, Plamen, **Buntari i Avantyuristi v Srednovekovna Bılgariya** https://liternet.bg/publish13/p_pavlov/buntari/voenachalnici.htm (17/11/2024)

PETKOV, Kiril, **The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh - Fifteenth Century: The Records of a Bygone Culture**, Brill, 2008.

RODOPLU YILDIRIM, Fatma, **Bulgaristan'da Kuman Hanlar Dönemi II. Bulgar Devleti'nin Kuruluşu ve Bulgar Tarihyazımında Kuman/Kıpçaklar**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2021.

STEPHENSON, Paul, **Byzantium's Balkan Frontier: A Political Study of the Northern Balkans, 900–1204**. Cambridge University Press, 2000. (bunun bi de 2004 baskısını kullanmışız sanırım)

SWEENEY, James Ross, "Innocent III, Hungary and the Bulgarian Coronation: A Study in Medieval Papal Diplomacy" **Church History**, 42, 1973, s. 320-334.

The Oxford Dictionary of Byzantium, Volume 3, Ed. Alexander P. Kazhdan, Oxford University Press, 1991.

THEINER, Augustin, **Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium Historiam İllustrantia**, Cilt I, Roma ve Zagreb, 1863.

TRICHT, Filip Van, **The Latin Renovatio of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204–1228)**, çev. Peter Longbottom, Brill, Leiden, 2011.

VÁSÁRY, István, **Kumanlar ve Tatarlar Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365)**, çev. Ali Cevat Akkoyunlu Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.

WOLFF, Robert Lee, "The 'Second Bulgarian Empire.' Its Origin and History to 1204", **Speculum**, Volume 24, Issue 2 (Apr., 1949), s. 167-206.

İnternet Kaynakları

Equestrian Statues, “Kaloyan”, Erişim: 11 Aralık 2024, *https://equestrianstatue.org/kaloyan/*.

Genealogy.EU. "Balkan Royal Genealogy." Erişim: 10 Aralık 2024, https://genealogy.euweb.cz/balkan/balkan9.html.

Novinite, “Legendary Bulgarian King Buried again 800 Years after Death“, Erişim: 27 Ekim 2023, novinite.com/articles/79532/Legendary+Bulgarian+King+Buried+again+800+Years+after+Death

Omda.bg. "Борилов синодик." Erişim: 10 Aralık 2024, https://www.omda.bg/page.php?tittle=БОРИЛОВ_СИНОДИК&IDMenu=276&IDArticle=3248.

tickets.museumvt.com/en, “Tsarevgrad Turnov – Multimedia visitor center” Erişim: 11 Aralık 2024. URL: https://tickets.museumvt.com/en/sites/tsarevgrad-turnov---multimedia-visitor-center.

Searchculture.gr, “Ο Άγιος Δημήτριος”, Erişim: 19 Aralık 2024. URL: https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/EIM/000042-356136

Welcome.bg, “National Anthropological Museum – Sofia”, Erişim Tarihi: 19 Aralık 2024. URL: https://welcome.bg/en/listing/national-anthropological-museum-sofia/

Wikipedia, “Church of Saint Demetrius of Thessaloniki, Veliko Tarnovo”**,** Erişim: 11 Aralık 2024, *en.wikipedia.org/wiki/Church_of_Saint_Demetrius_of_Thessaloniki,_Veliko_Tarnovo#/media/File:St_Demetrius_Tarnovo_Klearchos_2.jpg*

EKLER

Ek 1: Tarih Sahnesine Çıkışından Defnine Kadar Kaloyan'ın Kronolojisi

- 1187 – Kaloyan, rehin olarak Bizans'a verilerek Konstantinopolis'e gönderildi. Hakkında daha önceki dönemlere dair bilgi bulunmamaktadır.
- 1195 veya 1196 – III. Aleksios Angelos, Kaloyan'ı serbest bıraktı.
- 1196 – I. İvan Asen, İvanko tarafından öldürüldü. Bunun üzerine Peter tahta çıktı ve Kaloyan'ı iktidar ortağı yaptı.
- 1197 – Peter, suikast sonucu öldürüldü. Kaloyan tahtı tek başına devraldı ve Papa III. Innocentius'a ilk mektubunu gönderdi.
- 23 Nisan 1199 – Kumanlar, Bizans topraklarındaki Tzouroulos yakınlarındaki Kuperion'a saldırdı.
- Sonbahar 1199 – Kumanlar, aynı yıl içinde ikinci kez Bizans'a saldırarak Makedonya bölgesine yöneldi.
- Aralık 1199 – Papa III. Innocentius'un Kaloyan'a gönderdiği ilk mektup ulaştı.
- 1200 – Kaloyan'ın bu dönemde muhtemelen Burçoğlu veya İtoba/İtoğlu hanedanlarından birine mensup bir Kuman prensesiyle evlendiği tahmin edilmektedir.
- 1201 – Kaloyan, Kuman birlikleriyle birlikte ilk kez görülür. Bizans'a karşı sefer düzenleyerek Konstantia ve Varna şehirlerini ele geçirir. Aynı yıl içinde Bizans ile barış sağlanır.
- 1202 – Kaloyan, Papa'nın gönderdiği mektuba yanıt verir.
- Kasım 1202 – Papa, Kaloyan'a cevaben bir mektup daha gönderir.
- Kasım 1202 – IV. Haçlı Seferi'ne çıkan Haçlılar, Macaristan'ın Zara şehrini ele geçirir.
- Mayıs 1203 – Kaloyan, Papa'ya bir mektup daha gönderir.

- Yaz 1203 – Kaloyan, Sırp Vukan'a saldırarak Niş bölgesini ele geçirir.
- Eylül 1203 – Papa, Kaloyan'a yeni bir mektup gönderir. Aynı ay içinde Kaloyan, Papa'ya bağlılığını bildiren yeminini ve cevap mektubunu yollar.
- Şubat 1204 – Papa III. Innocentius, Kaloyan'a taç giydirmesi için Kardinal Leo'yu görevlendirir.
- 13 Nisan 1204 – Konstantinopolis, Haçlıların eline geçer.
- Yaz 1204 – Kardinal Leo, Macaristan'da takıldığı için Kaloyan'ın yanına ulaşamaz.
- Kasım 1204 – Kardinal Leo, Macaristan'ı geçerek Kaloyan'a resmî olarak taç giydirir.
- 14 Nisan 1205 – Hadrianopolis Savaşı'nda Kaloyan, Latin İmparatorluğu'na karşı zafer kazanır.
- Haziran 1205 – Serres Savaşı'nda Kaloyan, Latinleri tekrar mağlup eder.
- 1205 – Philippopolis halkı, Aleksios Aspietes'i lider olarak seçer. Buna öfkelenen Kaloyan, şehri yağmalar ve Aspietes'i öldürtür. Destekçileri Nikea İmparatorluğu'na kaçar. Kaloyan, ülkesine dönerek isyanları bastırır.
- 31 Ocak 1206 – Rousion Savaşı'nda Kaloyan, Latinleri tekrar mağlup eder.
- Şubat 1206 – Rodosto Savaşı'nda Kaloyan, Latinlere karşı bir kez daha zafer kazanır.
- Haziran 1206 – Kaloyan, Dimetoka'yı kuşatır.
- 20 Ağustos 1206 – I. Baudouin'in kardeşi Henri, Latin İmparatoru olarak taç giyer.
- 1207 – Kaloyan, Nikea İmparatoru Theodoros Laskaris ile birlikte Latin İmparatorluğu'na saldırır ve Hadrianopolis'yi kuşatır ancak başarılı olamaz.
- 1207 – IV. Haçlı Seferi'nin liderlerinden ve Thessalonike Dükü olan Boniface de Montferrat, Kaloyan'ın birlikleri tarafından öldürülür.

- Ekim 1207 – Kaloyan, Thessalonike kuşatması sırasında öldürülür.
- 19 Nisan 2007 – Kaloyan'a ait olduğu düşünülen naaş, resmî bir törenle yeniden defnedilir ve cenaze töreni düzenlenir.

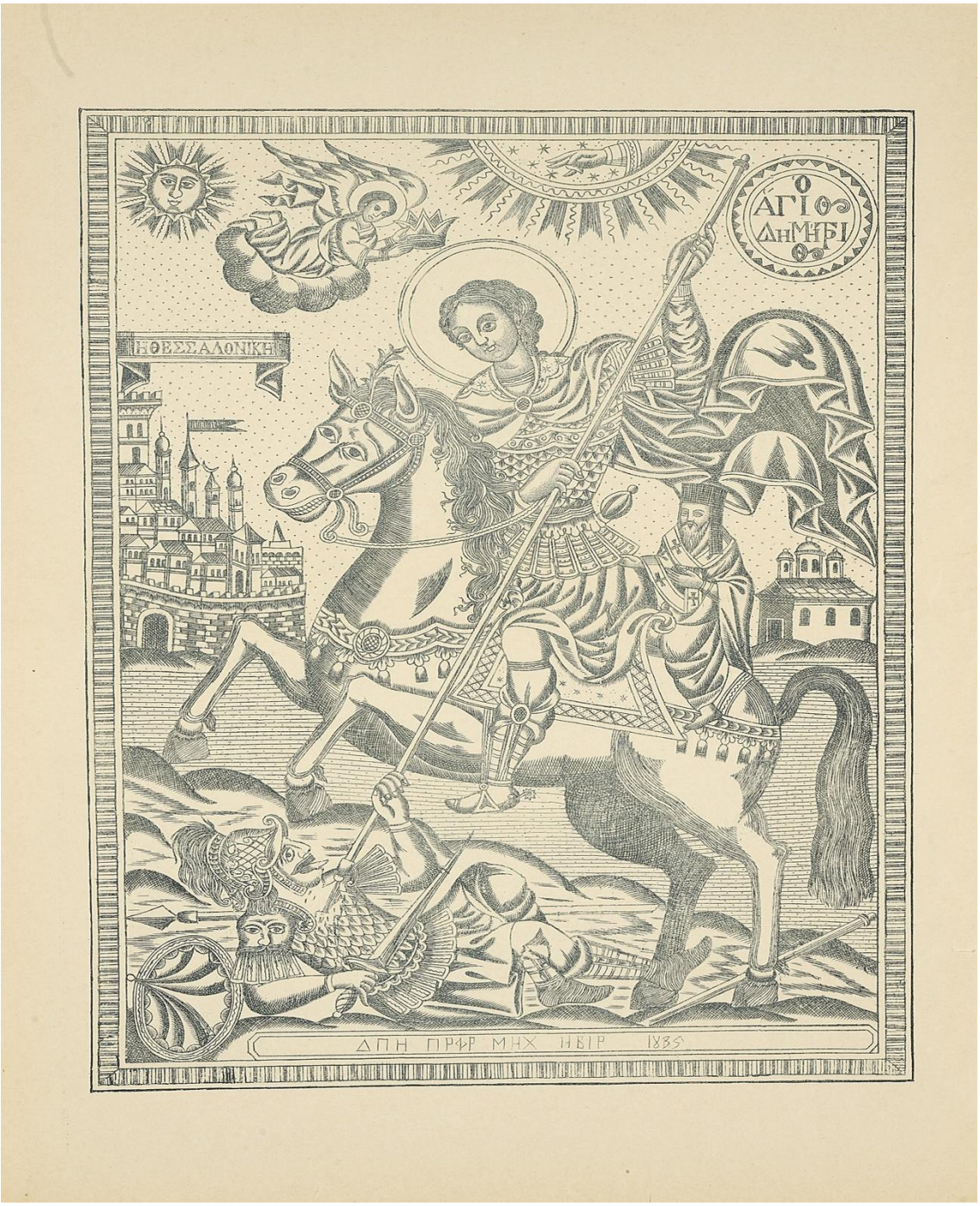
Ek 2: *Varna'da bulunan ve 2008 yılında dikilen Kaloyan heykeli. Fotoğraf: Equestrian Statue, erişim tarihi: 11 Aralık 2024, URL: https://equestrianstatue.org/kaloyan/.*

Ek 3: *Kaloyan'ın Kardinal Leo tarafından taç giyişinin balmumu heykeli. Fotoğraf: Tsarevgrad Tarnovo - Multimedia Visitor Center. Erişim: 11 Aralık 2024. URL: https://tickets.museumvt.com/en/sites/tsarevgrad-turnov---multimedia-visitor-center.*

Ek 4: *1835 yılında yapılmış olan Aziz Dimitrios'un Kaloyan'ı öldürmesini tasvir eden bir gravür. Searchculture.gr, "Ο Άγιος Δημήτριος", Erişim: 19 Aralık 2024. URL: https://www.searchculture.gr/aggregator/edm/EIM/000042-356136*

Ek 5: *Kaloyan'ın yüzünün antropolojik rekonstrüksiyonu. Welcome.bg./en/, National Anthropological Museum – Sofia, Erişim Tarihi: 19 Aralık 2024.URL: https://welcome.bg/en/listing/national-anthropological-museum-sofia/*

ÖZET

Kaloyan'ın (1196-1207) hükümdarlık dönemi, II. Bulgar Devleti tarihinin en önemli evrelerinden birini oluşturur. Bu tez, Kaloyan'ın yönetimini siyasi, askerî ve diplomatik gelişmeler açısından incelemektedir. Çalışmada öncelikle Kaloyan'ın tahta çıkışı ve yönetimindeki iç dinamikler ele alınmış, ardından Bizans İmparatorluğu, Latin İmparatorluğu ve Papalık ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bizans ve IV. Haçlı Seferi sonrası Latin kuvvetlerine karşı yürüttüğü askerî seferler, özellikle 1205 Hadrianopolis Muharebesi detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca, Kaloyan'ın Papa III. Innocentius ile yürüttüğü müzakereler ve Katolik olarak taç giymesi süreci, dış politikası bağlamında değerlendirilmiştir. Bizans ve Latin kronikleri, diplomatik yazışmalar ve modern akademik çalışmalar ışığında yapılan bu araştırma, Kaloyan'ın Ortaçağ Avrupa tarihindeki rolünü daha iyi anlamaya katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Bulgar Devleti, Kaloyan, Bizans İmparatorluğu, Latin İmparatorluğu, Papa III. Innocentius, I. Baudouin.

ABSTRACT

The reign of Kaloyan (1196-1207) is one of the most important phases in the history of the Second Bulgarian State. This thesis analyzes Kaloyan's rule in terms of political, military and diplomatic developments. The study firstly examines Kaloyan's succession to the throne and the internal dynamics of his rule, and then analyzes his relations with the Byzantine Empire, the Latin Empire and the Papacy. His military campaigns against Byzantium and the Latin forces after the Fourth Crusade, especially the Battle of Hadrianopolis in 1205, are analyzed in detail. Furthermore, Kaloyan's negotiations with Pope Innocentius III and his coronation as a Catholic are evaluated in the context of his foreign policy. Drawing on Byzantine and Latin chronicles, diplomatic correspondence and modern scholarship, this study aims to contribute to a better understanding of the role of Kaloyan in medieval European history.

Keywords: Second Bulgarian State, Kaloyan, Byzantine Empire, Latin Empire, Pope Innocent III, Baldwin I.